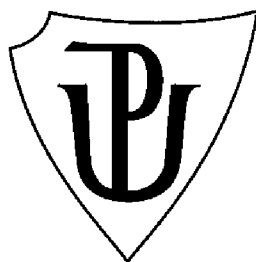

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Hradilová

**Proměna společně tráveného volného času rodiče s dítětem na
prvním stupni ZŠ během pandemie COVID-19**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Proměna společně tráveného volného času rodiče s dítětem na prvním stupni ZŠ během epidemie COVID-19 vypracovala samostatně pod dohledem vedoucího diplomové práce a že jsem použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. 4. 2022

Poděkování:

Děkuji doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a poskytování cenných rad a připomínek. Dále mnohokrát děkuji informantům za vstřícný přístup a poskytnutí cenných informací.

OBSAH:

Úvod.....	6
1 Rodina.....	8
1.1 Charakteristika, definice.....	8
1.2 Funkce rodiny.....	8
1.3 Znaky současné rodiny.....	10
1.4 Význam rodiny pro dítě mladšího školního věku	12
1.5 Význam rodiny pro volný čas dítěte	15
2 Dítě mladšího školního věku	18
2.1 Charakteristika	18
2.2 Volný čas dětí mladšího školního věku.....	21
2.2.1 Základní potřeby dítěte MŠV	22
2.2.2 Volný čas dětí MŠV v současnosti	23
2.3 Vliv distanční výuky na děti MŠV	27
3 Volný čas	32
3.1 Definice volného času	32
3.2 Funkce volného času	33
3.3 Ovlivňování volného času.....	34
3.3.1 Vnitřní činitelé	34
3.3.2 Vnější činitelé.....	36
3.4 Výchova a volný čas	37
3.4.1 Vztah mezi výchovou a volným časem	37
3.4.2 Funkce výchovy ve volném čase	38
3.4.3 Cíle výchovného působení ve volném čase	38
3.5 Odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti	39
3.5.1 Odpočinkové a rekreační činnosti.....	39
3.5.2 Zájmové činnosti.....	40

4	Pandemie COVID - 19	42
4.1	Charakteristika onemocnění	43
4.2	Vývoj pandemie v České republice.....	45
4.3	Dopad pandemie na rodiny	50
5	Empirická část	51
5.1	Cíl práce	51
5.2	Výzkumné otázky.....	51
5.3	Výzkumná strategie.....	51
5.4	Výzkumná metoda.....	52
5.5	Metody analýzy	52
5.6	Výzkumný soubor	53
5.7	Etika výzkumu.....	53
5.8	Popis průběhu.....	53
5.9	Předvýzkum.....	54
5.10	Otevřené kódování.....	55
5.11	Axiální kódování	66
5.12	Selektivní kódování	69
5.13	Diskuze	73
	Závěr	76
	Seznam použité literatury	79
	Přílohy.....	85

Úvod

Diplomová práce pojednává o situaci, o které by si člověk nemyslel, že se může v dnešní době stát, nebo aspoň ne v takovém měřítku. Kdy se naposledy stalo, že svět „utichl“, ulice se vylidnily, omezila se letecká doprava, lidé museli být zavřeni doma a zavřely se školy? Pomalu to pro někoho může znít jako válečný záznam, avšak není tomu tak. V prosinci roku 2019 se začaly šířit světem zprávy o neznámé nemoci, která se rychle přenáší mezi lidmi a způsobuje jim problémy s dýchacími cestami, kdy pro některé může být i smrtelná. Z počátku se jednalo o lokální epidemii, avšak netrvalo dlouho a kromě zpráv se začala šířit i nemoc samotná.

Tak se stalo, že zanedlouho byla rozšířená po celém světě a tím nastala i spousta změn. Jak už bylo částečně nastíněno, lidé museli být co nejvíce doma, nesměli se setkávat, byl vyhlášen celostátní lockdown v mnoha zemích světa, ven se mohlo pouze v případě nejnutnějším, a to byla návštěva lékaře nebo nákup potravin. Avšak i to bylo podmíněno pravidly, ať už otevírací doba nebo nošení ochranných pomůcek. Také jednou ze zásadních změn, nebo můžeme to nazvat opatřením, bylo uzavření škol. Samotná Česká republika byla jednou ze zemí, která měla školy zavřené nejdéle.

Nastala situace, kdy se začalo přemýšlet jak dál. Jak zachovat, aby lidé mohli nadále pracovat i když do práce (mimo výjimek např. u zdravotníků) nemohou a jak děti mohou dále pokračovat v učení a v plnění si školních povinností, když jsou školy zavřené a klasická prezenční výuka nemůže probíhat? Tento fakt znamenal, že vše, co bylo možné, se převedlo do online prostředí. Začal nárůst všemožných portálů a platform, kde se lidé mohli setkávat, pracovat, učit se, i většina úředních věcí, které šly, se přetransformovaly tak, aby se daly vyřídit online bez přítomnosti na úřadě.

Pro lidi obecně to však nebylo (a v podstatě stále nemusí být) lehké období a pro rodiny s malými dětmi obzvláště. Jak se s tímto obdobím rodina vypořádala, bylo velmi individuální, bylo zde totiž mnoho faktorů, na kterých to záviselo. Jeden z nich byla zaměstnanost. Mnoho rodičů přišlo v této době o práci a tudíž i o příjmy, což mohlo vést k různým finančním i existenciálním problémům, na druhé straně zde byli rodiče, kterým práce zůstala, mohla být převedena do homeoffice, avšak zde byl ten faktor, že děti byly na distanční výuce a najednou byli všichni doma pohromadě. Museli se v této situaci naučit nějak fungovat. Velmi zde však záviselo na věku dětí. Starší děti se o sebe už nějak zvládnou postarat sami, avšak ty menší potřebují více pozornosti, pomoci (v té době hlavně se školou), a i např. postarání se, aby měly během dne co jíst.

Vše výše zmíněné se přirozeně projevilo i na psychice, jak dospělých, tak i dětí, kdy ve většině případů, co nám mohou ukázat výzkumy, se jednalo o jevy negativní. Máme tu však ještě jednu složku, která byla pandemií ovlivněna a dosud jsme ji nezmínili, a tou je volný čas. Jak byl volný čas ovlivněn, přesněji zda a jak se během pandemie proměnil, je hlavním tématem této diplomové práce. Ne však obecně, ale u vybrané cílové skupiny. Mnou vybranou cílovou skupinou tedy byli rodiče, kteří byli na homeoffice a zároveň měli doma děti na distanční výuce, a to konkrétně děti na 1. stupni základní školy. Pro mě zde byl za 1. zachován ten faktor, že do rodiny stále přicházely nějaké příjmy, tudíž zde nebyly až tak velké, nebo nebyly žádné finanční problémy, a za 2., že děti mladšího školního věku vyžadují v mnoha směrech více pozornosti než děti starší. Cílem praktické části této práce je tedy analyzovat proměnu společně tráveného volného času rodičů pracujících na homeoffice v době pandemie s aspoň jedním dítětem na 1. stupni základní školy v rozmezí 1. až 4. třída.

Může se stát, že se například vůbec nezměnil, nebo jen minimálně, o to je tato práce zajímavější, kdy člověk odhaluje pro něj skryté a dozvídá se, jak tomu ve skutečnosti je. Zda je realita jiná nebo stejná, oproti té, o které se dozvídá z médií a informací kolem sebe. Doufám, že i pro čtenáře této práce bude odkrývání reality zajímavé a že si z jejich výsledků budou moci něco odnést. A možná bude i v budoucnu tato práce zajímavým svědectvím o tom, jaké to během pandemie Covid-19 bylo.

1 Rodina

1.1 Charakteristika, definice

Rodina je něco, můžeme říci, co zde je již od prvopočátku věků. Během historie prošla řadou proměn a její společenský status se různě měnil, to, však, ale, nemění nic na tom, že má své nezastupitelné místo ve společnosti a je jednou z jejich základních stavebních jednotek.

Obecně je definováno, že rodina je „*společně žijící malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami*“ (Kraus, Poláčková 2001, s. 78). Podle encyklopedie Britannica (Family, 2021) „*skupina osob spojených svazky manželství, pokrevními nebo adopcí, tvořící jednu domácnost a vzájemně se ovlivňující ve svých příslušných sociálních pozicích, obvykle v postavení manželů, rodičů, dětí a sourozenců*“. Tato definice nás vybízí k tomu, abychom se zamysleli nad rozdělením rodiny na tu nejbližší, s kterou sdílíme domov a tu, se kterou jsme nějakým způsobem spojeni, ale neovlivňuje nás každý den. Tedy rozdělení na rodinu nukleární, která zahrnuje pouze otce, matu a děti a rodinu širší, jejíž součástí je další příbuzenstvo (prarodiče, tety, strýcové atd.). Citové vazby a to, jak se jeden člen chová ke druhému, bychom řekli, je jedním z nejzákladnějších prvků, který u člověka vyvolá ten správný pocit rodiny, to že někam patří, cítí se tam v bezpečí a může se na tyto lidi spolehnout. Zamyslíme-li se obecně, je zde spousta případů, kdy člověk rodinu má, ale cítí se, jako by ji neměl, a poté strádá, nenaučí se v průběhu vývinu (mluvíme-li o dětech) potřebným dovednostem a rolím, které potřebuje pro živo, a tyto nedostatky si poté sebou celý život ponese. Tomuto člověku (dítěti) se může takovýmto způsobem stát rodinou někdo jiný, ten, kdo mu tyto citové vazby nabídne a s kým se cítí dobře.

Rodina by zkrátka měla plnit své funkce, aby k takovýmto situacím docházelo co nejméně.

1.2 Funkce rodiny

Jako odrazovým můstkem nám zde může sloužit definice rodiny z Velkého sociologického slovníku (Petrušek, Maříková, Vodáková 1996, s. 940) kdy: „*Rodina je obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejíž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*“

„Protože se rodina pohybuje v určitém společenském prostoru, nezůstávají její funkce v průběhu dějinného vývoje strnulé a neměnné. Jejich obsah se proměňuje, některé funkce ztrácejí svůj původní význam, přetvářejí se, mizí, zužují se či naopak rozšiřují“ (Kraus, Poláčková 2001, s. 79). Dochází také k přebírání zodpovědnosti za tyto funkce jinými institucemi, např. školou, kdy ta přebírá část funkce výchovné, nebo také státem. Tudíž funkce, nebo jejich podoba, které rodina plní dnes, nemusí být úplně stejné za pár let.

Klasifikace funkcí rodiny není jednotná. Každý autor má své specifické řazení a pojmenování. Pro tuto práci použijeme klasifikace podle Krause a Poláčkové (2001, s. 79-85), kteří je rozdělují do 4 kategorií:

- *Biologicko-reprodukční* – Má význam jak pro společnost jako celek, tak i pro jedince, kteří tvoří rodinu. Pro stát má význam zabezpečení perspektivy svého rozvoje, je v jeho zájmu aby se rodil takový počet dětí, který ji může naplnit. Z tohoto důvodu stát zasahuje do oblasti péče o rodinu řadou sociálních opatření.

Pro samotného jedince je význam spatřován jednak v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také k uspokojení potřeby pokračování jeho rodu.

- *Sociálně-ekonomická* – Rodina je chápána jako významný prvek rozvoje ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se jednak zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu povolání, ale rodina jako celek se především stává významným spotřebitelem, na němž je závislý trh. V tomto smyslu je rodina chápána jako jednotka mikroekonomického rozhodování.

Druhou stránkou této funkce je hmotné zabezpečení rodiny. Na rodičích spočívá zodpovědnost zabezpečit rodinu, její materiální podmínky, které jsou nezbytné k životu, včetně podmínek pro zdraví a plnohodnotný vývoj dětí.

- *Socializačně-výchovná* – Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Socializací v rodině především rozumíme proces působení rodiny na své členy v celé řadě jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních atd.

Ústřední úlohou socializačního procesu rodiny zůstává příprava dětí na vstup do praktického života. Dítě od narození po celou dobu života v rodině přijímá široké spektrum nejdůležitějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v tomto procesu tedy

nezůstává pasivním článkem, ale uplatňuje také svou vůli, zájmy, přání a orientace. „*Společenský význam rodinné socializace dětí je daný nejen tím, že vytváří jejich aktuální sociabilitu tj. účast na sociálních činnostech a vztazích, ale hlavně tím, že klade základy této jejich schopnosti vstupovat do sociálních vztahů a vytvářet nové, které jsou rozhodující podmínkou produktivní sociální aktivity člověka v rozvojových procesech společnosti, a tím i jeho vlastního sociálního rozvoje*“ (Provazník et. al., 1989, s. 74-76 in Kraus, Poláčková 2001, s. 80). V obsahu socializace se zrcadlí společenské vztahy – ekonomické, sociální, politické, národnostní a jiné, a to jak současné, tak do určité míry i minulé.

- *Sociálně-psychologická podpora (funkce)* – V procesu rodinného styku se vytváří určitá hodnotová a psychická atmosféra, která ovlivňuje všechny účastníky rodiny. Příslušnost k určité sociální skupině, pocit sounáležitosti s určitými lidmi, s nimiž má člověk možnost se identifikovat, hraje velmi podstatnou roli. Rodina vytváří specifické sociální klima, v němž má významnou úlohu citová složka, utváření a udržování vědomí, že jsem akceptován, uznáván, hodnocen. Pro každého je významným opěrným bodem, v němž hledá bezpečí, založeném na vzájemném porozumění. Takové zázemí je pak základem dalších sociálních kontaktů jedince ve společnosti. Budování a udržování pozitivního rodinného klimatu je jedním z nejdůležitějších, avšak nelehkých úkolů rodiny. Citová labilita a narušení rodinného klimatu se v ní pak negativně odráží a to především na dětech.

V některých pracích se ještě můžeme dočíst o rekreační, relaxační či „zábavné“ funkci, která především zabezpečuje odpočinek a relaxaci svých členů. Vhodně volené volnočasové aktivity v rámci rodiny a rodinné výchovy ji posilují a upevňují vztahy a přináší uspokojení.

Jak jsme uvedli na začátku této kapitoly, funkce rodiny se v průběhu dějin měnily, různě transformovaly, mizely a objevovaly a s tím se měnil i obraz rodiny. Co bylo typické pro rodinu před sto lety, pro ni už nemusí platit dnes.

1.3 Znaky současné rodiny

Na vzhled současné rodiny má vliv, a mělo vliv, spousta faktorů. Samotný politický vývoj, kdy významným prvkem bylo například nabytí větších práv pro ženy, dlouhodobý proces demokratizace uvnitř rodiny vedl v mnoha případech k poklesu dřívějšího mocenského postavení muže. Děti se stále více aktivně podílejí na organizaci rodinného života. „*Vztah mezi rodiči a dětmi se nerozvíjí v rovině autority a podřízenosti, ale v rovině přátelství. Rozkazování, zakazování, tělesné tresty a další podobné „tradiční“ výchovné metody ustupují do pozadí a jsou nahrazovány výměnou názorů, přesvědčováním, sdělováním stanovisek. Autoritativní*

rozhodování je nahrazeno diskusí, na niž se podílejí obvykle všichni členové rodiny“ (Baue-rová, Bártová 1987, s. 65 in Kraus, Poláčková 2001, s. 81). Tento faktor však může často pře-růst až v příliš liberální výchovu. Dětem je vše dovoleno, snižuje se autorita rodičů a respekt dětí vzhledem k nim, což může vést i k celkové změně tradičních hodnot a postavení k autoritám a dospělým obecně. O stylech výchovy se zmíníme ještě později.

Jako další ovlivňující faktory si můžeme uvést politický systém, ekonomickou situaci, ur-banizaci, globalizaci, vliv médií, sociálních sítí, digitalizaci, vzdělání rodičů, společenské postavení rodiny, zaměstnání, množství volného času atd.

Pokud by, jsme měli současnou rodinu shrnout v rámci **změn**, které nastaly, tak (Kraus, Poláčková 2001, s. 83-84):

1. Množství funkcí rodiny převzali jiné sociální instituce – v plné kompetenci zůstaly jen některé z nich, někdy se ozývají hlasy o jejich možné krizi, přežití či konci
2. Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu – vytváření manželských ro-din je provázeno značnou volností. Sňatek není nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se počet rodin založených na soužití. *„Preferovaný věk při sňatku a zakládání rodiny souvisí především se vzděláním, neboť lidé s maturitou nebo s vyšším vzděláním častěji uvádějí vyšší ideální věk jak pro uzavření prvního sňatku, tak pro narození dítě-te“* (Fialová et al. 2000; Šalamounová, Šamanová 2003 in Höhne 2010, s. 13). *„Ve vý-zkumech bylo také opakovaně prokázáno reálné odkládání formování partnerského vztahu a uzavírání manželství do vyššího věku v souvislosti s objektivními podmínkami pro vstup do manželství (např. bytovými) a v důsledku realizace individuálních studij-ních, pracovních či jiných plánů“* (Paloncyová 2002; Ettlerová, Matějková 2004; Fialo-vá et al. 2000 in Höhne 2010, s. 13).
3. Snížení stability rodiny – z důvodů objektivních (emancipace, nárůst ateismu) i subjektiv-ních (manželství zakládáno především na emotivní bázi), dochází k nárůstu rozvodovosti.
4. Změna celkové struktury rodiny – pokles počtu dětí v rodině, omezení vícegeneračních soužití, nárůst počtu osob žijících v jednočlenných domácnostech
5. Rozvoj antikoncepce a plánovaného rodičovství – úbytek „nechtěných“ rodičovství, li-berální postoje k interrupci
6. Prodloužení délky života a tím trvání rodiny po odchodu dětí – také delší doba, po kte-rou žijí děti s rodiči ve společné domácnosti

7. Organizace rodinného cyklu – rodiče se stávají osoby ve vyšším věku, děti se začínají rodit až po určité době trvání manželství (partnerství). Prarodiče se tak stávají stále starší osoby, které jsou však vzhledem ke změnám odchodu do důchodu často ještě zapojeni do pracovního procesu
8. Zvýšení nároků na čas rodičů strávený v pracovním procesu – to vede ke zkracování času stráveného s dětmi a ostatními členy rodiny. Nerespektování dočasných priorit času rodiny je závažné především v rodině s malými dětmi. Vedle nedostatku času rodiny je zde i problém způsobu jeho trávení (kvalita času). Vzniká tak otázka užívání médií
9. Přibývá dvoukariérových manželství – snaha partnerů budovat si maximální pracovní kariéru (Pojem dvoukariérové manželství, 2021). Vzniká v důsledku růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti a tím i zaměstnanosti žen

Všechny tyto změny či znaky současné rodiny, mluvíme-li o rodině s dětmi, se na dětech odráží a plně je ovlivňují.

1.4 Význam rodiny pro dítě mladšího školního věku

Význam rodiny pro dítě můžeme spatřovat již v jejich funkcích. Ať už je to jeho materiální zabezpečení, péče o jeho zdraví, vytváření domova, uspokojování jeho potřeb, tak hlavně tvoření místa, kde se učí svým 1. sociálním rolím, dostává se do 1. sociálních interakcí, formuje se zde jeho osobnost a hlavně jsou to emoce, pocit bezpečí a sounáležitosti, které dítě od rodiny dostává, to že jej někdo miluje, že někam patří. Z hlediska plnění funkcí si rodiny můžeme rozdělit na: „*funkční (která přiměřeně plní všechny funkce), afunkční (ve které občas dochází k poruchám v plnění jedné nebo více funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a zásadně negativně neovlivňují život dítěte) a dysfunkční (dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, zásadně je narušován socializační proces dítěte)*“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79). To jak rodina funguje, se odráží na dítěti a sama v podstatě tvoří význam, který pro něj má. Nejenom mezi přáteli, či důvěrnými známostmi ale hlavně i v rodině se tvoří vztahy osobní blízkosti. „*Skýtají jedinci zabezpečení, že není sám, že má někoho, s kým je rád a na koho se může spolehnout [...] Jsou důležité pro stabilitu osobnosti, chrání před depresí, pocity marnosti a opuštěnosti, ohrožujícími zdraví a celkovou životní kondici. Napomáhají jedinci hledat východiska, dopracovávat se řešení náročných situací [...]*“ (Helus, 2011, s. 195-196). Pokud je rodina disfunkční představme si pravý opak výše zmíněného.

Podíváme-li se specificky na dítě MŠV (= mladšího školního věku), na které je tato práce zaměřená, tak rodina je součástí jeho identity. Dítě považuje rodinu za samozřejmost, která zároveň funguje jako podpora jeho prestiže, je pro něj důležitá, protože zatím uspokojuje většinu jeho potřeb. Vztahy školáka MŠV k rodičům jsou stále velmi silné a postupně se stávají diferencovanějšími. Školák začíná chápat mnohé rodičovské postoje a jejich motivaci, umí se lépe orientovat v rodinných vztazích, jelikož i o své rodině uvažuje na úrovni logických operací. Dokáže brát v úvahu mnohé zkušenosti, které s rodiči má. Pro rodinné soužití je výhodné, že dítě umí ovládat svoje chování lépe než dřív. Vzhledem k tomu se stává přijatelnějším partnerem, s nímž se lze snáze domluvit a který snese větší zátěž. V této době si rodina hromadí různé zážitky, které poté vytváří společnou historii. Tato zkušenost přispívá k pocitu vzájemnosti rodinného soužití a činí jej jedinečným a smysluplným (Vágnerová, 2000, s. 129).

Podle Vágnerové (2000, s. 129) rodiče (rodina) **uspokojuje celou řadu psychických potřeb** dítěte MŠV:

1. Uspokojení potřeb smysluplného učení – rodiče slouží jako model určité role, vzor určitého způsobu chování, mohou být nejen modelem pro učení nápodobou nebo v rámci identifikace, ale i ideálem, kterému by se chtělo dítě přiblížit, jsou vzorem budoucnosti. Rodiče ovlivňují jeho rozvoj i přímým způsobem např.: co si obleče, co se bude učit apod. Zatím jsou pro něj jednoznačnou autoritou (Rodiče mohou také nadělat spoustu škody, pokud nutí dítě do něčeho, k čemu nemá předpoklady nebo po něm chtějí příliš mnoho).
2. Zdroj jistoty a bezpečí – Dítě MŠV má určitou představu, že tento svět bude trvat beze změny navždy, je to jeho jistota, kterou mu soužití s rodiči přineslo. Jestliže bylo dostatečně kvalitní, stalo se samozřejmostí, o které není potřeba uvažovat. Tak může plnit funkci dalšího rozvoje dítěte. Tato závislost se projeví v tomto věku jen tehdy, když se dítě dostává do stavu nouze, kterou samo nedokáže vyřešit. V této samozřejmosti je zakotvena i spolehlivost a trvalost všech hodnot a norem, podle kterých rodina žije. Jsou spolehlivá právě proto, že jsou spojeny s představou trvalosti řádu světa, kde je základem rodina.
3. Ovlivňují uspokojování potřeby seberealizace – skrze požadavky na dítě, výběrem aktivit, které považují za důležité, a hlavně svým hodnocením. Jestliže určí pro dítě příliš vysoký cíl, nebo s něčím nejsou stále spokojeni, vyvolá to v dítěti pocit nedostatečnosti a neúspěšnosti.

4. Určitou formou seberealizace je i vědomí příslušnosti k rodičům. Když se dítě s rodičem ztotožní, tak symbolicky přejímá i část jeho prestiže. Např. se děti MŠV rodičem často vychloubají.
5. Představují určitý model pro budoucnost – vzor dospělého chování, které naplňuje představu budoucnosti.

Školák dokáže rozdělit rozdílnost rolí dospělých (rodičů) a dětí, které jsou vymezené a asymetrické. Do těchto rolí (vztahů) může významně zasáhnout nástup dítěte do školy. Role školáka může změnit i jeho v rodině, postoje rodičů k dítěti apod. Jde o to, jak je tato role pro rodinu významná a jak ji dítě plní.

Všechny tyto faktory může ovlivnit také styl výchovy, který je v rodině preferován, jde o přístup rodičů k dětem. Jako nejzákladnější dělení si uvedeme **model 3 stylů výchovy** (Čáp, 2001, s. 304):

- autokratický (autoritativní, dominantní) – základem jsou rozkazy, tresty, hrozby; málo respektuje přání a potřeby dítěte, má pro ně málo porozumění, determinuje dítě svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími, poskytuje jim málo samostatnosti a iniciativy
- liberální (slabé vedení) - děti jsou řízeny málo nebo vůbec, neklade přímé požadavky, pokud vysloví požadavek, nekontroluje a nepožaduje jeho důsledné plnění; postrádání sociální zodpovědnosti ze strany dítěte
- demokratický (sociálně integrační/tivní) – dětem je poskytnut přehled o celkové činnosti a jejich cílech; méně příkazů, podpora iniciativy, působí spíše příkladem než tresty, rodiče chtějí slyšet názor dítěte, jsou daná pravidla, která jsou přiměřeně kontrolována; snaha o vzájemné porozumění

Druhým příkladem nám může být Model 9 polí, kdy na jedné straně rozlišujeme angažovanost rodiče vyjádřenou záporným až kladným vztahem k dítěti a na druhé intenzitu řízení (vedení) dítěte a jeho aktivit (Čáp, 2001, s. 306).

Emoční vztah	Intenzita řízení (vedení) dítěte			
	silné	střední	slabé	rozporné
záporný	<i>1 autokratická výchova, tradiční patriarchální</i>		<i>2 liberální výchova s nezájmem o dítě</i>	<i>3 Pesimální výchova, rozporné řízení se záporným vztahem</i>
střední až záporněkladný	<i>9 výchova emočně rozporná, jeden z rodičů dítě zcela nerespektuje, druhý jej naopak protěžeje nebo s ním vytváří nevhodnou koalici</i>			
kladný	<i>4 Výchova přísná a přitom laskavá</i>	<i>5 optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením</i>	<i>6 výchova laskavá avšak bez požadavků a hranic</i>	<i>7 rozporné řízení avšak relativně vyvážené kladným</i>
extrémně kladný			<i>8 kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem</i>	<i>emočním vztahem</i>

Zvoleným způsobem výchovy tedy rodiče více či méně ovlivňují dítě, jeho osobnost, aktivity, postoje, hodnoty a také volný čas.

1.5 Význam rodiny pro volný čas dítěte

Jak si následně uvedeme ve 3. kapitole volný čas má pro člověka velký význam a splňuje mnoho funkcí či potřeb jako např. potřebu seberealizace, participace, komunikace atd. Ovšem volný čas se neutváří sám, má něj vliv spousta faktorů, které si můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní patří pohlaví, fyzický a psychický stav a hlavně také věk. Pokud by, jsme si měli stručně uvést charakteristiku VČ (= volný čas/ volného času) dítěte MŠV, kterému se tato práce věnuje, tak: je zde značná polarita mezi povinnostmi a volným časem, velká šíře zájmů a přelétavost mezi nimi. Důležitá je zde role rodičů a učitelů, aby dítě citlivě vedli k pravidelné účasti na činnostech, ale zároveň jej nepřetěžovali a dopřáli mu dostatek volného času (Spousta aj., 1994, s. 31-32)

Jak bylo zmíněno, pro dítě MŠV a jeho volný čas má velký význam rodina, kterou můžeme zařadit mezi vnější činitele na VČ. Rodina je pro dítě prvním prostředím, které vytváří podmínky pro volný čas. „*Žádoucím dosud nedosaženým cílem je poučený, aktivní zájem každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě, smysluplně, na základě svého dobrovolného rozhodnutí a současně za citlivého vedení ze strany rodičů, případně dalších příslušníků rodiny*“ (Kudová, 1994, s. 33 in Hofbauer, 2004, s. 61). „*Rodina jako*

inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učít k volnému času přistupovat tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnosti uplatňovat i po založení vlastní rodiny“ (Hofbauer, 2004, s. 61).

Děti se učí od rodičů chápat VČ jako určitou hodnotu, hospodařit s ním a naplňovat jej smysluplnými aktivitami. Samozřejmě nemůžeme rodinu srovnávat se školskými zařízeními, které se na tuto oblast zaměřují, od rodičů nelze očekávat profesionální přístup, ale zato však mezi členy fungují (v ideálním případě) silné citové vazby. *„Kvalita těchto vztahů, je pro výchovné působení rodiny podstatné. Rodina určuje do značné míry životní styl svých členů. Využívání volného času je jedním z jeho ukazatelů“ (Pávková, 2014, s. 29)*

Jak uvádí Pávková (2014, s. 29-31) trávení volného času rodičů (rodiny) s dětmi má mnoho **aspektů** (významů):

- Rodiče by měli působit jako pozitivní vzory – sami by měli umět se svým VČ hospodařit, nepřeceňovat ho ani nepodceňovat. Nebude dobrým vzorem rodič, který tráví většinu času v zaměstnání a i poté se do vyčerpání věnuje svým povinnostem a nemá čas na to „vypnout“. Naopak je i špatný příklad rodič, který nechodí do práce a den tráví nicneděláním. Z jednání rodičů má být zřejmé, že plnění povinností a VČ jsou přirozenou součástí života, že do VČ nepatří pouze odpočinek a relaxace ale i zájmy, koníčky apod. Je dobré když dítě vidí, že i rodiče mají každý své zájmy a navzájem si je tolerují, ale zároveň mají zájmy i společné.
- Společné trávení VČ je důležité pro utváření dobrých rodinných vztahů – je potřeba volit činnosti tak, aby se na nich mohli podílet všichni a všichni z nich měli příjemné zážitky. Je dobré když rodiče předávají své zájmy dětem, ale není však nezbytné, aby je měly stejné. Podstatné je to, že se děti od rodičů učí, že mít osobní zájmy patří k běžnému životu. Není však nezbytné, aby veškerý VČ byl využit společnými aktivitami, každý člen má mít i svůj osobní prostor. I dítě by mělo mít prostor „jen tak si hrát“.
- Podpora zájmů dětí ze strany rodičů – ti kteří dobře znají své děti, je mohou nenásilně směřovat k vhodným zájmům. Rodiče by měli umět dětem naslouchat, projevit opravdový zájem, dát najevo radost z úspěchu. Měla by zde být i snaha účastnit se událostí, kde děti prezentují své výsledky zájmové činnosti např. vystoupení. Citlivý přístup rodičů k zálibám dětí je velmi důležitý, je zde potřeba respektovat dobrovolnost, pokud dítě nesplní očekávání rodičů, nesmí to narušit vzájemný vztah. Rodič zde zastává roli pomocníka, průvodce a motivátora.

S volným časem dětí a rodinou ovšem souvisí i různé problémy. Může to být místo bydliště (které je vzdálené od různých příležitostí trávení VČ), vysoká zaneprázdněnost rodičů, kdy svým dětem nevěnují tolik času, kolik by, měli, a, nebo naopak nevědomost, jak jejich děti VČ tráví. Měla by se zde být snaha vyvarování se psychopatologickým jevům. Dalším a častým problémem mohou být finance, kdy si rodina nemusí být schopná dovolit použít část svých financí na volnočasové aktivity. U nemalého počtu rodin se může stát, že nakupovat učební pomůcky, platit aktivity volného času a vybavení pro ně (zájmové kroužky školy nebo zařízení volného času, škola v přírodě, lyžařský zájezd nebo letní tábor) je pro ně nedostupné. Z téhož důvodu se i omezují pravidelné rodinné návštěvy různých kulturních událostí. Tento stav může oslabovat postavení dětí ve třídě nebo vrstevnické skupině, snižovat jejich sebevědomí a vyvolávat frustraci.

A samozřejmě v neposlední řadě to může být přetěžování dítěte, kdy navštěvuje více kroužků než je potřeba. Z jedné strany to může být způsobeno příliš ambiciózními rodiči, kteří chtějí dokonalé dítě, nebo z druhé strany potřeba umístit dítě někam, když rodič nemá čas či možnost s dítětem být.

Shrnutím můžeme říci, že vše by mělo být vyvážené, přílišné extrémy často nevedou ku prospěchu. Volný čas je něco, čeho bychom si měli vážit, umět ho dobře a správně využít, pečovat o něj a hlavně být schopní tyto hodnoty předat dětem.

2 Dítě mladšího školního věku

2.1 Charakteristika

Jak už je vidno z názvu, mladší školní věk je hlavně spojen s nástupem do školy. Je to první větší přechod z více méně bezstarostného předškolního věku do již většího světa, kde herní náplň a volný čas již nepředstavuje velkou část běžného dne. Dítěti zde začnou vyvstávat nové role, které dříve neznalo (nebo možná jen z části), bude na něj kladena větší zodpovědnost, jeho čas (i volný) začne být více organizovaný a celkově nastává velký počet změn, se kterými se musí dítě vypořádat a proto je zde podstatná pomoc okolí a hlavně rodičů, aby tento přechod dobře zvládlo.

Jako mladší školní věk označujeme zpravidla dobu od 6-7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11-12 let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s doprovázejícími psychickými projevy. Psychoanalýza označila tento věk jako období „latence“ – tedy jako etapu, kdy je ukončena jedna část psychosexuálního vývoje a základní pudová a emoční složka dřímá až do začátku pubescence, v níž se opět projeví v plné síle (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 117-118). Toto období se dá charakterizovat také jako období „*střízlivého realizmu*“, *školák je zaměřen na svět, jaký je, chce ho pochopit (předškolák je orientován více na vlastní přání a fantasmii, dospívající na to, co by mělo být správné, ideální a na sebe, na své nitro). Tendenci k realizmu můžeme vyzorovat v řeči, kresbě, písemném projevu, zájmech, četbě i ve hře. Na začátku tohoto období je školák zpravidla hodně závislý na autoritě, ke konci je jeho přístup s bližícím se dospíváním kritičtější.*“ (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 93)

Z obecného úvodu se přesuneme na jednotlivé **charakteristiky dítěte MŠV**, které si rozebereme více do hloubky (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 94-99):

- Tělesný vývoj a motorika – Období je ohraničeno 1. a 2. strukturální přeměnou organismu, jeví se většinou harmonicky rozvinuté, avšak musíme počítat s velkými individuálními rozdíly, včetně rozdílů mezi pohlavími. Růst těla je ještě po vstupu do školy obvykle zrychlený, zpomaluje se kolem 8. roku. V tomto období se zároveň posiluje odolnost organismu, zvyšuje se objem srdce, hmotnost mozku, zrychluje se vedení vzruchů nervem, zdokonaluje se činnost svalů a pohyblivost kloubů.

Motorický vývoj se zklidňuje. Oproti předškolnímu období jsou pohyby účelnější, rychlejší, přesnější, úspornější, koordinovanější, zlepšuje se hrubá i jemná motorika. Trvá všeobecná aktivita, dítě má radost z pohybu. Zvláště při psychickém napětí je pohyb

vhodným uvolněním, které dítě vrací zpět do duševní rovnováhy. Dítě se začíná zajímat o různé druhy sportu.

Motorické výkony však nezávisí jen na věku ale i na vnějších podmínkách – jsou-li vhodně podporovány, vykazují vzestup. Rozdíly mezi dětmi mohou být tedy podmíněny i rodiči, kteří je povzbuzují, a, nebo naopak tlumí např. ze strachu, aby si neublížily (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 120)

- **Poznávací procesy** – Jsou ve znamení rostoucí aktivity dítěte, nevyhovuje mu pasivní příjem informací, chce se všeho samo zúčastnit, pochopit souvislosti, zjistit vlastnosti. V tomto ohledu je zvědavé a vytrvalé. Poznávací procesy jsou úzce spjaty s city. Dítě přechází od vnímání konkrétních podmětů a jevů k vnímání všeobecnějšímu, dává věci do souvislostí (= decentrace).

Schopnost vybavit si předchozí vjemy v paměti – představivost – dosahuje vrcholu. Fantazie je potlačena i vlivem školy, kdy se rozvíjí úmyslná, záměrná představivost. Paměť je na počátku školní docházky spíše neúmyslná, mechanická, bezprostředně spojená s vnímáním (požadavek názornosti vyučování). Ke spojení nových a starších poznatků potřebuje dítě pomoc dospělého. Avšak postupně se zdokonaluje. Stále častěji se poté uplatňuje záměrné zapamatování, racionalita, logický úsudek, využití záměrných paměťových strategií. Paměť je tím aktivnější, čím jasněji si dítě uvědomuje cíl a účel zapamatování (důležitá je zde motivace). Důležitý je rozvoj pozornosti, který rozhoduje o kvalitě dalších poznávacích procesů, a tím i o neúspěšnosti ve škole. Na počátku je velmi těkavá, přerušovaná a je zde neschopnost odolávat rušivým vlivům. Čím nižší ročník dětí, tím by měly být úkoly krátkodobější, měla by být vyšší motivace, často střídající se formy práce a s tím spojený také odpočinek. Vývoj myšlení je velmi ovlivňován školní činností. Dítě si postupně osvojuje logické operace, které se opírají o konkrétní věci a jevy, které si lze názorně představit. Je schopno propojit různé myšlenkové procesy a potupy na úrovni konkrétních myšlenkových operací (rozřazuje předměty dle kritéria, chápe zachování množství, příčinné vztahy apod.). Schopnost užívat konkrétní logické operace pozitivně ovlivňuje chápání času. Kolem osmého roku se chápání času zpřesňuje. Děti dovedou řadit události, a tak chápou dříve a později, zahrnují různé dění do celku svého osobního času, učí se rozlišovat délku trvání, vědí, že čas plyne jedním směrem atd (Vágnerová, 2000, s. 115-116)

Výkon dětí je v tomto směru velmi závislý na motivaci, přiměřenosti úkolu apod. Motivace u mladších školáků by hlavně měla přicházet z vnějšku (pochvala, úsměv, známka). Postupně se vlivem řízeného vyučování myšlenková činnost odděluje od vnímání a stává

se relativně samostatným procesem. S vývojem myšlení se obohacuje řeč. Čtení a psaní je z počátku velmi náročná aktivita, která vyžaduje složitou souhru tělesných i psychických procesů, tím se však řeč dítěte výrazně rozvíjí.

- Emocionální vývoj – Pro citové projevy mladšího školáka je typický ústup lability a impulsivity, stejně jako slábnutí egocentrismu, narůstá schopnost seberegulace. Dítě je schopno potlačit nebo zřetelně vyjádřit své pocity, bere přitom ohled na očekávání a požadavky okolí (Langmeier, Krejčířová, 1998 in Šimíčková-Čížková, 2008, s. 97). Narůstá schopnost emočního porozumění. Trvá značná citová ovlivnitelnost, začínají se rozvíjet vyšší city (etické, estetické, sociální, intelektové). Hodnotová orientace a sociální kontrola je z počátku velmi labilní, závislá na situaci a autoritě. Začínají se stabilizovat sociální normy morálního jednání. Morální vývoj je silně ovlivněn výchovnými postupy a interakcí mezi členy rodiny.

„V oblasti sebepojetí je podstatné kladné sebehodnocení, které je pro duševní výkonnost i celkové zdraví dítěte velmi významné. [...] autoři některých novějších studií potvrzují, že dítě je socializováno nejen z vnějšku (rodiči, vrstevníky, učitelé apod.), ale do značné míry se socializuje samo. Tím je doplněn tradiční vliv významných osob v prostředí dítěte o vnitřní zpracování, jak si dítě vysvětluje informace získané z prostředí, jak je přijímá. Dítě si samo vytváří určitou „teorii o sobě“, která je pak základem jeho pojetí vlastní identity.“ (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 97)

Podstatný je také pocit neúspěšnosti ve škole. Trvalejší neúspěch je velmi nebezpečný, kdy může ohrozit hodnotu vlastního „já“, dítě může lehce propadnout pocitu méněcennosti, bezmocnosti či úzkosti.

- Socializace – „ V tomto věku nabývají na významu socializační požadavky školy a rozvíjejí se takové vlastnosti, které dítěti v tomto směru pomáhají. Na jedné straně jde o uspokojivou orientaci v tomto prostředí (tj. aby dítě pochopilo, co se od něho vyžaduje), na druhé straně o osvojování žádoucích způsobů chování“ (Vágnerová, 2000, s. 121). Sociální role žáka přináší nové sociální postavení, dítě rozšiřuje své sociální zkušenosti a odpoutává se určitým způsobem od rodiny. Dítě navazuje nové vztahy s vrstevníky, učí se kooperaci, soutěžení. Ze začátku školní docházky se zajímá více o sebe, ale postupem času bere ohled i na kolektiv třídy, objevuje se vědomí sounáležitosti, společné odpovědnosti, rozvíjí se kamarádké vztahy. Role spolužáka a to jak ji zvládne, bude významné nejen pro prožití školního věku, ale ovlivní to i jeho budoucí strategii chování a neformální vztahy. Jde zde spíše o schopnost získat určitou pozici a být přijímán různými lidmi. V tomto směru je významná zkušenost z dětské skupiny. „Zde se jedinec učí zvlád-

nout dovednosti soc. interakce, spolupráce, solidarity, sebeovládání, způsobům specifické komunikace a zvládnání rolí určitého typu, které spoluurčují jeho budoucí sociální úspěšnost“ (Vágnerová, 2000, s. 122).

Vztah dítěte k učiteli je ze začátku nekritický, jde o směs úcty, obdivu, ale i strachu, později záleží na konkrétních zkušenostech s učitelem. Důležitý je zde také přístup učitele. Pokud si na žáka zasedne, nebo mu vytvoří nálepku, poté to má negativní vliv na jeho osobnost.

Jak jsme si řekli, pro dítě MŠV je hlavní činností učení a práce, avšak pro zdravý vývoj osobnosti je stále důležitá hra. Ta je v porovnání s předchozím obdobím, více diferencovanější. Oblíbené jsou hry konstruktivní, pohybové, soutěživé, společenské. *„Hra je nezastupitelnou relaxací a přirozeným odreagováním od školních povinností, má značný mentálně hygienický význam. Může být dobře využita i přímo ve škole [...] stejně jako přátelská pracovní atmosféra a smysl učitele pro humor. [...] V mladším školním věku se objevují počátky zájmů, které mívají spíše přechodný charakter, dítě se teprve orientuje v možnostech různých aktivit i ve svých schopnostech. Jde však o oblast velmi důležitou. Úspěšná seberealizace v zájmové činnosti dítě nejen rozvíjí a obohacuje osobnost, ale může být i vhodnou kompenzací výkonových či sociálních neúspěchů ve škole.“ (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 99)*

Jak jsme si mohli povšimnout, období MŠV má svá specifika, jako i jiná vývojová období a proto také neztrácí na důležitosti. Nástup do školy a vše s tím spojené je krok do nového, doposud neobjeveného světa spojeného se spoustou změn a výzev.

V duchu hry a zájmových aktivit, zmíněných v posledním citovaném odstavci, navážeme na další podkapitulu, které jsou tyto prvky obsahem a to na volný čas.

2.2 Volný čas dětí mladšího školního věku

Dětem je v naší společnosti přiznááno právo na zvláštní ochranu, jež se týká různých oblastí života. Jednou z nich je i volný čas. V Úmluvě o právech dítěte se hovoří o právu dětí na volný čas a přístup k Volnočasovým aktivitám (1989, čl. 31): „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.“ (Vyhnálková, 2013, s. 24). Od roku 1989 se rozšířily možnosti volnočasových aktivit, nabytá svoboda otevřela dveře pravdě, pozitivním hodnotám, umožnila však také nárůst výskytu sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží. Mladá generace přejímá hodnoty

celé společnosti a to i ve volném čase, kde se bohužel také objevuje materialismus, individualismus a pohodlnost. Svou roli sehraává i krize rodiny a razantní vývoj informačních a komunikačních technologií a masmédií (Vyhnálková, 2013, s. 25).

Volný čas a jeho význam se s věkem mění a také se mění jeho množství. V batolecím a předškolním věku tvoří většinu části dne, s nástupem do školy zde přibude povinností, tím pádem volného času ubude a začne být více časově diferencovaný. Podrobněji se budeme věnovat VČ v následující kapitole, avšak již teď si k lepšímu porozumění můžeme říci, že na VČ můžeme nahlížet ze dvou stran a to pomocí negativního vymezení, které je spíše časové a vyjadřuje, od čeho máme volno (od práce, školy, povinností), a, nebo, z hlediska pozitivního vymezení, které nám sděluje, k čemu můžeme VČ využít.

Jak už jsme si částečně zmínili, VČ a aktivity s ním spojené patří k jednomu z nejdůležitějších prvků života dítěte MŠV. Pomáhá uspokojovat jeho fyzické a psychické potřeby, slouží k jeho kvalitnímu duševnímu rozvoji a také k začlenění se do společenského života.

2.2.1 Základní potřeby dítěte MŠV

Potřebu můžeme vnímat jako něco, co člověku přebývá a potřebuje to ze sebe vydat, a, nebo naopak, mu něco chybí a chtěl by toho nabýt. Jednotlivé potřeby si teď vypíšeme:

- **Psychické** – Volný čas je zde pro získání správného sebepojetí, ke kognitivnímu, mentálnímu i emocionálnímu vývoji dítěte. Matěječek (1992 in Boráková, 2012, s. 19) zde mluví především o dostatečném množství podnětů a interakcí s okolím. Dále pak potřebu vědomí vlastní identity a hodnoty vlastního já, které se však začíná formovat už dříve. Další je potřeba smysluplnosti světa, která přebírá informace z okolí a přetváří je k individuálním zkušenostem. Nezanedbatelná je též potřeba jistoty, která je manifestována především vztahy s ostatními dospělými (např. vychovatelé, rodiče). Ti by měli být vzhledem k dítěti otevření, přátelští a jejich výchovné strategie by měly být ohraničeny a dávaly dítěti smysl. Potřeba otevřené budoucnosti a s tím spojené směřování dítěte, že jeho cesta někam vede. To jej motivuje k aktivitě, kdežto uzavřená k apatii.
- **Fyzické/biologické** – Především jde o dostatek pohybu a vedení dítěte k aktivnímu a zdravému životnímu stylu. Dítě si tak buduje k těmto věcem vztah i do následujících životních etap. K biologickým potřebám patří odpovídající a kvalitní výživa, uspokojení hygienických požadavků, dostatek odpočinku i potřebná stimulace.
- **Socializace** – Jak jsme si uvedli v předchozí podkapitole, tato potřeba silně souvisí s nástupem do školy, s potřebou začlenit se do kolektivu, vytvářet zdravé mezilidské

vztahy. Socializace v tomto věku probíhá především v rodině, ve škole či různých VČ aktivitách a mezi vrstevníky. Uplatnění se v sociální skupině vrstevníků má pro dítě nesmírný význam a ovlivňuje i jeho psychický vývoj. V tomto období si osvojuje spoustu vlastností a učí se mnoha věcem, které pro něj budou mít v životě ve společnosti význam.

- Funkční rodiny – Jak můžeme vyvodit, slovo „funkční“ je odvozeno od slova funkce, tedy, jednoduše řečeno, rodina by měla dobře plnit své funkce (kapitola 1.2), tak aby vytvořila dítěti to správné zázemí.
- Relaxace a uvolnění – Je důležitým prvkem duševní hygieny a je také provázán s potřebou fyzickou v tom směru, že i tělo i mozek potřebují odpočinek, nebo někdo odpočívá pohybem. Můžeme zde zařadit potřeby VČ jako je rekreace, kompenzace a kontemplace. Pro dítě MŠV se tato potřeba opět odvíjí od povinností spojených se školou a vyšší psychickou aktivitou.

2.2.2 Volný čas dětí MŠV v současnosti

Porovnáme-li VČ dětí tohoto věku dnes a v minulosti a možnosti jeho trávení, máme dnes naprosto odlišné podmínky a příležitosti. Máme nové způsoby a formy, jak tento čas trávit. Na to, jak děti tráví volný čas má podíl mnoho vlivů, ať už vnitřních nebo vnějších (viz kapitola 3.3). Mezi ty vnější můžeme zařadit i narůstající konzumismus. Všechno chceme hned, mít toho co nejvíc a hlavně aby to rychle uspokojilo naše potřeby, kdy kolikrát opomíjíme podstatu věci. Podle Němce (2002 in Pížová, 2017, s. 24) se obklopujeme prostředím, v němž ztrácíme kontakt s reálným světem, stáváme se mlčící většinou, obklopujeme se náhražkami, přestáváme prožívat a začínáme požívat. V současném světě jsme obklopeni technickými možnostmi, obklopují nás budovy, ve kterých žijeme, jezdíme všude auty. Děti potom mnohem raději zůstávají doma a tráví čas sledováním televize nebo s jinými médii. Díky moderním technologiím máme dnes vše dostupné bez větší námahy, je to rychlé a tudíž nemusíme vydávat tolik úsilí. Oba tyto zmíněné aspekty můžou způsobovat pasivitu dětí a jejich navyknutí si k pasivnímu trávení VČ, což s nimi může pokračovat později až do dospělosti.

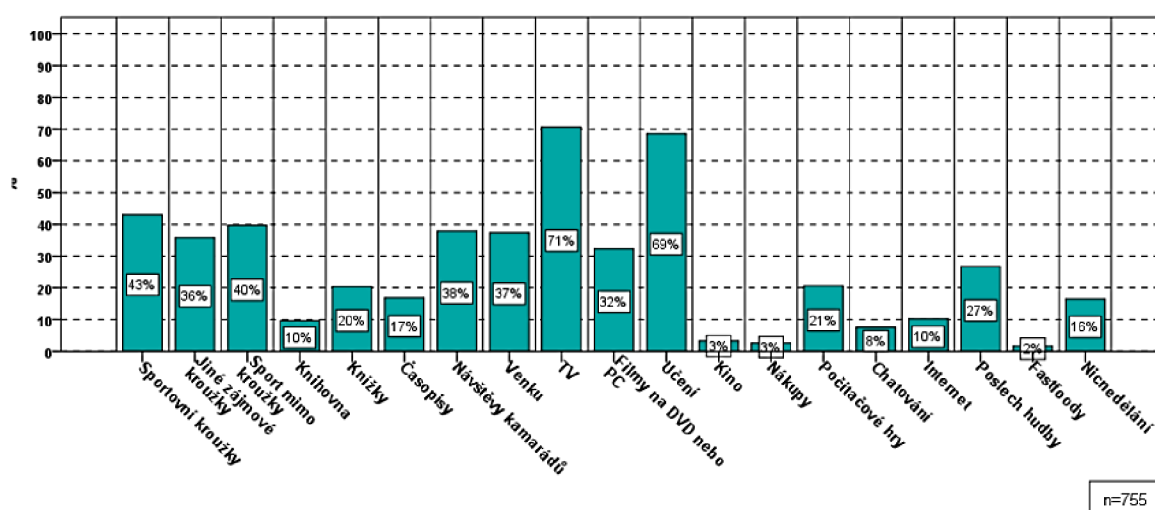
Avšak na druhou stranu z té pozitivní stránky je zde mnoho nových možností, jak VČ trávit, kdy hlavní úlohu pro děti MŠV zde mají dospělí, aby jim pomohli se v tomto nezměrném množství zorientovat a najít si tu správnou cestu. S tím také souvisí nezbytnost/šance pedagogického ovlivňování VČ dětí. **Volný čas dětí** si můžeme **rozdělit** na neorganizovaný a organizovaný.

1. Neorganizovaný – Je prostor mimo školu, kroužek či podobná zařízení, je prostorem pro individuální aktivity každého dítěte. Je to čas trávený sám se sebou, s kamarády, přáteli (i těmi virtuálními). Tím, že jeho trávení nezajišťuje žádná organizace, tak nesleduje jiná pravidla než ta společenská.

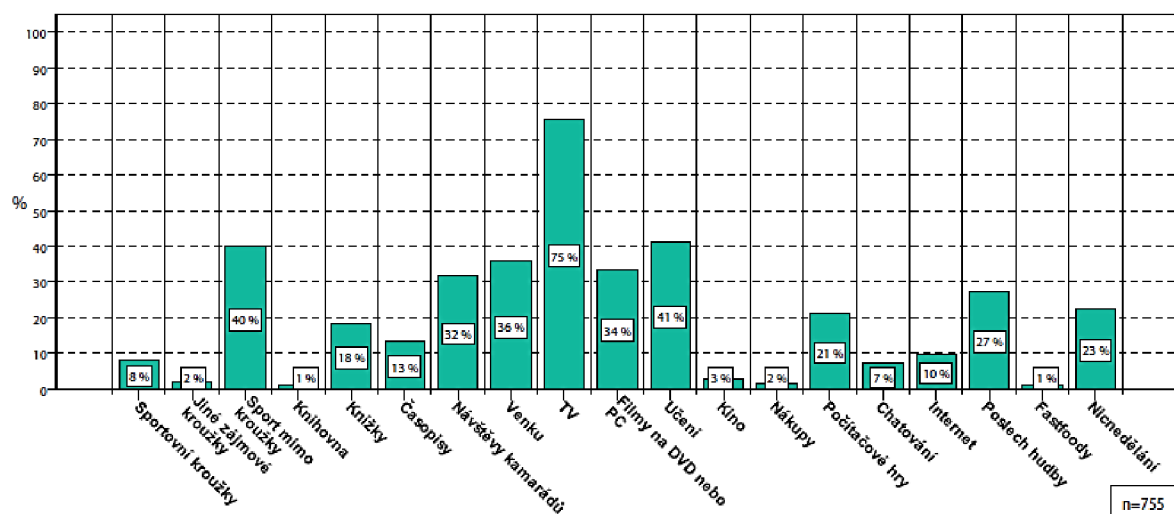
Dítě si samo může volit, jak tento čas stráví, zda aktivně či pasivně, co bude obsahem jeho činnosti. Důležitý je zde však zájem rodičů, kteří by se o tento neorganizovaná volný čas měli zajímat, zda jej dítě netráví způsobem, který by pro něj mohl být škodlivý. Je důležité nějak tento čas ovlivňovat, aby byl kvalitně a správně naplněn.

V roce 2010 vybral Národní institut dětí a mládeže ve spolupráci s Agenturou Factum Invenio 2 238 dětí pro projekt Klíč pro život, zaměřený na oblast mimoškolního vzdělávání dětí a mládeže a podporu těch, kteří se jim věnují. Vzorek byl zvolen kvótním výběrem podle aktuálních údajů ČSÚ tak, aby byl dostatečně reprezentativní. Jedna část výzkumu se také věnovala VČ dětí od 6-15 let. Uvedeme si zde výsledky pro námi zvolenou věkovou skupinu (Bocan, 2011, s. 70-71; Bocan, 2012, s. 27-28)

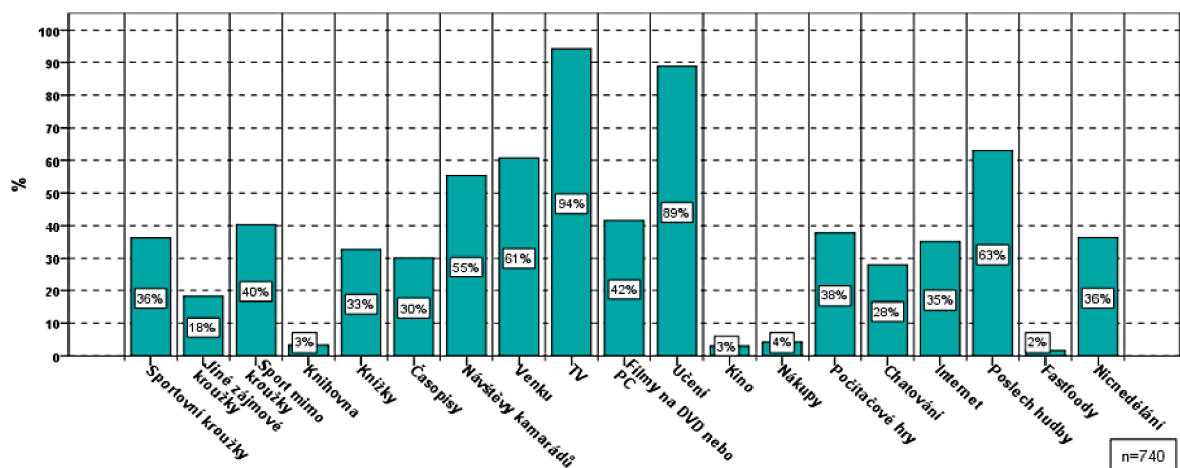
Graf č. 1: Trávení volného času ve všední den, děti 6-9 let (Bocan, 2011, s. 70)

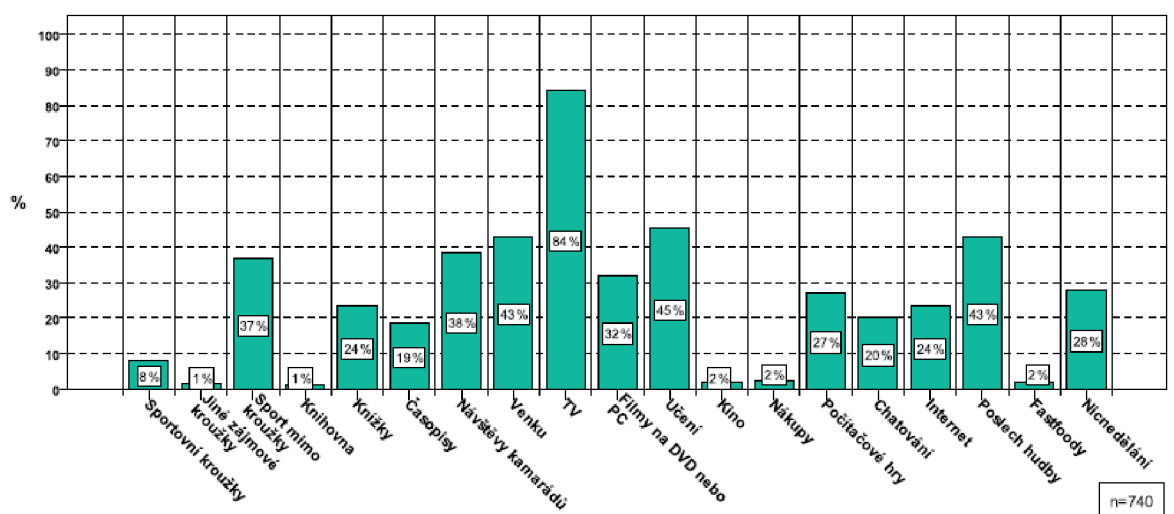
Graf č. 2: Trávení volného času o víkend, děti 6-9 let (Bocan, 2012, s. 27)

Graf č. 3: Trávení volného času ve všední den, děti 10-12 let

Graf č. 4: Trávení volného času o víkend, děti 10-12 let

V posledních letech však z výzkumů můžeme zaznamenat, že podíl času stráveného na internetu se zvyšuje. „*Celkem 17% dětí a mladistvých od 11 do 19 let v Česku tráví hraním digitálních her 4 a víc hodin denně*“ (Téměř pětina..., 2019). Avšak postupem času dokáží pracovat s digitálními zařízeními a internetem čím dál tím menší děti. „*Pro děti jsou aktivity spojené s informačními technologiemi lehce dostupné a velmi atraktivní, umožňují jim odehnat nudu, zažít vzrušení, odreagovat se, zaplašit smutek*“ (Mioviský, 2021). Bohužel s tímto fenoménem souvisí o možný výskyt závislosti, a, nebo výskyt kyberšikany ze strany ostatních dětí. Opět zde ovšem závisí na rodičích/dospělých, jak se k této situaci postaví.

2. Organizovaný – Tento volný čas můžeme chápat jako opak předchozího. Děti zde tráví svůj volný čas v nějakých organizacích, zařízeních, programech, kde jsou stanovena určitá pravidla, řád, jak pro děti, tak i pro chod organizace. Hlavně by zde vždy měla být zachována dobrovolnost, dítě by nemělo být nuceno.

Organizace zabývající se tímto organizovaným VČ můžeme také nazývat institucionální prostředí. To můžeme rozdělit do čtyř skupin (Vyhnálková, 2013, s. 53):

- výchovné a vzdělávací instituce zapsané v rejstříku škol a školských zařízení
- nestátní neziskové organizace (NNO), zvláště spolky dětí a mládeže
- zařízení sociálních služeb, zdravotnická zařízení a jiná mimo resort školství
- volnočasové organizace působící na komerčním principu

Do těchto skupin zařízení patří:

- školská zařízení pro zájmové vzdělávání – školní družiny, školní kluby, střediska volného času, která se dělí na domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností
- školy – zájmové útvary (kroužky), základní umělecké školy, jazykové školy
- NNO – všemožné spolky z různým zaměřením (šerm, hasiči, pionýr, folklórní sdružení, turistické oddíly atd.)
- sportovní oddíly – fotbalové, hokejové, bojová umění atd.
- komerční subjekty – např. táborové agentury

„*V České republice tráví alespoň jednou týdně volný čas v některé organizaci nabízející volnočasové aktivity přibližně tři čtvrtiny dětí ve věku 6–15 let*“ (Bocan, 2012, s. 44). Děti většinou chodí do oddílů a kroužků především kvůli tomu, že je baví, co tam dělají, kvůli kamarádům, které tam potkávají a také, že se tam naučí zajímavé věci. Mladší děti jsou často motivovány osobou vedoucího, starší se prostě nechtějí nudit. Děti si však zároveň uvědomují, že je zde možné vyniknout a ukázat druhým co umí (Bocan, 2012, s. 48-49) „*Většina dětí vnímá i to, že na rozdíl od party kamarádů v kroužku či oddílu sice platí určitá pravidla, ale právě díky nim mohou zažívat to, kvůli čemu tam hlavně chodí. I to svědčí o tom, že se děti v*

kroužcích a oddílech cítí svobodně, ale přitom si uvědomují, že bez nějakého řádu v nich nelze fungovat. Navíc – aniž si to děti většinou uvědomují, účast v kroužku či oddílu mívá důležitý přesah. Tedy neslouží jen k tomu, aby se dítě zabavilo a nemudilo doma či na ulici, nebo proto, aby rodiče měli na chvíli klid a mohli se věnovat vlastním záležitostem. Během času stráveného v nějakém kroužku si děti totiž neosvojují pouze ty dovednosti, na které je kroužek zaměřen, ale rozvíjejí i celou řadu dalších dovedností, vědomostí a hlavně postojů (tedy kompetencí), aniž by si to třeba uvědomovaly. Důležitou úlohu tak tyto organizace plní v případě socializace dětí, při osvojování si návyků, jako je spolupráce v týmu, rozvíjení komunikace, umění přebírat zodpovědnost, hrát fair play apod.“ (Bocan, 2012, s. 49).

Avšak ne všechny děti mohou nebo chtějí kroužky navštěvovat. Nejčastějšími důvody bývají nezáměr, nedostatek financí, lokalita či zákaz od rodičů.

Život v dobrém oddílu představuje pro mnohé nejen pět, osm či dvanáct let strávených mezi skvělou partou kamarádů, ale celoživotní nasměrování vycházející z pevného a dobře reflektovaného hodnotového základu i řady dovedností a znalostí velmi cenných pro orientaci v současném složitém světě.

Jednou z nejdůležitějších zkušeností, které se mladí lidé v těchto sdruženích učí, je zážitek toho, že ty nejcennější skutečnosti v lidském životě se nedají zaplatit – a že vše „zadarmo“ vůbec neznamená „bezpečné“ (Zajíc, 2008, s. 18)

2.3 Vliv distanční výuky na děti MŠV

Řekli, jsem si něco o VČ dětí MŠV, co pro ně znamená, které aktivity preferují, jak jej tráví, avšak do tohoto času a nejen do něj a ne jen jim zasáhla pandemie onemocnění Covid-19 (více, obecněji o ni si povíme v kapitole 4). Zde si povíme to, jak specificky ovlivnila mladší děti.

Toto onemocnění způsobilo, že lidé se najednou nemohli potkávat jako dřív, nemoc byla snáze přenositelná a pro některé poté i smrtelná, proto se i celkově pohyb osob musel snížit na minimum, znamenalo to i zavření státních hranic. To vedlo k tomu, že se začala zavírat všechna veřejná místa, instituce, pouze na pár výjimek jako např. obchody s potravinami, a s tím souviselo i zavření škol. Česko byla jedna ze zemí Evropy, která měla nejdéle zavřené školy. Najednou děti nemohly školu navštěvovat, zůstaly doma, ať už s rodiči, prarodiči nebo samy. Klasická výuka se tak musela přenést do prostředí, které pro ni není tolik typické, a to je domov. Prostor, který je především místem odpočinku a přípravy na školu se najednou školou stal. To samozřejmě začalo působit na psychiku dětí ale nejen tento faktor. Děti se nemoh-

ly s nikým stýkat, přestaly vídat své kamarády, volnočasové aktivity, které byly dříve samozřejmostí, byly najednou zakázané, lidé museli být co nejvíce zavřeni doma, někteří rodiče nemohli chodit do práce, přišli o ni, a, nebo se přesunuly na homeoffice, což na ně jako na dospělé také působilo a poté se to přenášelo i na děti. Jak se s touto situací rodiny vypořádaly, bylo velmi individuální.

Pro školy, jak už bylo částečně zmíněno, to ovšem také znamenalo spoustu změn. Musel se najít způsob, jak pokračovat se výuce, nebylo možné dát dětem prázdniny na tak dlouhou dobu, to by znamenalo obrovskou proluku v učivu ale i celkově velké problémy i co se týče věkového rozdělení dětí. Způsob, který byl zvolen, bylo přesunutí veškeré výuky do online prostředí, tedy spojení dětí a školy přes internet, a to přes speciální portály (Např. Microsoft Teams, Google class, Edookit apod.), virtuální prostředí, online hodiny za použití kamer. Pojem distanční výuka se stal běžnou věcí, definujeme jej jako formu studia, *„kdy výuka neprobíhá v učebnách a nevyžaduje se osobní účast učitelů a studentů ve škole. Student se školou komunikuje např. prostřednictvím počítačových interaktivních programů, e-mailu, internetu, záleží na možnostech školy, především její technické vybavenosti. Užívaným informačním technologiím jsou metodicky i didakticky přizpůsobeny veškeré učební pomůcky“* (Jaký je rozdíl..., 2012). Avšak *„učitelům i žáků během ní chybí bezprostřední kontakt, není jednoduché najít vnitřní motivaci a pevnou vůli k samostudiu či systematickému plnění zadaných úkolů. V neposlední řadě pak může přístup ke vzdělání komplikovat nedostatečné technické vybavení nebo chybějící zdroj internetu.“* (Lánská, 2020). Vedlo to k tomu, že děti začaly trávit větší množství času u počítače, notebooku či podobných technologií, což je také začalo ovlivňovat.

To jak tato situace děti ovlivnila, jaké to mělo a má následky, bychom mohly **rozdělit na pozitiva a negativa či problémy**. Samozřejmě každé dítě je individuální osobnost, takže níže zmíněné nemusí být pravidlem.

- **Pozitiva** – Bohužel celkově z různých výzkumů vyplývá, že pozitivních vlivů či následků je o dost méně, než těch negativních, ale i tak dokážeme naleznout světlé stránky. První a asi nejzásadnější změnou je zlepšení digitálních dovedností dětí. Ať už chceme nebo ne, digitální technologie jsou a budou součástí našeho života, a proto se s nimi děti začínají seznamovat a učit se s nimi pracovat již ve školách. Díky distanční výuce se tak mohli naučit pracovat s technologiemi pro ně novými, naučit se používat různé programy, výukové aplikace, a přijít na to, k čemu všemu můžou být technologie užitečné.

Další je zvýšení samostatnosti, Některé děti dostaly možnost si více sami organizovat svůj vzdělávací proces, střídat činnosti podle svého, ale tak aby byla práce vždy v čas hotova. S tím souvisí i určité podpoření naučení se zodpovědnosti. „*Distanční výuka přišla ve větší míře vhod také introvertním dětem a dětem, které preferují samostatnost, a naopak ve škole měly pocit, že je spolužáci ruší. Online výuka také pomohla některým dětem odbourat stres i ostych, takže se v rámci výuky více „hlásily“* (Dopady distanční výuky očima rodičů..., 2021). „*Někteří žáci, kteří jsou při běžné výuce ve školách z nejrůznějších důvodů nesoustředění nebo naopak velmi tiší, dostali díky distanční výuce příležitost projevit více svůj talent*“ (Lánská, 2020).

Jedním z pozitiv je také to, že učitelům, kteří se snažili být v online kontaktu se svými žáky, je prohloubení jejich vzájemných vztahů. Učitel tak poznal jejich rodinné prostředí a tím lépe porozuměl tomu, co pro svoje vzdělávání potřebují. Když děti něco potřebují, umí si říci o pomoc, rádi sdílí své ne/úspěchy, rozvíjí fantazii, umí se ptát i odpovídat a umí si vzájemně pomoci mezi spolužáky. Podle výzkumů se také větší většina dětí těší do školy na prezenční výuku.

- **Negativa/problémy**

1. **Fyzické** – Nejen psychické ale i fyzické problémy souvisejí s distanční výukou. Největším problémem je zde úbytek fyzické aktivity a nedostatek pohybu. To může mít vážné dopady. Vliv to má i na psychiku. Je prokázáno, že dospělý i děti, kteří se více hýbou, mají kvalitnější spánek, dochází u nich ke snížení psychického napětí, zlepšuje se nálada, prokrvuje mozek. Děti si nečinností zadělávají na problémy do budoucna. Mohou se objevit tzv. svalové disbalance = pohybový aparát dětí, se nebude vyvíjet ideálně a pozdějším věku se i nich začnou projevovat různé neduhy např. bolesti zad, páteře a různá onemocnění pohybového aparátu. Celkově začnou ochabovat svaly a samozřejmě co též s nedostatkem pohybu je nárůst hmotnosti, který může vést k obezitě, která má také své negativní důsledky (Krbcová, 2021).

Nedostatek pohybu ale také nedostatek slunečního záření (způsobeno nadměrným časem stráveným uvnitř budovy/domova kvůli lockdownu) může vést k nedostatku vitamínu D, což může vést ke svalovým křečím, svalovému napětí, větší bolesti při triviálních zraněních, úbytek vápníku v kostech (Effect of online classes..., 2020).

Samozřejmě nesmíme, opomenou všechny problémy, které mohou vzniknout při používání digitálních technologií – různé zrakové vady, bolest hlavy apod.

2. **Psychické** – Množství psychických problémů je větší než těch fyzických, avšak někdy mohou být spojeny, jedná se o psychosomatické problémy.

„Není to tedy jenom distanční výuka, která nepříznivě ovlivňuje psychiku dětí, ale je to také o nemožnosti zažívat důležité momenty a rituály spojené se školní docházkou a dospíváním. [...] Dětem nepřidává na duševní pohodě a klidu ani velmi často napjatá atmosféra v domácnostech.“ (Hamberger, 2021).

Co se týče školy, škola, jak už jsme řekli dříve, má pro děti důležitý význam ve spoustě aspektech a v důsledku pandemie a přerušení prezenční výuky tak přestaly být některé role školy naplňovány, zvláště po sociální stránce. *„Pandemie má za následek vyšší počet úzkostí, depresí a větší izolaci a osamění dětí. Navíc se ukázalo, že nerovnosti mezi dětmi se ještě prohloubily. Pandemie měla největší dopad na duševní pohodu a wellbeing znevýhodněných dětí majících horší socioekonomické zázemí, pro které např. škola představuje jediné místo, kde dostanou teplé jídlo, což samozřejmě během distančního vyučování možné nebylo. Distanční online vyučování a problémy s připojením, nebo dokonce celková absence počítače v některých rodinách, navíc ještě prohlubovaly rozdíly mezi dětmi a současně zvyšovaly jejich stres.“ (Jakým způsobem se pandemie COVID-19..., 2021).* Většina rodičů řešila se svými dětmi během této doby problémy s nízkou koncentrací při online výuce a také s nedostatečnou motivací.

Během pandemie také vzrostl počet dětí obracející se na Linku bezpečí, ta *„až 30% nárůst hovorů s tématem násilí v rodině, 30% nárůst osobních problémů a psychických potíží či 30% nárůst tématu problému s internetem, včetně sexuálního zneužívání“ (Štěpaňová, 2020).* *„Nejčastěji popisují psychické obtíže spojené s úzkostmi, strachy, sebevražednými myšlenkami nebo se sebepoškozováním. Velmi časté jsou také obavy z nemoci či strach o své blízké nebo rodiče. Dětem nepřidává na duševní pohodě a klidu ani velmi často napjatá atmosféra v domácnostech. Strach rodičů o zaměstnání, agrese, domácí násilí a alkoholismus. To vše nyní některé děti musí snášet v mnohem větší míře než v minulosti a bohužel nemají možnost alespoň na část dne být v bezpečném prostředí – ve škole.“ (Hamberger, 2021)*

Prohloubení nerovností ve vzdělávání, ale také zvýšená míra duševních onemocnění dětí může mít nejen přímé dopady do kvality jejich budoucího života, ale také dopady ekonomické, myšleno tak, že vzrostou celospolečenské náklady na řešení těchto nerovností, ale i zdravotních a sociálních následků.

Jak si můžeme vyvodit, pandemie Covid -19, děti silně ovlivnila v mnoha aspektech, je to až neuvěřitelné k čemu jedna věc může vést. Mladší děti ještě nemají na to, všechny tyto vlivy vstřebat nebo se v nich zorientovat. Od toho jsou tu učitelé, rodiče, rodina a celkově dospělý,

aby jim v těchto těžkých situacích pomohli. Bohužel jsou zde také situace, kdy je tomu pravým opakem.

V této kapitole jsme si tedy uvedli charakteristiku dětí MŠV, to co je pro ně typické. V tomto věku se toho pro ně spousta mění, což je především způsobeno nástupem do školy. Avšak díky škole se začne více vymezovat volný čas, který byl dříve samozřejmostí, nad kterou dítě moc nepřemýšlelo. Pro školáky, ale ne jen pro ně má velký význam. To jaký má škola a VČ význam bylo silně pocítit během pandemie, kdy se školy zavřely a volnočasové aktivity zakázány. Nicméně VČ je velkým pojmem, kterému se budeme věnovat v následující kapitole.

3 Volný čas

3.1 Definice volného času

První myšlenka volného času zapustila kořeny již ve starověkém Řecku, odkud přecházela do dalších historických etap, kdy nabývala různého významu, a volný čas měl různou náplň. Definice a chápání volného času se v průběhu všech těchto let měnila i v souladu se společenskými nebo politickými změnami. O jeho vzniku v dnešním pojetí můžeme však hovořit až v souvislosti s průmyslovou revolucí a zavedením (ohraničením) pracovní doby. Různé obory, např. psychologie, ekonomie, filozofie, pedagogika atd., mohou na definování tohoto pojmu nahlížet různě. Avšak v současné době již zde máme pojem, který má svůj teoretický i praktický základ.

Abychom lépe porozuměli volnému času, rozdělíme si každodenní činnosti do tří časových bloků (Hájek a kol., 2008, s. 10):

- **čas pracovní** – u dětí je věnován škole, zatímco u dospělého představuje dobu, kterou stráví výdělečnou činností,
- **čas vázaný** – zahrnuje uspokojování fyziologických potřeb (spánek, přijímání potravy, hygiena), péči o chod rodiny, provoz domácnosti, domácí přípravu na vyučování, dojíždění do školy či za prací a další nutné mimoškolní a mimopracovní povinnosti,
- **čas volný.**

V tomto kontextu můžeme vymezit, že volný čas je doba, která nám zbývá po splnění našich povinností a uspokojení našich základních potřeb (Hájek, Hofbauer, Pávková 2008, s. 10). Tato definice však spíše odpovídá negativnímu vymezení pojmu. Proto se zde uplatňuje ještě druhý přístup, a to pozitivní vymezení. Pozitivně lze volný čas vymezit jako dobu „*v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoliv povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu je nikdo nemutí a k čemu také není ani podvědomě nuceno*“ (Vážanský 2001, s. 29-30).

Vidíme, že zatímco negativní vymezení je spíše časové a vyjadřuje, od čeho máme volno, pozitivní je obsahové a sděluje nám, k čemu můžeme své volno využít (Vyhnálková 2013, s. 9).

3.2 Funkce volného času

Jak prožíváme volný čas, se nám často promítne do kvality naší práce, našeho života, projeví se jeho hodnoty, jeho funkce.

Volný čas se například musí postarat o účast na sociálním životě, poskytovat dostatek možností k zajímavému prožívání a tvůrčímu vyjádření osobnosti. Také musí dbát na pravidelné a rutinní utváření životních činností jedince, být zdrojem úcty k sobě samému i respektování ostatních. Přispívá k pocitu „někam, k něčemu patřit“, rozvíjet vědomí a vlastní individualitu. Volný čas má být prospěšný společnosti i jedinci, umožňovat pozitivní zážitky a podněcovat v člověku tvůrčí síly (Vážanský, 2001, s. 32).

„Zřejmě nejkomplexnější systém funkcí volného času vytvořil německý pedagog Horst Opaschowski“ (Vážanský, 2001, s. 36-38). Nehovoříme přímo o funkcích, ale používáme výraz volnočasové potřeby, ty, které nám volný čas naplňují. Autor jich uvádí celkem osm (Vyhnálková, 2013, s. 12):

Rekreace – potřeba zotavení, osvěžení zdraví a dobrého pocitu: shromažďování sil, uspokojení potřeb, zbavení se zátěží dne, psychické uvolnění, osvobození od zátěže, odpočinek, spánek, navození příjemného pocitu.

Kompenzace – potřeba vyrovnání, rozptýlení a potěšení: vyrovnání nedostatků, jednostrannosti, odstranění námahy, zřeknutí se pravidel, norem, rozptýlení.

Edukace – potřeba poznání, učebního podněcování a dalšího vzdělávání: užívání nového, touha po zážitcích, zvědavost, změna a rozvoj osobnosti, aktivizace vlastních možností, úsilí o další učení.

Kontemplace – potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí: hledání a získávání času pro sebe samého, podpora uvědomování si vlastní osoby, porozumění sobě samému, osvobození od stresu, meditace, rozjímání.

Komunikace – potřeba sdílení, kontaktu a družnosti: sdílení, vyhledávání kontaktů a sociálních vztahů, empatie, láska, něžnost.

Integrace – potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin: hledání emocionální jistoty, sociální bezpečí, činnosti s ostatními, společné prožívání, sounáležitost, uznání, vztahy v rodině, sociální učení.

Participace – potřeba účasti, angažovanosti a sociálního sebepojetí: hledání možností pro vlastní iniciativu, potvrzení sebe sama, spoluúčast na dění, úsilí o naplnění společenských cílů, spoluodpovědnost, kooperace, solidarita.

Enkultura – potřeba kreativního rozvoje, produktivního naplnění, účast na kulturním životě: prosazování subjektivních myšlenek, tvůrčí uplatnění, fantazie, rozvoj estetického vnímání, řešení problémů.

Těchto osm volnočasových potřeb lze rozdělit do dvou skupin. První čtyři jsou spíše individuální, směřují k osobnostnímu rozvoji, zbylé čtyři jsou spíše všeobecné, kdy zohledňují skutečnost, že člověk je společenský tvor, který vstupuje do vztahů s druhými (Vyhnálková, 2013, s. 12).

Jiné členění najdeme u Emílie Kratochvílové (2004, s. 87-88). Její pojetí je oproti Opa-schowskému zaměřeno více pedagogicky, ale i přesto je lze využítí obecně:

- **Zdravotně hygienická funkce** – kompenzace zátěže, odpočinek, rekreace
- **Seberealizační funkce** – člověk chce a může ve volném čase rozvíjet své zájmy, nadání a schopnosti
- **Formativně výchovná funkce** – pedagogický potenciál volného času jako prostoru pro formování osobnosti, jeho tvořivosti, charakteru, vůle, motivace
- **Socializační (společenská funkce)**. – vytváření podmínek k navazování sociálních kontaktů a vztahů v kontextu celé společnosti, zapojujeme se do ní, spoluvytváříme
- **Preventivní funkce** – možnost a příležitost trávit volný čas přínosně, pomáhají u jednotlivce nebo společnosti předcházet vzniku a rozvoji sociálně patologických jevů

3.3 Ovlivňování volného času

Ač by se mohlo zdát, že volný čas je svobodný (není ničím omezován), opak je, dá se říct, pravdou. Je zde mnoho jevů, které na něj mohou působit. Některé ovlivnit můžeme, některé zase ne.

Tyto jevy si můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na vnitřní činitele (endogenní), které vycházejí z vnitřní charakteristiky člověka, a vnější činitele, zde jsou zahrnuty spíše jevy, které existují nezávisle na nás.

3.3.1 Vnitřní činitelé

Mezi vnitřní činitele lze zařadit: demografické charakteristiky (věk, pohlaví atd.), zdravotní stav, fyzické možnosti a psychické charakteristiky (Vyhnálková, 2013, s. 14).

Demografické charakteristiky – Důležitým aspektem je zde **věk**. Lze si snadno představit, že tříleté dítě bude mít zřejmě jiné zájmy a záliby, bude jinak motivováno než čtyřicetiletý dospělý. Člověk postupně spěje k samostatnosti a utváří se mu osobnost. Lidský život si můžeme

podle ontogenetického vývoje rozdělit do několika etap, které mají vůči volnému času a osobnosti člověka různé charakteristiky. Přehledně je shrnuje Řehulka (Spousta aj., 1994, s. 31-32):

- Předškolní věk – Plná zodpovědnost rodičů za děti, herní náplň a volný čas představují velkou část běžného dne.
- Mladší školní věk – Polarita mezi povinnostmi a volným časem, velká šíře zájmů a přelétavost mezi nimi. Důležitá je zde role rodičů a učitelů, aby dítě citlivě vedli k pravidelné účasti na činnostech, ale zároveň jej nepřetěžovali a dopřáli mu dostatek volného času.
- Starší školní věk – Náročné období puberty, hledání vlastní identity, touha dítěte rozhodovat samo o sobě. Volný čas ukazuje aktuální tendence osobnosti, jeho zájmy a hodnotovou orientaci. Typický je odklon od rodiny, vyhledávání společnosti vrstevníků.
- Adolescence – Období stabilizace osobnosti, dosavadní působení rodičů a vychovatelů se mění na sebevýchovu. Zájmy vypovídají mnohé o osobnosti a hodnotové orientaci člověka, často přetrvávají do dospělosti.
- Dospělost – Volný čas je ovlivňován rodinou a profesním životem, proto je prostorem pro uvolnění. Podoba volného času je závislá na řadě vlivů.
- Stáří – Přichází nástup do důchodu s náhlým a nebývalým množstvím volného času, který je třeba naplnit, aby přispíval k celkové životní pohodě jedince. Na kvalitní stáří je nezbytné se připravovat již v produktivním věku (navazování kontaktů, hledání zájmů...).

Dalším významným činitelem je **pohlaví**. Začíná to již v dětství, kdy holčičky dostávají panenky a kluci auta. S postupem věku však často dochází k určitému splynutí a dítě si pak samo volí, s čím si bude hrát. Tak je to i se zájmy, dívky poté mohou dělat bojové sporty, zatímco chlapci například vařit.

Zdravotní stav a fyzické možnosti – Nejen volný čas, ale i ostatní naše aktivity jsou ovlivňovány zdravím. Můžeme zde zahrnout akutní, tak chronická onemocnění, zdravotní postižení nebo jiná znevýhodnění. Od fyzické kondice a konstituce se může odvíjet zapojení do sportovních aktivit, náš zájem o ně či úspěšnost v nich nebo také motivace s nimi začít nebo skončit.

Psychické charakteristiky – „*Osobnost člověka, jeho individualita se utváří v průběhu ontogenetického vývoje působením různých činitelů. Určité předpoklady si dítě přináší na svět už při svém narození. Jedná se o vrozené předpoklady, vlohy, které mohou být zděděné po předcích, nebo dispozice získané v průběhu prenatálního vývoje*“ (Pávková, 2002, s. 33).

Tato oblast je velmi obsáhlá a komplexní, proto si jmenujme jen její nejdůležitější složky. Z kognitivních procesů zde můžeme zařadit inteligenci, paměť, pozornost, představivost či

tvořivost. Roli hraje i náš emocionální stav. Velký význam se připisuje rovněž vůli a motivaci. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na charakter, temperament a důležitou hodnotovou orientaci.

3.3.2 Vnější činitelé

Úzce souvisí s prostředím, ve kterém žijeme. Patří sem především: rodina, vrstevnická skupina, místo bydliště, celospolečenské podmínky a masmédia (Vyhnálková, 2013, s. 17-18).

Volný čas silně ovlivňuje sociální skupiny, kontakty a vztahy člověka. Významná je zde **rodina**. „*Rodina a rodinné prostředí se významně podílí na utváření osobnosti dětí, a také ostatních členů rodiny.*“ Využívání volného času je jedním z ukazatelů kvality vztahu mezi nimi. „*Od rodičů se učí děti chápat volný čas jako určitou hodnotu, hospodařit s ním a naplňovat ho určitými aktivitami.*“ (Pávková, 2014, s. 29).

Důležitá je také síť přátel, známých a v neposlední řadě, zejména v době dospívání, **vrstevnická skupina**. Tyto skupiny jsou často nositeli určité subkultury (Pávková, 2002, s. 34). Patří sem například sportovní či počítačová fanoušci, vyznavači různých hudebních stylů a skupin, ekologie, náboženské skupiny. „*Příslušnost k takové skupině může rozhodujícím způsobem určovat náplň volného času jedince*“ (Pávková, 2002, s. 34).

Od místa **bydliště** se často odvíjí nabídka a množství volnočasových aktivit. Ve městech bude nabídka zřejmě větší než na vesnici. Bude se odlišovat také skladbou, např.: na vesnici lze uskutečnit jiné aktivity než ve městě. Dostupnost a doprava jsou také jedny z významných faktorů.

V nejširším a nejobecnějším měřítku je volný čas ovlivňován **celospolečenskými podmínkami** a tam, kde lze zařadit materiální, technickou, kulturní a vzdělanostní úroveň dané společnosti. Velký vliv zde má jak stát, tak i komerční sektor (Vyhnálková, 2013, s. 17).

Nelze nezmínit současný velký faktor nás ovlivňující a to jsou **masmédia**, komunikační a sociální sítě a technologie. Staly se jednou z velkých částí našich životů, kdy je ovlivňují jak pozitivně, tak i negativně. „*Zvyšují efektivitu práce, zrychlují komunikaci a umožňují využívat celou škálu možností*“ (Koucun, 2010).

Protipólem jsou zde však negativní dopady, které mají vliv na: fyzickou stavbu těla, zrak, způsobují psychické a psychosomatické potíže, ovlivňují sociální komunikaci, slovní zásobu a může dojít i k jejich zneužití někdy vedoucí až ke kriminalitě.

3.4 Výchova a volný čas

Abychom porozuměli vztahu mezi těmito dvěma pojmy, nejdříve si charakterizujeme pojem výchova. Podle Pedagogického slovníku to je „*záměrné, cílevědomé vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 277-278).

Převážná většina výchovného působení je zaměřena na děti a mládež, avšak nesmíme opomenout i ostatní, jako jsou dospívající, dospělí ale i senioři. V každém věku lze na člověka působit, nějak jej ovlivnit nebo mu třeba jen pomoci v obtížných situacích.

3.4.1 Vztah mezi výchovou a volným časem

Nyní, když jsme si výchovu vydefinovali lze navázat tedy na její vztah s volným časem. Často bývá charakterizován následujícími třemi vzájemně propojenými dimenzemi (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s 69):

Výchova ve volném čase – Volný čas je především prostor, v němž máme výbornou příležitost, a zároveň zodpovědnost působit na ostatní. Je-li volný čas neplněn kvalitními aktivitami, osobnost se pozitivně formuje a rozvíjí. Pokud je u dětí a mládeže volný čas ponechán bez výchovného vlivu, může se snadno stát prostorem pro vznik rizikového chování a různých sociálně patologických jevů,

Výchova volným časem – Volný čas jako takový je obrovská šance, jak na člověka působit, jinak než v rámci institucionální výchovy. Je tedy i prostředkem, skrze nějž můžeme působit výchovně. Velký výchovný potenciál lze vidět v jeho nedirektivnosti, svobodě, partnerství, zvědavosti, spontaneitě atd. Všechny tyto hodnoty jsou obsaženy ve volnočasových aktivitách a díky nim lze rozvíjet širokou škálu dovedností a kladných osobních rysů,

Výchova k volnému času – Jestliže s někým pracujeme v jeho volném čase, ukazujeme mu tím zároveň, jak jej může dobře používat k prospěchu svému i druhých. Znamená to tedy vedení i správnému využívání volného času. Dítě ale nejen to, například i někteří dospělí, si musí osvojit dobré volnočasové návyky, naučit se, jak si efektivně naplánovat čas nebo jak správně odpočívat. Je potřeba se zorientovat a rozvinout ve svých zájmech, aby později mohli být zdrojem seberealizace a uspokojení.

3.4.2 Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy, a proto lze také specifikovat její funkce. Jak uvádí Pávková (2014, s. 14-16), jsou to:

- **Výchovně vzdělávací** – Spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Podmínky volného času dávají možnost působení na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti, rozvíjení rozumových schopností, emocí i volných vlastností. Výchova ve volném čase dává zejména prostor pro uspokojování a kultivaci potřeb (např. seberealizace, uspokojování, usměrňování, rozšiřování a prohlubování zájmů a pro objevování a rozvíjení specifických schopností). V rámci zájmových a jiných sociálních skupin probíhá sociální učení, účastníci si osvojují vědomosti a dovednosti. Utváří se vztah k celoživotnímu vzdělávání jako přirozené součásti lidského života.
- **Zdravotní** – Veškeré výchovné působení, všechny aktivity ve volném čase podporují zdraví tělesné, duševní, sociální vývoj vychovávaných jedinců.
- **Sociální** – Navazování rozmanitých sociálních vztahů, přátelství s jedinci, kteří mají podobné zájmy, setkávání se s novými autoritami, zaujímají ve skupinách rozmanitého postavení a sociální role. Účastníci zdokonalují své dovednosti sociální percepce, komunikace a probíhá nenásilné sociální učení.
- **Preventivní** – Předcházení negativním jevům jako např.: neukázněnost, lhaní, krádeže, šikana, agresivita atd. Vhodně zvolené a dostupné aktivity slouží jako nespécifická primární prevence.

Avšak funkce a jejich vlastnosti se vzájemně prolínají.

3.4.3 Cíle výchovného působení ve volném čase

Jelikož každý druh volnočasových aktivit má své specifické cíle, které nemusejí být společné ostatním, uvedeme si zde takové, které můžeme použít v obecné rovině pro všechny.

Specifické cíle výchovy ve volném čase přesně shrnuje například Špičák (1990, s. 20-21), jsou to: kompenzace jednostranné fyzické a psychické zátěže; rozvíjení žádoucích zájmů a schopností; získávání praktických zkušeností, vytváření příležitostí k jejich využití v reálném životě; sebeuplatnění, uznání a s tím spojená citová odezva; navazování, rozvíjení a prohlubování hodnotných mezilidských vztahů; formování mravních vlastností, vůle a charakteru; vedení k aktivní angažovanosti pro rozvoj společnosti.

Pávková (2014, s. 18) k nim nadále přidává: umět volit účinné formy rekreace; naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času; vést k celoživotnímu vzdělávání.

„V dnešní době je problém i nadhodnocování vzdělání (formování především intelektové stránky osobnosti) a nedoceňování, a tím i zaostávání výchovy (formování mravní, emoční, fyzické stránky osobnosti). [...] Jde o vztahy a postoje člověka, ke kterým má přístup právě výchova“ (Kratochvílová, 2004, s. 99). A proto bychom se my, rodiče, nebo i členové různých skupin, kroužků či jiných aktivit, měli snažit o to pozvednout a oživit to, co upadá a co je správné a vést k pravým hodnotám.

I když je kolem mnoho faktorů, které ovlivňují naši osobnost, náš volný čas a to, co děláme, přesto člověk není pouhým pasivním produktem vlivu dědičnosti, prostředí a výchovy. *„Má možnost svoji individuální aktivitou vývoj usměrňovat a korigovat, rozvíjet pozitivní předpoklady a vlivy, či potlačovat nežádoucí. Lidská aktivita, snahy člověka, jeho vlastní úsilí jsou významnými činiteli vývoje jedince. Všechny činitele vývoje a všechny oblasti výchovy se navzájem prolínají, doplňují a ovlivňují. Nedostatky v kterémkoliv z nich se mohou projevit negativně i v jiné oblasti, navzájem však může docházet ke kompenzaci. Podíl vlivu jednotlivých činitelů je na každého jedince jiný. Každý z nás má pro svůj vývoj odlišné podmínky, různé jsou i životní osudy a cesty.“* (Pávková, 2002, s. 34-35).

3.5 Odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti

3.5.1 Odpočinkové a rekreační činnosti

Náplň obou těchto činností by měla vést k odstranění únavy, ať už fyzické nebo psychické. U mladších to může být únava ze školy, u dospělých zase z práce nebo povinností. Úkolem je alespoň na chvíli nemyslet nebo nedělat to, co nás vyčerpává (ať už po psychické či fyzické stránce) a načerpat energii činnostmi, které nás naplňují nebo jsou nám nějakým způsobem příjemné. Pokud nedochází k naplnění potřeby odstranit únavu nebo nějakým způsobem regenerovat, dochází často ke zpomalení tempa a zhoršení kvality činnosti.

Co se týká samotného odpočinku a rekreace, často je můžeme shledávat totožné. Z hlediska výchovy ve volném čase je ovšem za totožné nepovažujeme. Podle Pávkové (2014, s. 64) jsou odpočinkové činnosti ty, které jsou velmi klidné, pohybově a psychicky nenáročné. Na druhou stranu rekreační mají podobu pohybových aktivit. Jejich úkolem je kompenzace nedostatku pohybu a nerovnoměrného svalového zatížení.

3.5.2 Zájmové činnosti

K lepšímu porozumění zájmové činnosti bychom si měli první charakterizovat a pochopit význam slova zájem či zájmy.

Podle psychologie osobnosti zařazujeme zájmy mezi aktivačně motivační vlastnosti, které se projevují jako selektivní zaměření, výběrový vztah člověka k určitým předmětům, jevům – ve snaze blíže je poznat, věnovat se jim teoreticky či prakticky, což je spojené i s příjemným citovým prožíváním, přináší uspokojení a radost (Kratochvílová, 2004, s. 189).

Podle profesora Kohoutka (2018) je zájem kladným citovým hodnocením určité skutečnosti, tak snahou ji poznat a konat činnosti s ní spojené. V zájmech se odráží základní zaměření osobnosti člověka, jeho motivace k činnosti a jeho dřímající schopnosti.

Lze říci, že zájmy mohou mnoho vypovědět o osobnosti člověka, o jeho povaze, stylu uvažování. Můžou nám pomoci člověka pochopit nebo s ním navázat například lepší kontakt. „Z pedagogického hlediska je podstatné, že jsou dostupné vnějším vlivům, můžeme je tedy rozvíjet, formovat a kultivovat“ (Vyhnálková, 2013, s. 51). Jak podotýká Kratochvílová, (2004, s. 187) předmět zájmu představuje pro člověka hodnotu, pro kterou je schopen vyvinout úsilí, překonávat překážky a věnovat se mu s plným nasazením.

U zájmů můžeme mluvit o tzv. zájmových orientacích. Prof. Kohoutek (2018) uvádí, že mohou být směřovány sami na sebe (vzhled, úspěch...); k předmětnému světu (technika, ruční práce, obchod); oblast společenskou (lékaři, právníci, pomáhající profese); nebo orientace na svět idejí a tvorby (filozofové, teoretici...).

Pokud bychom si měli zájmy blíže charakterizovat nebo utřídit, lze tak učinit s využitím různých kritérií (Pávková, Hájek, Hofbauer aj., 2001, s. 88), a to podle: intenzity – povrchové a hluboké; stupně koncentrace – mnohostranné, jednostranné; časového trvání – trvalé, přechodné; společenských norem – žádoucí, nežádoucí.

Samotná Pávková (2014, s. 67) ještě přidává členění na zájmy aktivní (nebo produktivní) a receptivní.

Od zájmů se tedy přesuneme k zájmovým činnostem, které vedou k jejich uspokojování, rozvíjení osobnosti, podporují talent, nadání, vytvářejí podmínky k získávání jak různých schopností, tak i dovedností.

Zájmové činnosti se mohou realizovat různými formami, které se mohou dělit podle počtu účastníků (individuální, skupinové, hromadné); míry organizovanosti (organizované, spontánní); a poté podle pravidelnosti na pravidelné a příležitostné (Pávková, 2014, s. 69).

Nakonec si uvedeme **rozdělení zájmové činnosti** podle Pávkové a kol (2001, 98-102) dle jejich obsahového zaměření do pěti kategorií:

- Společensko-vědní – podpora aktuálního společenského dění i historických souvislostí (např.: společenská výchova, jazykověda).
- Pracovně-technické – rozvoj technických poznatků, manuálních dovedností, snaha prohloubení zájmu o problémy vědy a techniky.
- Přírodovědné – využití nadšení pro živou i neživou přírodu, rozvoj vědomostí o přírodě, pěstování vztahů k jejich ochraně.
- Esteticko-výchovné – rozvoj výtvarného, hudebního, literárního, dramatického, hudebně-pohybového projevu, zaměření na kulturní chování a rozvoj tvořivosti.
- Tělovýchovné, sportovní, turistické – provozování sportů, aktivit, přispívají k posílení tělesné a duševní zdatnosti a odolnosti.

Zájmy a s nimi spojené zájmové činnosti se v průběhu života mění, je to ovlivněno jak námi samotnými, tak i faktory, které na nás působí. Avšak vždy bychom měli mít alespoň něco, co nás činí šťastnými, pomůže nám se odpoutat od společenského shonu či tlaku a přispívá k naší tělesné či psychické spokojenosti a zdraví.

4 Pandemie COVID - 19

Tato situace je něco, co by člověka v dnešní době asi nenapadlo, že by se mohlo stát, nebo aspoň ne v takové míře. Již dříve zde byly nemoci, které měly větší rozsah jako např. Španělská chřipka nebo ve 21. století ebola, ale je to něco, co ve větším měřítku bylo a již jsme to plus minus překonaly (nebo ty země, kterých se to týkalo).

Když vzešly první zprávy o této nemoci, lidé stále měli v paměti, že jsme již něco takového překonali dříve a že to bude zase brzy v pořádku. Jenže situace se neuklidňovala, onemocnění se šířilo, až se dostalo i do zemí, kde by to její obyvatelé nikdy nečekali. Z epidemie se stala pandemie a najednou celý svět ztichl a „zavřel se“. Abychom lépe porozuměli pojmům, charakterizujeme si je: epidemie je rychlé šíření nemoci na velký počet lidí v dané populaci (či dané zeměpisné oblasti) během krátké doby (Epidemic, 2021); pandemie je poté epidemie, ale ve větším měřítku, překračuje mezinárodní hranice, kontinenty, může jít i o rozšíření po celém světě. Tento široký rozsah způsobuje, že pandemie vede k rozsáhlému sociálnímu narušení, ekonomickým ztrátám a obecným těžkostem (Epidemic, Endemic, Pandemic..., 2021).

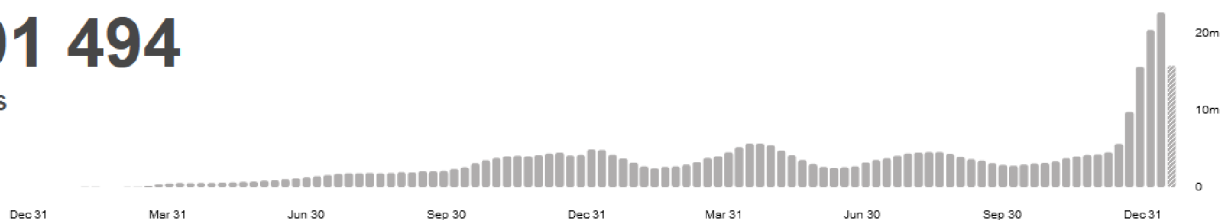
V následujícím grafu podle Světové zdravotnické organizace můžeme vidět, jak postupně rostl celosvětový počet nakažených a také počet úmrtí na Covid-19. Oba dva grafy začínají datem 30. 12. 2019 a končí 24. 1. 2022. Dvě velká čísla na levé straně znázorňují počet nakažených a počet mrtvých k danému lednovému datu (WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, 2022).

Graf č. 5: Počet nakažených a počet úmrtí v průběhu pandemie Covid-19 (WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, 2022)

Global Situation

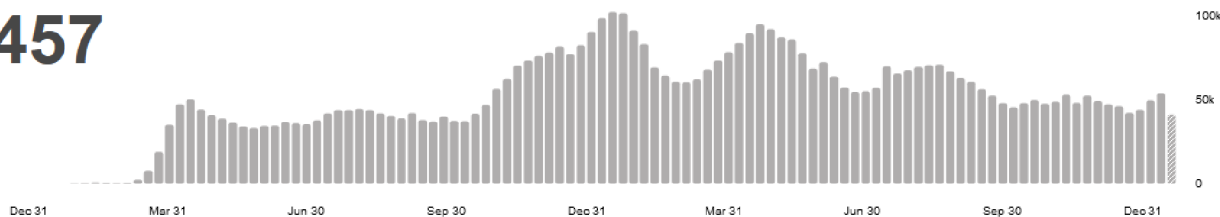
364 191 494

confirmed cases

5 631 457

deaths

Source: World Health Organization
Data may be incomplete for the current day or week.

Ano onemocnění Covid-19 se stalo celosvětovým problémem, který stále přetrvává a společnost s ním stále bojuje. Kdy bude úplně vyhráno, nikdo neví.

Covid-19 je jeden z hlavních pojmů této práce, proto je potřeba si jej charakterizovat a seznámit se s ním pro větší pochopení.

4.1 Charakteristika onemocnění

Obecně jde o přenosné, nakažlivé nebo též infekční onemocnění, které se snadno šíří přenosem patogenu (viru), a to konkrétně koronavirem SARS – COV – 2 (= Severe acute respiratory syndrome – related coronavirus). Virus je nejvíce známý tím, že postihuje horní dýchací cesty (dutiny, nos, hrdlo) a dolní dýchací cesty (průdušnice, plíce)

- **Přenos** – Virus se šíří pomocí aerosolu, až po větší kapénky, kdy se člověk může infikovat jejich vdechnutím nebo dopadem na sliznice očí, nosu nebo úst. Aerosoly mají největší koncentraci, když jsou lidé v těsné blízkosti, což vede ke snadnějšímu přenosu. Avšak k přenosu může dojít i na vzdálenost delší a to hlavně v uzavřených prostorech, které jsou špatně větrány. Vzácně může dojít k nakažení i přes kontaminované povrchy (COVID-19, 2022). Podle Světové zdravotnické organizace se většina (80%) z nemoci uzdraví, aniž by potřebovali nemocniční léčbu. Asi 15% vážně onemocní a potřebuje kyslík a 5% onemocní kriticky a potřebuje intenzivní péči (Coronavirus disease (COVID-19), 2021). Tato nemoc může být pro některé i smrtelná. Inkubační doba nemoci je 1-14 dnů, průměrně den 5..
- **Symptomy** – Mezi ty nejběžnější patří kašel, horečka, únava. Mezi další běžné řadíme bolest hlavy, ztrátu čichu a chuti, ucpaný nos, zarudlé bolavé oči, bolest v krku, bolest svalů, kloubů, různé typy kožních vyrážek, nevolnost nebo zvracení, průjem, zimnice, závratě, točení hlavy. Závažnějšími příznaky jsou dušnost, ztráta chuti k jídlu, zmatek, přetrvávající bolest nebo tlak na hrudi, vysoká teplota (38°C). Méně častá je podrážděnost, úzkost či poruchy spánku (Coronavirus disease (COVID-19), 2021)
- **Léčba** – Při lehkém průběhu je léčba podobná jako u chřipky, to znamená klid, dostatek tekutin, léky na snížení bolesti a horečky, případně antibiotika apod. Ze začátku pandemie žádná léčba neexistovala, na vše se muselo postupem času přijít nebo vyvinout. Do výzkumu se zapojily univerzity, agentury a laboratoře z celého světa. Postupem času byly vyvinuty léky, které mohou proti nemoci pomoci např. Ivermektin či Remdesivir, ale stále se jedná o experimentální léčbu. V průběhu roku 2020 se začaly vyvíjet vakcíny, kdy na konci téhož roku byl spuštěn program vakcinace populace. K 17.

lednu 2022 bylo po celém světě prodáno 9,68 miliardy dávek. Avšak aby bylo očkování více účinné, jedna dávka nestačí. Lidé musí chodit na přeočkování, momentálně se začíná podávat třetí dávka. V ČR k 19. lednu 2022 je plně naočkovaných 6 739 854 lidí. Avšak vakcína stále nezaručuje 100% ochranu před koronavirem. Ve vážných případech musí člověk vyhledat lékařskou pomoc.

- **Prevence/ochrana** – V rámci prevence a ochrany je hlavní myšlenkou „Já chráním tebe, ty chráníš mě.“, tím že chráním sebe, ochráním i ostatní. Tato pravidla si uvedeme v jednotlivých bodech podle WHO (Advice for the public..., 2021):
 - nechat se naočkovat
 - nosit správně nasazenou roušku, když není možný fyzický odstup nebo ve vnitřních prostorech
 - dodržovat odstup minimálně 1m od ostatních, vyvarování se davům a blízkému kontaktu
 - dodržovat hygienu – pravidelně si mýt ruce; zakrýt si pusou a nos předloktím nebo kapesníkem při kašli nebo kýchnutí; desinfikovat povrchy, hlavně ty, na které se pravidelně sahá
 - při výskytu symptomů nebo pozitivním testu na Covid-19 dodržovat karanténu do zotavení
- **Testování** – V současnosti probíhá testování dvěma druhy testů – PCR (polymerase chain reaction) a antigenními. Pro PCR testy se vzorky berou z hlenu nosohltanu a krku, kdy se následně hledá RNA shodná s RNA viru. Antigenní test je rychlejší verze, avšak méně spolehlivou. Odhalí přítomnost viru ze vzorku z výtěru dutiny nosní během 15-30 min. Tento test si člověk může provést sám i doma.
- **Následky** – Zda zde budou nějaké přetrvávat, je velmi individuální, záleží na imunitním systému a dalších mnoha faktorech. Následky jsou jinak též nazývány Post-covidový syndrom. Jde o soubor respiračních a nerespiračních příznaků, které přetrvávají po 12 a více týdnech od vzniku onemocnění COVID-19, které s nimi souvisí a nejsou způsobené jinou příčinou (Kopecký, Skála, Neumannová, Koblížek. 2021). Mezi projevy patří únava, pocit zvýšené teploty, potíže s dechem, se spánkem, kašel, bolest hrudi, postižení CNS, přetrvávající ztráta chuti a čichu.

Po vyspecifikování si nemoci a seznámení se s ní nyní přejdeme k jejímu průběhu a to konkrétně v České republice.

4.2 Vývoj pandemie v České republice

Odkud se vlastně tato nemoc vzala? V prosinci roku 2019 v čínském městě Wu-chan byly zpozorovány případy lidí, se zápallem plic avšak jejich důvod nebyl známý. Původně byly spojeny s velkoobchodním trhem tohoto města, kde se prodávají ryby, mořské plody, hospodářská i divoká zvířata. Prvotní hypotézou bylo, že se jedná o coronavirus pocházející od zvířat, což se následně potvrdilo. To, způsobilo obavy tamějších obyvatel z opakování smrtícího průběhu epidemie jako u SARS (2002). Avšak o původu nemoci se stále spekuluje, zda byl opravdu přenesen ze zvířat, nebo byl uměle vytvořen, stejně tak o tom, že první známky tohoto koronaviru byly spatřeny již v květnu 2019 (Pandemie covidu-19, 2022). Nicméně prosinec 2019 je tím měsícem, kdy se zprávy začaly hromadně šířit do celého světa a s nimi i nemoc samotná.

V průběhu ledna 2020, Covid-19 Česko ještě nezasáhl, ale byla již učiněna první preventivní opatření, zejména zpřísněné kontroly na letišti Václava Havla, avšak nemoc nebyla zatím považována za vážnou a byla přirovnávána k chřipkové epidemii. Tak tomu bylo až do března 2020, kdy se lidé vrátili z lyžařských dovolených v Itálii a v Česku byly potvrzeny první tři případy nákazy covidem-19. Netrvalo dlouho a nákaza se začala šířit i mezi lidmi, kteří v zahraničí nebyly, tzv. komunitní nákaza. Postupně se tak začala zpříšňovat opatření, která by šíření zabránila, což vedlo až k tomu, že od 11. 3. 2020 se zavřely do odvolání všechny základní, střední, vyšší odborné a vysoké školy a o den později 12. 3. byl vyhlášen nouzový stav, se kterým souviselo i omezení volného pohybu. Lidé mohli chodit ven a do obchodů jen ve výjimečných případech, některé obce byly i zcela uzavřeny, tudíž nikdo nesměl ani ven, ani dovnitř. Do konce března došlo také k uzavření restaurací a obchodů (mimo potraviny a nutné, ale i ty měly omezenou otevírací dobu) a také k uzavření státních hranic. Tento scénář se však neodehrával pouze v Česku, ale po celém světě. S tím vším také souviselo, že od 19. 3. 2020 bylo povinné mít zakrytá ústa a nos rouškou (Průběh pandemie covidu – 19 v Česku, 2022)

Tak se stalo, že se ulice staly najednou prázdnými, lidé se obávali, co bude, někteří ztratili práci, museli zavřít své firmy, dostaly se do finančních potíží, život najednou utichl. Avšak začala se objevovat i solidarita, kdy sobě lidé navzájem začali šít roušky, jelikož jich byl nedostatek; mladší lidé chodili nakupovat starším, protože starší byli nejvíce ohroženou skupinou, pro které by mohla být nákaza velmi vážnou a celkově se začaly objevovat různé možnosti, jak jeden druhému pomoci; vláda také vydala zákon pro odklad splátek a jiných finančních služeb a další opatření pro lidi ve finanční nouzi kvůli covidu.

„Na přelomu dubna a května začal počet zotavených z covidu-19 trvale převyšovat počet aktivních případů. Dne 11. května byly povoleny hromadné akce s účastí do 100 osob. Otevřena kadeřnictví, provozovny v nákupních centrech nad 5000m² a provozovny nad 2500m² mimo nákupní centra Dne 25. května došlo k otevření vnitřních prostorů např. kaváren, restaurací, zoologických zahrad, hradů a zámků. Povoleny hromadné akce do účasti 300 osob (ve vnitřních i venkovních prostorech)“ (Průběh pandemie covidu-19 v Česku, 2022). Co se týče školáků, od poloviny května se mohli dobrovolně vrátit do škol žáci a studenti končících ročníků, žáci mladší až ke konci června, což ne všichni využili, jelikož do konce školního roku už nezbývalo mnoho dní. Prázdniny 2020 byly v duchu rozvolnění, život vypadal, že se vrátil k normálu. Nouzový stav skončil, vše se opět otevřelo, nemuseli se již nosit roušky, hranice byly otevřené. Avšak jak se začalo schylovat k září, počet nakažených začal znovu stoupat.

V prvním týdnu měsíce září 2020 se Česká republika zařadila mezi nejhůře zasažené země Evropy co do počtu nově nakažených na milion obyvatel. V průběhu září se nošení roušek opět vrátilo, omezila se otevírací doba některých zařízení a od 30. 9. 2020 byl opět vyhlášen nouzový stav. Od 14. října 2020 došlo k uzavření všech škol s výjimkou mateřských, všech restaurací, zákazu pití alkoholu na veřejnosti či omezení shromáždění venku i uvnitř pro více než 6 osob. Od 28. října platil zákaz nočního vycházení mezi devátou hodinou večerní a pátou hodinou ranní. K 1. listopadu 2020 bylo v Česku podle dostupných statistik nejvíce úmrtí za uplynulý týden na celém světě v přepočtu na počet obyvatel. Od 18. listopadu platilo v obchodech omezení počtu lidí. Jedna osoba pro sebe musela mít prostor 15 metrů čtverečních. Současně se do základních škol vrátili žáci prvních a druhých ročníků. Zrušeny však byly hodiny tělesné výchovy a zpěvu.

Dne 19. listopadu bylo oznámeno, že se žáci závěrečných ročníků středních škol vrátí do škol 25. listopadu a 30. listopadu se vrátí žáci 2. stupně. Od 27. prosince došlo ke zvýšení protiepidemického systému ze 4. stupně na 5 (systém PES). Jsou otevřeny jen potraviny, lékárny a drogerie. Velké obchody nesmí prodávat sortiment uzavřených obchodů. Dne 27. prosince začalo očkování proti covidu-19 (Průběh pandemie covidu – 19 v Česku, 2022). Avšak očkování mělo také svůj systém. Začalo se očkovat od nejohroženější skupiny, která ve většině případů nejvíce zatěžovala zdravotnický systém, tím byly senioři nad 80 let. Postupem času se otevírala registrace stále pro mladší a mladší obyvatelstvo.

Přehoupl se nový rok, rok 2021. Lidé doufali ve změnu, že v tomto roce se Covid-19 postupně vytratí a vše bude jako dřív, avšak nestalo se tomu tak. Padají nové a nové rekordy v počtu nakažených, nejen v českém ale i oproti světovému měřítku. Dne 3. února překročil počet potvrzených případů v Česku 1 000 000 nakažených. I nošení roušek se pozměnilo, klasické chirurgické roušky již nebyli dostačující a muselo se přejít na respirátory třídy FFP2 a výš. Od 1. března vláda opět vyhlásila celorepublikový lockdown, zavřely všechny školy, školky i dětské skupiny. Nově také na 3 týdny nebylo možné cestovat mezi okresy – nakupovat bylo možné v celém okrese, na procházky pouze po obci. Uzavřela se také velká část dosud otevřených maloobchodů, například papírnictví či prodejen dětského oblečení. Stejněho dne vláda schválila také povinné testování ve firmách.

V pondělí 22. března 2021, na roční výročí první oběti pandemie covidu-19 v Česku, spolek Milion chviliek zorganizoval pietní akci, kdy byly na dlažbu Staroměstského náměstí v Praze nasprejovány tisíce bílých křížů jako památka 25 tisíc obětí pandemie v Česku (Kříže na dlažbě Staroměstského náměstí..., 2021).

Opatření se opět rozvolnila od 12. dubna. Do škol se vrátili žáci prvního stupně základních škol a posledních ročníků mateřských škol, za podmínky antigenního testování dvakrát týdně. Otevřela se také část prodejen např. dětské oblečení a obuv, náhradní díly pro auta, papírnictví, čistírny či farmářské trhy, otevřeli se také venkovní prostory jako zoologické a botanické zahrady. Do areálu však mohla pouze pětina maximálního počtu lidí. Zároveň také skončil nouzový stav a s ním i zákaz cestování mezi okresy, či zákaz vycházení mezi 21. a 5. hodinou (Průběh pandemie covidu – 19 v Česku, 2022). Od začátku května, jak tomu bylo i v minulém roce, se opět začalo zpátky rozvolňovat. Do škol mohli opět i žáci 2. stupně. Otevřeli se služby, restaurace, byly povoleny akce do 700 lidí, avšak návštěva všech těchto míst byla podmíněna negativním testem, potvrzením o očkování či prodělání nemoci.

Červen, Červenec a Srpen 2021 byl opět ve znamení „svobody“ od nemoci. Roušky se nosily pouze ve vnitřních prostorách, zrušilo se plošné testování ve firmách a školách, na venkovní akce mohlo až 2000 lidí, avšak přibýlo povinné testování při návratu do České republiky ze zahraničí (též upraveno cestovním semaforem).

Se začátkem nového školního roku přišel také strach z opakování se podzimní situace v roce 2020, kdy byly zanedlouho zavřeny školy a později došlo k zavedení přísnějších restrikcí, avšak nestalo se tomu tak. Na hromadných akcích se mohla zaplnit maximální kapacita, děti nastoupily do školy, avšak pod podmínkou pravidelného testování, a vše pokračovalo jak má. Začali zde ovšem vyvstávat dvě strany lidí, a to očkovaných a neočkovaných, kdy hlavním cílem vlády bylo a stále je maximální proočkovanost obyvatelstva a s tím přijatá opatření. Kdy od 1. listopadu přestaly zdravotní pojišťovny proplácet preventivní testy. Výjimka ale platí pro lidi do 18 let, pro ty, kteří se ze zdravotních důvodů naočkují a lidi plně očkované a rozočkované. Zároveň se zkrátila platnost testů – PCR test platí tři dny a antigenní test 24 hodin. Provozovatelé restaurací musejí kontrolovat doklad o bezinfekčnosti hostů – výjimku mají děti do 12 let. Toto opatření se ještě zpřísnilo, kdy od 22. listopadu přestaly platit jako potvrzení o bezinfekčnosti antigenní i PCR testy, tudíž při návštěvě restaurací či hromadných akcí zde mohou pouze lidé, kteří se prokážou očkovaním či prodělanou nemocí.

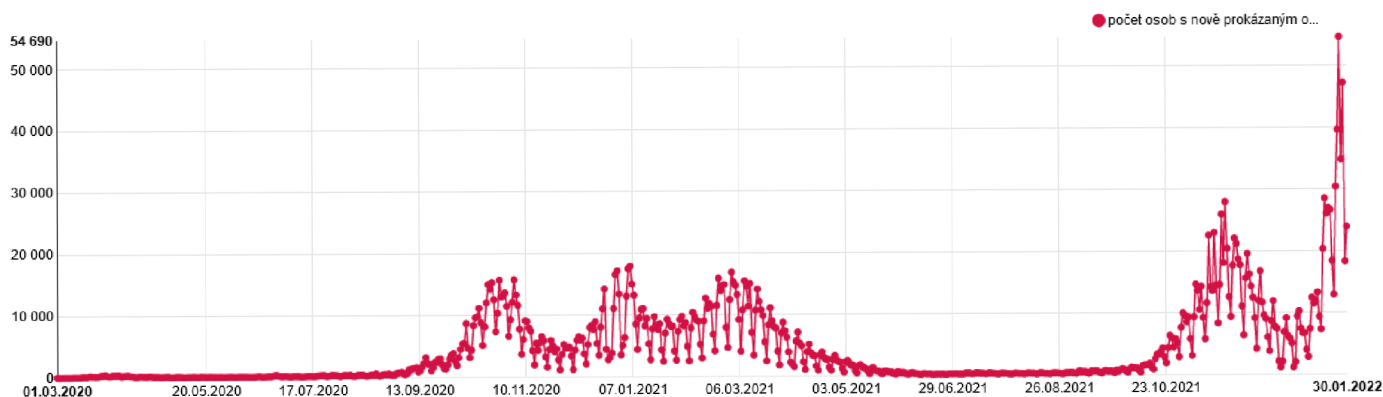
Toto zpřísnění však také souviselo s opět se zhoršující situací, kdy počty nakažených začaly opět narůstat. Od 25. listopadu vláda opět vyhlásila nouzový stav s platností na 30 dní. Restaurace či kluby musely mít zavřeno mezi 22. a 5. hodinou. Kulturní představení a sportovní utkání mohlo navštívit max. 1000 lidí. S blížícím se časem Vánoc se také od 26. listopadu zakázalo konání vánočních trhů.

S novým rokem 2022 opět přichází naděje a ještě silnější touha po konci celosvětové situace jménem COVID-19. Co se týče současných opatření (psáno dne 31. 1. 2022) tak školy jsou plně otevřeny s povinným testováním jednou týdně (kromě vysokých škol); na kulturních akcích je možné se prokázat jen dokončeným očkovaním či prodělanou nemocí. *„PCR testy mohou organizátoři uznat jen osobám do 18 let a lidem s kontraindikací k očkování. Na kulturní a jiné akce může 1000 sedících lidí. Akce, kde účastníci nesedí u stolu, jsou omezeny na nejvýše 100 osob. Zdravotní pojišťovny dál lidem neproplácí antigenní testy, neočkovaným ani PCR testy.[...] Plně očkovaní nárok na pět PCR testů měsíčně. Děti od 12 do 18 let, lidé se započatým očkovaním a lidé s kontraindikací mají hrazeno také pět PCR testů měsíčně.“* (Kompletní přehled všech platných koronavirových opatření, 2022). Cestování do a ze zahraničí se řídí cestovním semaforem.

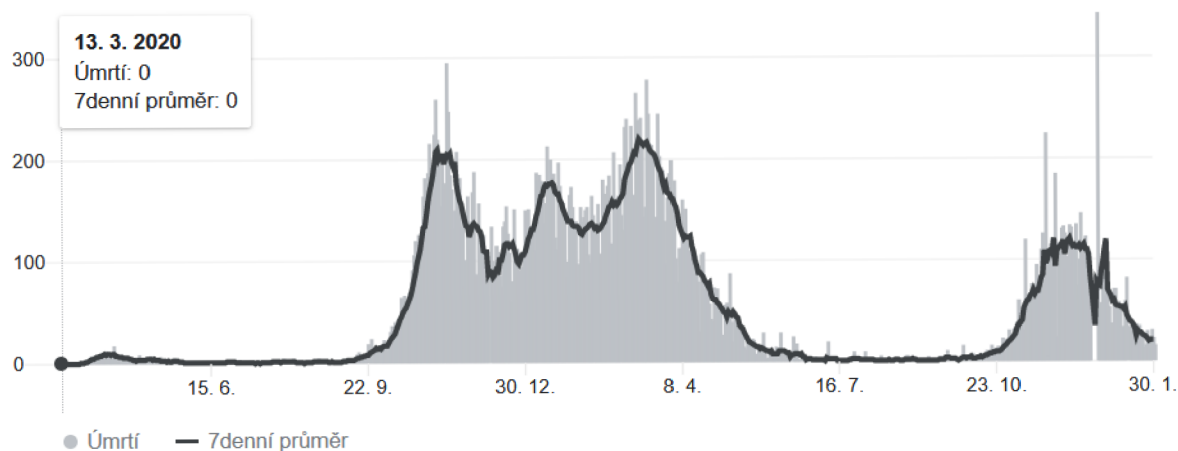
V následujících grafech si pro přehled ukážeme počet nově nakažených a počet úmrtí od začátku pandemie.

Graf č. 6: Denní přehled počtu osob s nově prokazaným onemocněním Covid-19 dle hlášení krajských hygienických stanic a laboratoří (COVID-19: přehled aktuální situace v ČR, 2022)

Přehled za posledních 15 dní | [Kompletní přehled za celé období](#) | [Tabulkový přehled](#)

Graf č. 7: Denní přehled počtu úmrtí během pandemie Covid-19 (COVID-19: přehled aktuální situace v ČR, 2022)

4.3 Dopad pandemie na rodiny

Jak už bylo zmíněno dříve, pandemie měla dopady na děti, avšak nejen na ně ale i na dospělé a rodiny jako celek. Na některé pozitivně, na některé negativně. *„Přestože řada odborníků a průzkumů uvádí, že během nouzového stavu se rodiny stmelily, u některých právě kvůli absenci dalších kontaktů a běžných aktivit mohla situace napětí uvnitř rodiny posílit, nebo dokonce vyvolat krizi.“* (Hádky o děti nebo odmítání úkolů, rodiče během nouzového stavu volají častěji o pomoc, 2021). Na začátku pandemie to byla především obava o zdraví, ale pak se začaly objevovat další úzkosti a strach, které pramenily především ze sociální izolace. *„Rodiče byli často na home office, děti měly distanční výuku. Zatímco před covidem spolu rodiny trávily méně času, v době lockdownu se situace změnila na další extrém. Rodina byla pořád spolu, děti se nestýkaly s kamarády a spolužáky, rodiče zase neměli osobní kontakt s kolegy z práce. V takovém prostředí, kdy člověk nemá prostor sám pro sebe, pro své koníčky a zažité rituály, se velmi snadno propadne do špatné nálady, která může vyústit v úzkostné až depresivní stavy.“* (Pandemie zasáhla i do rodinných a partnerských vztahů..., 2021). Dalším velkým problémem byli finance. Kvůli lockdownu někteří rodiče přišli o práci, tím pádem o příjmy a to mohlo vést k mnoha problémům, např. i ztrátu bydlení, což na psychické zdraví také nepřispělo. Ekonomické problémy pak mohou vést i k závislostem, či fyzickému násilí.

V pandemii se také plnila krizová zařízení, jako jsou Klokánky a další sociální služby. Více práce měli i přechodní pěstouni. Do těchto kritických situací se dostávali zejména rodiče, kteří měli potíže již z dřívějšíka. A covidová krize je ještě prohloubila. Velký nápor zažily také Klokánky, kde se dostávaly děti, které rodiče nezvládali. Byl zaznamenán celkem systémový nárůst ohrožení chudobou ve všech sociálních službách. Některé rodiče to dostalo na samotnou hranu, kdy zvažovali i takovou věc, že dítě dají do instituční péče (Pandemie zhoršila situaci mnoha rodin..., 2021)

Z druhé strany je zde naopak protipólem stmelení rodin a celkové zlepšení jejich vztahů. Najednou na sebe měla rodina více času, začali dělat více věcí spolu, i takové, které dřív nedělali. Zažívali společné chvíle, naučili se spolu lépe fungovat. Nebo také dohnali to, co dříve nestihli a vždy chtěli udělat.

Dopad pandemie na rodiny je velmi rozmanitý. Jaký to mělo dopad na jejich volný čas a zda se nějak změnil, to je hlavní otázkou této diplomové práce a následující empirické části.

5 Empirická část

5.1 Cíl práce

Cílem teoretické části bylo teoretické ukotvení sledované problematiky tak, aby se čtenář lépe orientoval v textu, seznámil se se základními pojmy a také si uvědomil, s jakými dalšími pojmy může téma diplomové práce souviset.

Cílem praktické části je zanalyzovat proměnu společně tráveného volného času rodičů pracujících na homeoffice v době pandemie s aspoň jedním dítětem na prvním stupni ZŠ v rozmezí 1. až 4. třída a vyvodit z nich závěry diplomové práce.

5.2 Výzkumné otázky

Každá rodina se s pandemií vyrovnávala jinak a jinak ovlivnila jejich volný čas. Pro tuto práci jsem si vybrala ty rodiny, kde rodič, který se staral o dítě na distanční výuce, byl zároveň pracovně na homeoffice. Jsou zde tedy dva významné faktory a to ten, že rodič s dítětem byl skoro v neustálém kontaktu a druhý, že nepřišel o práci, tudíž šly do rodiny stále příjmy a tím pádem zde nenastala taková finanční krize jako u těch, kteří o práci či příjmy přišli. Od těchto faktorů se pak odvíjely výzkumné otázky:

- Jak se změnilo časové rozmezí volného času, který rodič s dítětem trávil?
- Jak se změnila náplň tohoto volného času?
- Co nového zaznamenal, či objevil rodič u svého dítěte, čeho si dříve nevšimnul?
- Jak se během této doby proměnila komunikace mezi rodičem a dítětem?
- Jak se během této doby proměnil vztah mezi rodičem a dítětem?

Výzkumné otázky tvořily obsahové domény pro koncept otázek v rozhovoru, viz příloha č. 1.

5.3 Výzkumná strategie

Jelikož v každé rodině to funguje jinak a každý rodič má jinak rozvržený čas a jinak jej tráví s dětmi, zvolila jsem pro tuto práci kvalitativní výzkum. Samozřejmě by bylo možné uskutečnit i výzkum kvantitativní, leč tímto způsobem by nebyla postižena hloubka a dosah celého fenoménu. Velmi mě zajímaly příběhy a to, jak lidé (informanti) uvažují a jak na ně pandemie zapůsobila. A právě tímto typem výzkumu mi byla cesta otevřena, neboť jak říká Švaříček (2007, s. 21). „ *Badatel se nejprve ponoří do studované reality, do života zkouma-*

ných objektů, a tak získá hluboké pochopení studovaného jevu.“, kdy cílem výzkumníka je vlastně „porozumění situaci tak, jak jí rozumějí sami aktéři.“ (Švaříček, 2007, s. 18).

Kvalitativní výzkum lze charakterizovat tak, že na rozdíl od kvantitativního výzkumu, kde jsou pevněji stanovené metody, postupy a zájem se soustředí spíše na data, kvalitativní výzkum dbá spíše na obsah. „Používají se relativně málo standardizované metody získávání dat. Hlavním instrumentem je výzkumník sám“ (Hendl, 2005, s. 52). „Vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní i induktivní závěry“ (Hendl, 2005, s. 50).

Jde zde však o to, že „kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládku, jejíž konečný tvar zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí“ (Hendl, 2005, s. 52).

5.4 Výzkumná metoda

Pro sběr byla použita jedna z nejčastějších metod získávání dat při kvalitativním výzkumu, a to rozhovor, konkrétně ten polostrukturovaný. „V tomto druhu rozhovoru výzkumník obvykle specifikuje otázky nebo okruhy otázek, na které se chce účastníků ptát. Kostru polostrukturovaného rozhovoru tvoří hlavní otázky, složené z témat tvořících jádro výzkumu a získané odpovědi jsou rozvíjeny navazujícími otázkami.“ (Čech, nedat.(b), s. 2)

Nespornou výhodou tohoto typu rozhovoru je, že pořadí otázek můžeme v průběhu rozhovoru měnit a různě doplňovat vzhledem k situaci a k tomu, abychom získali ucelenou odpověď na otázku nebo téma, které zkoumáme.

5.5 Metody analýzy

Jelikož bylo záměrem zanalyzovat danou problematiku více do hloubky, bylo pro analýzu zjištěných informací použita metoda zakotvené teorie, jejíž součástí je otevřené, axiální a selektivní kódování. Úkolem zakotvené teorie není popsat singulární jevy, nýbrž generovat novou teorii. „Tato teorie má být zakotvená v datech – to znamená, že výzkumník přistupuje k datovému materiálu s maximální nepředpojatostí a otevřenou myslí. [...] Cílem není hustý popis jako například u etnografie, ale konceptuální schéma postihující vztahy mezi proměnnými. Jde tedy o to nejprve na základě dat identifikovat relevantní proměnné a poté operationalizovat vztahy mezi nimi. Výsledná teorie je pak sadou tvrzení o vztazích mezi proměnnými.“ (Švaříček, 2007, s. 86).

U otevřeného kódování vznikají jednotlivé kategorie, které jsou složeny z pojmů. Tyto kategorie označují jednotlivé prvky (události, myšlenky...), které vzájemně mezi sebou porovnááme a třídíme (Miovský, 2006, s. 228-229). Axiální kódování je poté technika navazující na otevřené kódování s cílem vytvářet spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi, kde výzkumník uvažuje příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak »osy« propojující jednotlivé kategorie. Jako poslední v řadě máme kódování selektivní. Jde o proces, kdy po identifikaci centrální kategorie tuto kategorii systematicky uvádíme do vztahu s ostatními popsány kategoriemi. Hlavní je, že centrální kategorie by měla odpovídat zkoumanému jevu a dobře jej popisovat (Čech, nedat.(a), s. 7)

5.6 Výzkumný soubor

V kvalitativním typu výzkumu si badatel volí informanty sám, avšak podle určitých kritérií. Zde byly stanoveny podmínky, že tázaná osoba musela během pandemie pracovat doma na homeoffice, avšak zároveň měla doma aspoň jedno dítě na distanční výuce, kdy se muselo jednat o dítě mladšího školního věku v rozmezí 1. až 4. třída.

Mými informantkami bylo 5 žen (4 pedagožky a 1 nepedagog), které měly vždy aspoň jedno dítě na distanční výuce. Informantky, byly osloveny buď ústně, nebo prostřednictvím Facebooku. Byla jim sdělena kritéria a téma diplomové práce. Šlo poté jen o to, zda souhlasí a chtějí se zapojit nebo nikoliv.

5.7 Etika výzkumu

Každý z informantů byl předem seznámen s tématem diplomové práce a s následným zpracováním poskytnutých dat. Všichni vstupovali do rozhovorů dobrovolně a s každým z nich byl následně proveden souhlas ke zpracování těchto dat ústní formou.

Během rozhovorů jsem se snažila o přátelský, otevřený a hlavně chápavý přístup, snažila se přijít na podstatu myšlenek, myšlenkových pochodů a pochopit toho druhého.

Na základě ochrany osobních údajů nejsou nikde uvedeny konkrétní jména ani údaje, které by mohly vést k narušení soukromí. Informanti jsou v textu označováni II – I5.

5.8 Popis průběhu

Po zainteresování informantů a po schválení stanovených podmínek, kdy a jak budou rozhovory probíhat, se mohlo přejít k jejich následnému uskutečnění. Rozhovory probíhaly telefonicky, podle toho, jaká byla dostupnost či jiné okolnosti, které je ovlivňovaly.

Samotný průběh rozhovorů byl velmi vřelý a otevřený. Dozvěděla jsem se mnoho zajímavých informací, které mi pomohly lépe pochopit situaci dotazovaných, dostat se k jádru věci a uvědomit si, jak je každý člověk individuální. V průběhu jsem s otázkami pracovala podle aktuální situace a přizpůsobovala je rozpoložení dotazovaných.

Poté následoval přepis rozhovorů do psané podoby (viz příloha č. 2). Rozhovory jsem se následně snažila vyhodnotit pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování a získat z nich všechny potřebné informace, díky kterým jsem poté mohla nalézt odpovědi na výzkumné otázky.

5.9 Předvýzkum

Předvýzkum je důležitou součástí výzkumu, a proto by v žádném z nich neměl být opomenut. Pomocí předvýzkumu se výzkumník lépe seznámí se zkoumanou problematikou, hlouběji pronikne do tématu a zároveň má možnost si ověřit srozumitelnost a jednoznačnost otázek (Diesman, 2000, s. 122).

Jako předvýzkum k diplomové práci byly využity poznatky, které jsem během covidové doby získala z rozhovorů s ostatními lidmi, jak oni to měli během této doby doma, ze čtení různých článků a výzkumů ohledně této problematiky ale hlavně fakt, že jsem sama během své distanční výuky na univerzitě pomáhala s distanční výukou svému mladšímu sourozenci a starala se o něj, když to bylo potřeba, jelikož náš rodič je zdravotník a i během pandemie nadále chodil do zaměstnání. A jak lépe proniknout do problematiky než tím, že jí člověk zažije na vlastní kůži. Můj sourozenec nastoupil do 1. třídy, když v druhém pololetí školního roku pandemie propukla a školy se zavřely. Najednou jsem musela částečně převzít roli učitele, pomáhat s domácími a sama plnit své školní povinnosti, v tu dobu jako student posledního ročníku bakalářského studia. V první covidové vlně (březen – červen 2020) sourozenec dostávala zadání ze školy pouze písemně bez žádných online hodin, tudíž je s ním musel dělat někdo dospělý, avšak jakým způsobem a kdy, to byla otázka druhá. Vezmeme-li to obecně, tak pro člověka, který nemá pedagogické vlohy, to mohlo být velmi těžké, sednout si s dítětem a roli učitele převzít.

Mě osobně nastaly stresové, napjaté ale i příjemné a veselé momenty, které však nemohu říct, že by mi něco vzaly, ale naopak mi něco daly. Neberu teď pandemii obecně, a vše s ní spojené, ale pouze celkový čas strávený doma s rodinou.

Celkově vzato se náš volný čas nějak nezměnil, akorát možná v tom, že jsme jej během lockdownů trávili více doma a občas se nám do něj protáhlo učení.

K samotnému předvýzkumu přidáme také zpracování a čtení materiálů k teoretické části, během něhož jsem se dozvěděla mnoho zajímavých informací, které mi pomohly pochopit souvislosti mezi jednotlivými tématy, a donutilo mě nad problematikou ještě více přemýšlet.

Posledním bodem, za pomoci vedoucího práce, byla společná tvorba konceptu a vedení rozhovorů tak, aby byla získána všechna data, která by mohla přispět k tvorbě práce a vedla k naplnění výzkumného cíle.

5.10 Otevřené kódování

V rámci otevřeného kódování jsem hledala v datech potřebné pojmy, myšlenky a vodítka, která jsem poté uspořádala do kategorií. Tyto kategorie jsem pak vzájemně porovnávala a doplňovala. Za pomoci kódování jsem následně vytvořila těchto šest kategorií:

1. Sloučení práce, péče o domácnost, školy a volného času
2. Alternativně i klasicky trávený volný čas v době pandemie
3. Objevení nových i překvapivých stránek u osobnosti dětí
4. Vzájemná komunikace rodičů s dětmi a nová témata v ní
5. Vypjaté situace a krize rodinných vztahů
6. Pandemie jako zlo i přínos – celkový vztah rodičů k pandemii

Kategorie 1: Sloučení práce, péče o domácnost, školy a volného času

Práce či povolání bylo jedním z hlavních faktorů, který ovlivňoval volný čas trávený s dětmi i volný čas obecně. Shodou okolností 4 z 5 informantek byly pedagogové, zbylá jedna nepedagog, ale myslím si, že časové zaneprázdnění měly přiměřeně stejné. Nicméně jak už jsem zmínila, povolání a s tím spojená práce zasahovala do volného času nejvíce. Tím, že byla práce vykonávána na homeoffice, znamenalo mnohdy větší množství práce navíc nebo její větší časový rozsah, než při běžném docházení do práce, nebo když se s danými lidmi, se kterými pracujete, setkáváte osobně. 11: „*To druhé pololetí jsme tedy nebyli od toho Března a potom ještě celé to další, tak to jsme jeli naplno a to mě teda práce zabírala až 12h možná někdy až 13h času denně. To znamená dopoledne odučit, odpoledne se vrhnout na úkoly, opravit je, poslat je zpátky, nachystat další práci a tak to šlo od rána do večera, od pondělí do neděle.*“ 12: „*zasahoval velmi maximálně. Protože tím, že jsem učitelka, jsem dopoledne odučila online, celé odpoledne, třeba 3-4h jsem si dělala přípravy na další den. A jak jsem potom vlastně uspala ty dvě moje děti, tak jsem zas jako pokračovala třeba do 11 do večera.*“ 14:

„homeoffice pro mě bylo jako o 200 % náročnější, než ve škole [...] Takže mě to udělalo jako- by strašně moc času navíc po večerech nebo brzo ráno přípravy, chystání formulářů, pracov- ních listů a toho všeho, takže jsem to dělala nejenom v pracovní době ale i ve volnu.“

Mnohokrát se tedy stalo, že i když děti již skončily ten daný den distanční online výuku, rodiče stále pracovali a nemohli se jim naplno věnovat, tudíž se stávalo, že děti často slýchá- valy: „Počkej, až to dodělám; vydrž; ještě chvílku.“, to vedlo k tomu, že rodiče mívávali špat- né pocity, že se svým dětem dostatečně nevěnují. I1: *„Takže my jsme byli hodně spolu ale zase, bylo to na úkor toho, že ti kluci vlastně byly doma, nějak se tak jako existovali tady sem- nou, jsem se zavřela, dala jsem jim přesné instrukce, pustila jsem pohádku, která měla přes- nou stopáž, do kdy učím, aby to zabralo prostor.“*

Druhou stránkou práce nebylo zaměstnání jako takové ale práce v domácnosti. Někde mezi všemi aktivitami musely informantky uklidit, nakoupit, postarat se o potřebné, a co bylo často zmiňováno navařit, jelikož takto malé děti se ještě sami neuvaří ale ohřát jídlo, když bylo po- třeba, už zvládají.

Určitou roli v pracovní vytíženosti také často hrávali manželé, kteří, když už byli doma, pomohli ulevit manželkám se starostmi o děti – chodili s nimi ven, pomohli se školou, na- chystali jídlo, nějak s nimi trávili volný čas. Často opět záleželo na jejich povolání, např. když byly zdravotníci, byli doma méně. V jednom případě zůstal manžel na OČR I2: *„manžel, kte- rý zůstal doma na očr, protože to bych jako, to my by, jsme se nenajedli a asi by nás tady se- žral za živa prach, protože prostě, fakt to nešlo.“*

Zmínili jsme si tedy povolání, starost o domácnost, kdy třetím hlavním faktorem, který volný čas ovlivňoval, byla škola dětí. Ne ani tak, že by online výuka zasahovala do volného času, ale šlo o pomoc dětem s domácími úkoly, doháněním učiva, doučováním nebo i během výuky s technickými záležitostmi. I3: *„Takže ze začátku fakt potřebovaly pomoci u té online výuky. Třeba i brečely, že nevěděly třeba něco zapnout nebo se styděly tam mluvit.“* Ne všechny děti totiž byly pro tuto formu dostatečně technicky zdatné nebo z nimi neuměly za- cházet. Avšak všechna tato pomoc mohla zase probíhat na úkor práce či volného času rodičů. Když pomáhali svým dětem, museli od práce nebo své činnosti odejít, nebo si ji přesunout na pozdější čas, např. na večer, kdy už děti spaly, tudíž co se týče time managementu, bylo toto období velmi náročné. I5: *„Moje děti jednak nejsou počítačové děti, oni od mala prostě nevy- sedávaly u počítače, takže na opravdu měla problém s tím poslat email s přílohou, odevzdat úkol přes nějakou edupage, přes nějakou tady tu platformu apod. Takže jsem musela*

v podstatě dělat IT podporu, plus suplovat učitele a dohánět s ní učivo. Takže můj volný čas respektive nebyl, byla jsem ráda, když jsem si večer chvilku četla, nebo šla na procházku bez telefonu bez ničeho a opravdu vypnout.“

Podíváme-li se na týden jako celek, tak během pracovních dní toho společného volného času rodičů s dětmi bylo málo. Ano samotné děti jej mnohdy měly více, avšak museli jej nějak vyplnit sami, nebo jej trávit bez 100% přítomnosti rodičů. I když paradoxně byla rodina více spolu fyzicky, než v době před pandemií, toho společně tráveného volného času bylo méně, v krajním případě stejně. Tudíž hlavním prostorem pro společně trávený volný čas byl víkend. I4: *„Tím, že jsme byli všichni doma i Z nebyl na vysoké, Y byla doma, tak i, ale tam jsme měli povinnosti do školy, přes všední kdy, takže jsme byli spolu víc přes víkend.“* I5: *„tak řekněme před pandemií, pokud se budu bavit o čase, který jsem trávila ryze s dcerou a nevěnovala se ničemu jinému, tak i v pracovní dny to určitě byly 2-3h denně a o víkendu řekněme, tam při takových těch běžných domácích pracích, to trávíme spolu čas pořád, neustále [...] A během pandemie v ty všední dny jsem jako volný čas 0,45 – 1 h, když to vyšlo dobře a o víkendu, řekněme, já o víkendech nepracuji víceméně, v 99 %. Takže pokud jsme nedoháněli školu, učivo, tak jsme byli o víkendu spolu, tak jak před pandemií.“*

Sečteme-li však všechny, volný čas trávený dítětem s rodičem dohromady, všechny informantky až na jednu, kde to bylo cca podobné, se shodují, že jej bylo o 1/3 až 1/2 méně, než před pandemií. I1: *„Ten můj volný čas se začínal smrskávat v té nejtěžší době na tu jednu hodinu toho čtení večer s těma dětma. To byl opravdu ten soukromý čas, který možná díky tomu, že jsme ten den spolu netrávili, tak ty děti tak jako přijali s takovou jako vděčností.“*

Kategorie 2: Alternativně i klasicky trávený volný čas v době pandemie

Když už tedy nastal prostor pro trávení volného času společně, a tím, že podmínky pro jeho trávení byly jiné, přineslo to i nové či jiné aktivity, které rodiče s dětmi začali dělat, nebo začali dělat víc.

Jednou z nejvíce zmiňovaných aktivit byl pohyb a pobyt venku. Jak už bylo uvedeno v teoretické části, pohyb byl obecně jedna z věcí, která dětem během pandemie nejvíce chyběla, tak bylo pozitivní zjistit, že všechny informantky se snažily děti vést k pohybu a pobytu venku, nebo jim pohyb co nejvíce zachovat. I5: *„Protože jsem viděla, že dcery neměly úplně moc pohybu, tak jsem se snažila je aspoň brát denně na nějakou kratší procházku, když nešly sami teda s kamarádama/kami, máme zahradu, takže pokud jsme nešli na zahradu, skákaly na trampolíně nebo něco, tak procházky, zkoušeli jsme malý běh řekněme.“* I1: *„Manžel co byla*

teda opravdu novinka, tak na popud té pandemie, tak začal budovat v takovém nepěkném podkroví tělocvičnicku takovou, protože kluci jsou fakt strašně akční. Takže tam začali v zimě, to byla zase ten podzim-zima, ty brzké večery a dlouhé tmy, tak to začali trávit tak v té tělocvičně, ať už prací nebo cvičením.“

Podstatnou roli zde však hrály vhodné možnosti, kde tento pohybový volný čas trávit. Všechny rodiny měly k dispozici zahradu, ať už vlastní nebo u prarodičů či na chatě, nebo vhodné okolí okolo bydliště, kde tento čas šlo trávit. I4: *„Naštěstí jsme měli zahrádku a my máme vlastně rodinný domek a sousedi mají v podstatě taky stejnou zahradu jak my a my máme propojené ploty. Takže se děcka viděly pravidelně [...] že mohli lítat na dvou zahrádkách, tak je to v podstatě zachránilo oproti těm, co byly zavřeny úplně v paneláku.“* I3: *„Loni bylo docela sněhu, i tady v X. my jsme na kraji tady na sídlišti, tak chodily docela často bobovat, nebo na lopaty.“* Tudíž i když bylo nařízeno co nejvíce se sdružovat doma, snažili se rodiny co nejvíce zachovat, pobyt venku.

Když už nastal pobyt doma (jehož byla ovšem většina) hlavním zabavujícím se prostředkem byly deskové a karetní hry. U žádné z informantek se nestalo, že kvůli tomu že začal lockdown začaly skupovat deskové či karetní hry, většinou čerpaly ze svých zásob, nebo pořídily novou na Vánoce, jak se ale děje běžně i bez covidu. Co jedna z informantek začala nakupovat více během pandemie, byly knihy. Celkově vzato čtení bylo také jednou z často se vyskytujících aktivit, kdy rodiče své děti k němu vedli, četli si s nimi a, nebo se zapojily prarodiče na dálku. I3: *„jak jsme se nemohli vidat s babičkama, tak moje mamka, a dělá to do teď, když třeba jsou nemocný, nebo ona nemůže přijít. Teď jsme teda v té karanténě. Když jsou situace, kdy se nemůžeme vidět, tak moje mamka čte holkám po telefonu knížky dětský, ony si u toho malujou a ona jim čte přes telefon.“* Někdy se četba stala i psychickou podporou pro člena rodiny, který musel být v karanténě ve vlastním domě oddělený od ostatních. I4: *„On to strašně psychicky nesl, že nemůže být s rodinou i když mu nic není ale jako je v ohroženém prostředí. Tak jsme pravidelně, nebo X sedli každý na jednu stranu toho igelitu a my jsme mu četli pohádky. On byl izolovaný, ale aspoň slyšel ten hlas náš.“*

Do třetice se samozřejmě objevilo všelijaké vyrábění, ne však u všech informantek. Některé na tuto činnost neměly vlohy, ale i tak si např. děti kreslily. I2: *„pořád jsme něco vyráběli doma, takže všechny staré látky, trička byly rozstříhané, nabatikované. Pořád jsme něco lepili, malovali, prostě pořád. Dělal si takovou jako domácí výzdobu. To nikdy dřív teda nedělali, protože máme dva kluky a oni zrovna nejsou tak nějak založení tady na to.“*

U 2 informantek se začaly děti více zapojovat do domácích prací a pomáhat tak rodičům např. v kuchyni. Je sporné, zda by, jsme tuto činnost mohli započítat do volného času, avšak stále šlo o čas, který trávil rodič s dítětem nějakou společnou činností.

Rodiče jak je známo, jsou prvotním vzorem pro děti a mnohdy se začnou zajímat o to, co dělají. U jedné informantky se tak začalo dítě učit hrát na hudební nástroje, kdy to již dříve viděla u otce a ten jej během pandemie učil.

Druhou stránkou pandemie je však i ta pasivnější verze trávení volného času a to je zvýšený pobyt u elektrických zařízení např. TV, počítač apod.

Kategorie 3: Objevení nových i překvapivých stránek u osobnosti dětí

Překvapení, novinky. V našem smyslu pojaté z pohledu rodičů, čeho si všimli na svých dětech, že se změnilo či pozměnilo za dobu pandemie. Tato doba působí na všechny z nás, tudíž není divu, že nějaké změny mohly nastat.

Ač to může být pro někoho překvapující, to, čím děti rodiče překvapovaly, bylo většinou pozitivní. Největším překvapením, či potěšujícím zjištěním, pro informantky byla samostatnost, to že děti umí být sami se sebou, případně když rodič nemohl, že si umí zařídit svůj program sami. Samozřejmě pro některé děti to potěšující nebylo, že s nimi rodič nemůže být, tudíž někdy se jednalo o zařízení se dětí samotných, jelikož viděly, že to jinak nejde, tak si tu danou činnost vykonaly sami. I1: *„Mě teda hrozně potěšilo, že teda spolu dokázali, když to šlo, že si dokázali společně najít takovou zábavu, aby ten svůj volný čas, naprosto prázdný, bez jakékoliv připravené aktivity, aby si ho vyplnili sami.“* I3: *„ze začátku byly zvyklí s těma úkolama čekat jakoby na mě, co měly [...] Jenže pak přesně, já jsem skončila 14:30 v 15, to jsme si teprve sedli na úkoly, pak byla tma, ani se nestíhalo ven. Tak právě pak zjistily, že je lepší, když si, co zvládnou, tak udělají jako sami. Pak si udělaly vlastní místnost na zoomu, spojili se a dělali to společně ty úkoly holky ze třídy.“* I1: *A nakonec teda vymyslel tak tem můj starší syn, který ráno v 7h vstal, v 7h totiž ráno posílala paní učitelka úkoly, on si je rychle udělal, v 8 měl výuku a byl v 9 vyřizenej.“* Někdy děti nemusejí být tak bezradné, jak by, jsme si na první pohled mohli myslet. I to, že se děti nemohly setkávat, si uměli obejít s pomocí moderní techniky. I3: *„Tak mě teda ještě fascinovalo, jak si ty děcka hráli, s tou kamarádkou od té starší dcery přes ten počítač. Ony si vytvořily takovou zoom místnost, a, nebo, si volaly přes messenger přes telefon, ale jako děcka. Oni nejsou jako, že by si vykládali, oni si třeba hráli s panenkama před monitorem. Ona měla svoje, něco si tam přehrávali, nebo si spolu pouštěly a koukaly na nějaký videa, nebo společně kreslili na nějakou tam spo-*

lečnou tabuli, takový jako strandy. Ale nejvíc mi komický přišlo, jak si hráli online. Oni měli jednu hru, a, ta kamarádka online taky si ukazovali, co si tam hrajou.“

Když už tedy byly samostatné, či sami, dokázaly si najít či vymyslet aktivity, které je zaujaly či začaly bavit. I3: *„Ony teda co si vynalezly ještě na té chalupě, to teda dělají do teď. Tak píšou prostě jakoby knihy, nebo nějaký deníky, příběhy. Prostě si vymyslí nějaký postavy [...] Ony si ho otevřely a každá psala na jednu stranu příběh a pak dolů obrázek. A třeba vydržely 5-6h v kuse, popsaly třeba 20 stránek nějakýma vymyšlenostma.“* I2: *„A ten starší, ten který měl naprostý odpor, už jako od školky, pře správné držení tužky k jakémukoliv vybarvování čehokoliv. Tak prostě se to najednou strašně otočilo [...] jakože začal fakt vyrábět, tvořit. To dřív nedělal. Ale bylo to tím, že jsme byli doma a nebyly ty možnosti toho rodinného života, který jsme vedli před.“* I1: *„jsem měla pořád pocit, že je neslyším, že necítím jak ten dům se ne... A oni se normálně oblíkli, nachystali a vyšli si na ten dvoreček a tam si stavěli nějaký kamínky.“*

Pozitivní překvapení také nastalo u jedné informantky s učením a absorpcí učiva u jejího dítěte, že naopak, když byla doma, tak se v tomto směru posunula vpřed. I4: *„při té online výuce, mi přijde, že do sebe byla schopná absorbovat víc výukových věcí ze školy, tím že měla k sobě 2 dospělé asistenty, své rodiče.“* Jednalo se zde tak o větší individuální přístup, který vidno dítěti prospěl. Nicméně i přes to se po dlouhém lockdownu a uzavření škol do školy těšila, jelikož ji nejvíce chyběl kolektiv.

K pozitivní stránce ovšem patří i ta negativní, často spojená s moderními technologiemi. Většina dětí (4 z 5 případů) tomuto fenoménu moc nepodlehlo, uměly si říct „stop“ a, nebo jej využily např. ke komunikaci s ostatními kamarády. U jedné informantky to bylo výjimkou I5: *„Zapomínaly často, když už seděly ve volném čase u těch počítačů nebo u televize, tak opravdu ztrácely pojem o čase. [...] Tak pro mě to bylo neuvěřitelný, kolik hodin jako dokázaly sedět u televize.“* To, jak se děti upnou na techniku je, jak v podstatě vše, velmi individuální. Jak zmiňuje jedna informantka I1: *„A právě to vidím spíš u těch ostatních dětí, které to vůbec neznaly, do té doby, než ty maminky a tatínci nastoupili na homeoffice, a teď se toho nemůžou zbavit, protože si najednou zvykli na něco, v uvozovkách lepšího. Něco co přichází snadno, něco, co se jim tam ukazuje a oni to moc neznali předtím, tak některé moje kamarádky s tím teď mají problém. Protože vlastně museli ty děti posadit k televizi uměle, pro ty děti to bylo nový, úplně je to pohltilo, ale nemají tam už tu hranici. Někdy já to vidím na těch mých dětech, že pro ně i ta televize už je neúnosná, třeba po té hodině to vypnou a jdou.“* S tím bylo spojené z pohodlnění dětí. I5: *„si zvykly na pohodlnost, ztrácely režim [...] Problém jít jako*

pěšky někam. [...] chodily třeba jenom na zahradu [...] Přitom na to byly zvyklý, bylo to normální u nás vždycky. [...] Hrozně z pohodlněly a tím i najednou prostě, neustále se u nás prostě jedlo, já si tedy myslím, že to je z nudy. Pořád hlava v ledničce [...] Z těch dětí najednou byly prostě ženský, tam byl nárůst.“ Všechny tyto negativní prvky v tomto případě i dokázaly velkou částí nahradit sociální kontakty, že už pro děti nebylo potřeba je vyhledávat, vystačily si sami. I5: „Takže to mě překvapilo. Ač jsou obě dvě moje holky docela společenský, že se rády fakt baví, komunikují s ostatníma vrstevníkama, tak toto mě teda překvapilo, že ta mladší potom fakt opravdu z pohodlněla, že už se jí ani nechtělo navazovat nějak ty vztahy.“

Kategorie 4: Vzájemná komunikace rodičů s dětmi a nová témata v ní

Odpoověď na otázku komunikace byla často velmi jednosměrná, mnohokrát zde hrálo roli i to, že rodiny spolu byly zvyklé hodně komunikovat již před pandemií, tudíž se jejich zvyky zachovaly i přes dobu pandemie. Většinou tedy převažovaly případy, kdy se spolu rodiny bavily stále stejně a, nebo, o něco víc, což bylo např. způsobeno zavřením škol a též větším množstvím času stráveným b blízkosti ostatních členů rodiny. I2: „No a my jako hodně, každý večer máme takový jako rituál [...] a povídáme o tom, jaký ten den byl, co bylo, co se jim líbilo, nelíbilo, co by změnili a tak. [...] Ale jakože takhle my si povídáme hodně často. Takže v tomto to na nás vliv nějak nemělo.“ I4: „Jako víc, než když byla škola, když byli do 16h ve škole, pak se teprve přišlo dom, ještě tam měli svoje aktivity a tam ono, a tam do večera balet a nevim co.“ I5: „komunikace ano a tím, že byli jsme doma, takže komunikovalo se hodně.“

U jedné z informantek nastal někdy opak – rodina si obecně spolu hodně povídá, mluví o všem a otevřeně, ale i tak nastaly chvíle, kdy tomu tak nebylo. I1: „Já si myslím, že vlastně paradoxně, se spíš jako přes ten den snížil. Jsem řekla „Teď jdu učit, buďte zticha“ a za 3h za 4 jsem přišla, ohrála jsem jídlo, šla jsem na další 2h ještě odučit a vlastně to byly jako jednoduchý instrukce spíš, přes ten pracovní den.“

Obecně se však komunikace mezi rodiči a dětmi ani nezlepšila (u jedné z informantek to bylo spíše zlepšení komunikace se staršími dětmi) ani nezhoršila. Zhoršení nastalo pouze tehdy, když byl rodič v psychickém napětí z práce a dění kolem. I1: „Ale v té pozdější části, v té co jako ústí do té dnešní doby. Tak to bylo už zas náročný, tam teda komunikace vážla, ne v té frekvenci, to my spolu fakt mluvíme hodně, ale už v té dikci, v tom tónu. [...] já jsem měla pocit, že pokud někdo na mě jednou promluví, tak že už to prostě nevydržím. A bylo to poznat v té konverzaci, v té komunikaci a celkově už jednou to řekl ten můj starší syn „ Ty sotva přijdeš dolů, už na nás křičíš“. A to vlastně pojmenoval celou tu situaci. Kdy teda bylo bodnutí

do srdce, ale bylo to naprosto relevantní, protože to opravdu, ta poslední doba, to snad nebylo ani jinak. Bylo to fakt těžký už.“ Pokud u někoho nastalo zlepšení, tak to bylo často přisuzováno rodiči ne covidové době, ale spíše dozrání mozku (vývoji), že se s dětmi v některých věcech již dalo lépe domluvit.

Nová témata, která přibyla do komunikace, byla hlavně související s tím, co doba přináší. Nejčastějším novým tématem se tedy stal covid a poté s tím související téma nemoci a smrti. U menších dětí toto téma kolikrát mohlo vyvolávat zmatek, strach, nebo celkově nevěděly, jak toto téma uchopit, tudíž zde pak byly rodiče/rodič, aby jim situaci vysvětlil, jak se co má a proč se některé věci nesmějí a, nebo je také uklidnit a to na takové úrovni, aby to dítě mladšího školního věku pochopilo. *11: „Nehledě na to, že manžel můj měl těžké služby, takže býval unavený, museli jsme se vždycky připravit, že ten táta je unavený, proč je unavený, proč bychom ho teď měli nechat, proč zase není doma (manžel zdravotník) [...] Poměrně dost jsme si snažili vysvětlit, proč teď ten kamarád nemůže přijít nebo proč my nemůžeme jít za ním.“* Druhým hlavním ale už ne tak novým tématem byla škola. Zvýšila se hlavně frekvence bavení se o škole a zvýšil se také seznam témat spojených se školou, ať už se jednalo o učení se s dětmi a pomoc s učením, tak to co probíhá během online výuky. Jak už jsme zmínili v teoretické části, rodiče se mnohdy stali pro své děti druhým vyučujícím a byli první osobou, která jim se školou pomáhala. *15: „Takže ty témata – řešila se hodně škola, řešilo se hodně, co spolužáci dělají, nedělají během distanční výuky, kdo u toho hraje počítačové hry, a co měla paní učitelka na sobě a co paní učitelka má nového doma a tak.“*

Kategorie 5: Vypjaté situace a krize rodinných vztahů

Další z věcí, na které se mohla pandemie odrazit, byl vztah s dítětem nebo celkově vztahy v rodině. Všechny informantky v našich rozhovorech uvedly, že nevnímají, že by se jejich vztahy (ať už s dětmi nebo v celé rodině) nějak pozměnily. Zůstaly tedy stejné, možná někdy lepší ale určitě se kvůli pandemii nezhoršily. *14: „nezměnilo se to ani k horšímu, pořád stejný. Možná lepší, tím že jsme spolu byli. No určitě to není horší.“*

Mnohdy však za tím, že nenastala změna informantky vidí styl výchovy svých dětí a celkově to, jak rodina funguje a fungovala předtím. *12: „Já si myslím, že tím stylem výchovy jaký vedem, tak ten vztah máme pořád stejný. Nevidím tam jako nic úplně, že by se zásadně něco změnilo k horšímu nebo k lepšímu. Ale opravdu si myslím, že na to opravdu nemá vliv ani žádná pandemie, nebo něco jiného, ale že je to fakt tou výchovou, jak to doma máme.“* *15:*

„Jako řekla bych, že to je dost podobné, protože si myslím, že se jim od malinka dost věnujeme, že nikdy nebyli nechaný nějak jako napospas jako samorosti.“

To, že nenastávaly krizové či vypjaté situace, jako u jiných rodin v okolí informantek, které by vztahy v rodině zhoršily, bylo přisuzováno finanční situaci, zaměstnání (že o něj informantky např. nepřišly) nebo i možnostem kde trávit volný čas, uvolnit se a oprostít se od starostí. *I1: „My jsme tím jako doma ani netrpěli, my jsme to nikdy jako nehodnotili negativně. [...] A hlavně, hraje v tom spousta těch jiných faktorů rolí. Že máme ten dům, nejsme v bytě, že máme tu zahradu, nemusíme se procházet s rouškama po parku, nebo po ulici. To byly všechno ty faktory, které nám vlastně nahrávaly na to, že nám to nedělalo extrémně negativní pocity.“ I3: „To kolikrát jako s manželem jsme říkali, že jsme na tom vlastně dobře, že jako finančně nás to nijak neohrozilo. Já jsem učitel na škole, manžel je ajťák, takže to vůbec. Platy nám šly normálně, takže nějaký existenční starosti, to jsme neměli. [...] takže my jsme to zvládli vcelku dobře. Tím asi naším povoláním co máme.“* Mnoho rodin se dostalo např. do finanční tísně a to nijak pozitivně vztahům nepřispělo.

Ano byly zde i tmavé momenty, kdy bylo znát psychické napětí, ale vždy se zde člověk snažil z této situace nějak najít cestu ven a navrátit rodinnou atmosféru. *I3: „Třeba na některý dny jsem musela do školy, že byly 1., 2. ta mladší dcera jako druhák chodila do školy, ta starší nechodila do školy, do toho ty rotace pak. Tak to byl takovej bláznivec. Že člověk sotva si zajel nějaký rytmus, tak se to změnilo.“ I1: A po roce, nejenom u mě, ale i u nich, jestli to vycítili. Jak když utne a už je to začalo nebavit. Už je prostě nebavilo být zticha, nebavilo je někde čekat. Už to bylo dlouho. Takže zvýšilo se určitě jakési napětí. [...] My jsme poměrně aktivní, a ale já osobně jsem s nimi ten čas jako takhle, ten jeden rok březen – březen 2020-2021 opravdu netrávila. Já jsem se až ten 2. březen rozhodla, že už to tak dál nejde, a že už se zase musím začít zapojovat do těch rodinných aktivit, že to není možný vydržet, to by nebylo dobrý. [...] Dělala jsem to tak, že jsem vlastně těm dětem neposílala už žádné úkoly, protože jsme ten rozvrh, měli poměrně nabytý, takže nebyla potřeba a tam teda došlo ke zlomu. Tam už jsem věděla, že musím ten volný čas zase zpátky nějakým způsobem zařazovat. I4: „To byl ten začátek toho covidu a my jsme se setkávali na dvoře, protože to už bylo jaro, začlo být teplo. Takže on vždycky vyšel na zahrádku a my jsme mu tam podávali veškeré jídlo a seděli jsme venku v bundách a vykládali jsme si na dostatečnou vzdálenost. Jako všichni jsme to strašně těžce nesli, že nemůžeme být spolu. To byl úplně ten začátek té pandemie.“*

Nenastaly – li změny ve vztazích rodinných, mohly nastat ve vztazích školních, tedy v tom, že se rodič více zapojil do pomoci dítěti se školou a více o toto téma začal zajímat. *I5:*

„Takže bych řekla, že jsme více prokoukli s manželem do toho, co se učí, co se po nich chce a taky jak ony to pobírají. [...] Nebo jak nad sebou dokážou mít metr, jestli potřebujou, aby ten rodič 3x přišel se podívat „Už jsi to teda dopsala; už jsi to teda poslala? Vztahy jako tak obecně se extrémně nějak nezměnily, ale určitě jako rodiče máme větší přehled v tom, jak se děti učí a co se učí.“

Kategorie 6: Pandemie jako zlo i přínos – celkový vztah rodičů k pandemii

Vztah k pandemii bychom řekli, byl více laděn v pozitivním duchu, což bylo docela i překvapující. Samozřejmě celkově se všemi aspekty pandemie pozitivně přijímána nebyla - kolik smutku vyvolala, to, že se někteří lidé nemohli vídat, vyčizené zdravotnictví atd. Ale pouze vzhledem k rodině a vztahům v ní zde byl často pozitivní náhled. Ohledně postojů půjdeme postupně od negativního po postoj přijmutí a pozitivního ladění.

Pandemie byla negativně vyhodnocena ve dvou aspektech – jeden, že děti zpohodlněly a změnily se jim návyky k horšímu a druhý, že nebylo možné se vídat s rodinou. I5: *„Když budu mluvit teda v rámci vztahu mě a dítěte tak tam určitě převažují negativa [...] to hlavně kvůli těm dětem. My dospělý se nějak zabavíme, ten režim si nastavíme, ale pro ty děti to je špatně. I4: velké mínus bylo to, že jsme se v podstatě museli přestat setkávat fyzicky s prarodiči [...] Jsme je nechtěli nakazit, tak jsme si buď volali, nebo jsme si dali respirátor a šli jsme na procházku spolu okolo náměstí, nebo po městě. Ale vím, že to X hrozně moc chybí, že dřív u nás byla babička pořád, hráli si spolu, chodila na návštěvu a v podstatě tady ten covid, jakoby ukázal, protože jsme je chtěli ochránit ty prarodiče. [...] Ti, o které máš strach, a už jsou starší v ohrožené skupině.“*

Někdo to bral z různých úhlů pohledu, kdy se daly nalézt obě strany mince. I2: *„Tak v globále kdybych to měla vzít, tak asi pozitivní. Jako celkově, protože jsem se tak jako uklidnila, že pořád nemusíme být někde [...] Ale jinak jako celkově, z tohohle pohledu to bylo pozitivní. Ale úplně, kdybych to vzala v globále, tak to bylo jako hrůza. [...] každá věc na světě má svoje negativa a pozitivna. Jako z těch pozitivních, bych fakt jako vyzdvihla to, že jsme víc doma. A z těch negativ, že jsem měla extrémně málo času na to, se jim věnovat, jak já bych si představovala a až bych jako řekla, že fakt v době té pandemie jsem upřednostnila cizí děti, které jsem učila před vlastníma.“*

Pandemii covid bychom mohli rozdělit i do dvou období – období 1. lockdownu března – květen 2020 a 2. kritické období podzimu 2020 a začátku roku 2021. První lockdown byl někým snášen lépe než ten druhý, lidé se již naučili jak během pandemického období fungovat,

to mohlo znamenat pro některé více práce z domu, avšak během druhého období stouplо společenské napětí. I3: „*my jsme si ten 1. lockdown, ten byl takovej příjemnej, když jsme byli na té chalupě, pak už bylo jaro, to mě přišlo docela jako fajn. Že to bylo takový poklidný. Loni už to teda bylo úmorný, ještě se to furt střídalo, jsem musela jezdit do práce, tam ta druhá dcera jezdila. [...] ten 2. lockdown začal na podzim, celá zima, brzo tma, tak to bylo takový, přišlo mě to horší výrazně celý.*“

Pozitivní stránkou pandemie byl čas strávený s rodinou. Najednou se „běh“ života zpomalil, donutil nás se zastavit a být spolu. Pro někoho to bylo i vynahrazení dříve ztraceného času. I1: „*Tak a teď dostávám ten čas, který jsme si vlastně vzala (dřívější nástup do práce a ukončení mateřské, kdy měla informantka pocit, že se ochudila o čas strávený s mladším synem, když byl malý) byla ráda za to, že jsme byli vlastně uzavřeni všichni do toho jednoho, ono to zní divně, ale my jsme fakt aktivní, furt chodíme ven, ale já jsem na jednu stranu v tu dobu měla pocit, že potřebujem, že nás někdo zavře do té krabice a nechá nás tam, všechny 4, nebo 3, protože jsme byli viceméně tři, protože ten manžel byl hodně v práci. Jakože nás tam někdo domutí být. Teď budete sedět na zadku a budete se věnovat jeden druhýmu, a, nebo budete spolu koexistovat, ale budete prostě v jednom prostoru a v jednom čase. A nebude to tak, že ty musíš někam odběhnout, a ty musíš někam odjet. Prostě to najednou nešlo, a my jsme to ani tak extrémně nedělávali předtím. Ale najednou to bylo ještě víc, nejenom z nás ale i to vnější. Ale já jsem vlastně za ten čas, který jsme dostali navíc, do zásoby, jsem byla vlastně hodně ráda.*“ U další z informantek byl manžel doma více, než při běžných pracovních službách, které se kvůli covidu upravovaly. I4: „*ta rodina měla na sebe víc času, že té rodině to strašně moc prospělo. Protože předtím, jakože jsme spolu byli, ale bylo to takové uhnané, to pondělí až pátek. Že to byla doba, kdy ten den bylo potřeba, aby měl víc jak 24h a celá ta pandemie domutila člověka trošku se pozastavit, zamyslet, a myslím si, že té rodině naší velice prospěla, jakoby ve vztazích. V komunikaci, ve vztazích a ve vzájemné přítomnosti mezi sebou.*“

Jak zmiňuje jedna informantka, doba covidu (pandemie) byla (a stále v období psaní této práce částečně je) období, kdy se spousta věcí mohla projevit a vyplynout na povrch. Lidé zjistili, kde kdo má rezervy a spoustu věcí jsme se v této době mohli naučit sami o sobě a vytěžit z toho. Jak uvedla I1: „*ale já jsem ten lockdown vlastně svým způsobem hrozně přivítala, protože jsem měla pocit, že mě to hrozně očistilo, jako samotnou.*“ Ovšem i ta nejpozitivnější výpověď informantek měla stále na paměti, jaké špatné věci pro některé s pandemií souvisely a že ony měly štěstí a mohli z toho něco získat. Na obecně každého zapůsobila a pro každého znamenala pandemie něco jiného.

5.11 Axiální kódování

Po otevřeném kódování přejde tato práce do kódování axiálního, které po něm u zakotvené teorie následuje. V tomto kroku jsou údaje „*Znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi.*“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 70). To vše se děje v rámci paradigmatického modelu, který zahrnuje: příčinné podmínky, jev, kontext, intervenující podmínky, jednání/interakce a následky

Jev

Jedná se o ústřední myšlenku, událost, dění, případ na který se zaměřuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vztah. Identifikujeme jej kladením otázky: Čeho se údaje týkají? (Strauss, Corbin, 1999, s. 70).

Jako námi zvolený jev jsme vybrali: Změny trávení volného času, jelikož je tento fakt hlavním předmětem zkoumání této diplomové práce a výpovědi informantek se točily okolo tohoto tématu. Po nástupu pandemie nastalo spoustu společenských změn, které se odrazily i do trávení volného času rodičů s dětmi a ne každá rodina jej měla tolik a trávila jej tak, jak by si přála.

Příčinné Podmínky

Jsou termínem, který odkazuje na události nebo případy, které vedou k výskytu nebo vzniku jevu (Strauss, Corbin, 1999, s. 73). Jak už bylo zmíněno, daný jev by nenastal, kdyby nebylo Pandemie Covid-19 a s ní spojenými prodipandemickými opatřeními, tudíž byly tyto dva prvky zvoleny jako hlavní příčinné podmínky.

Kontext

Je konkrétní soubor vlastností, které jevu náleží a také představuje konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce (Strauss, Corbin, 1999, s. 70).

Změny, které nastaly, jsou často individuální, jelikož každá rodina je jiná a jinak to v ní funguje. Záleží zde na zaměstnání rodičů, jak byli vytížená, jak děti zvládaly školu a, nebo jak moc byly samostatné. Spojujícím však ve všech případech byla práce rodičů na homeoffice a to, že aspoň jedno dítě bylo na distanční výuce.

Intervenující podmínky

„*Intervenující podmínky jsou široké a obecné podmínky, které ovlivňují strategie jednání nebo interakce*“ nebo též jako „*širší strukturní kontext jevu*“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 75).

Homeoffice a distanční výuka často způsobovala časové vytížení rodičů, které potom zásadně ovlivňovalo množství volného času s dětmi. To jak jej trávili, záviselo též na možnostech rodiny jak a kde tento čas trávit a celkově jak rodina zvládla pandemii covid-19 souviselo se stylem výchovy v rodině a tím, jak rodina fungovala a funguje celkově.

Strategie jednání a interakce

Jsou brány jako reakce na jev nebo pokusem o jeho zvládnutí, ovládnutí nebo vykonávání. Nemusejí s ním přímo souviset, ale následky tohoto jednání mohou zkoumaný jev ovlivňovat (Strauss, Corbin, 1999, s. 70, s. 76)

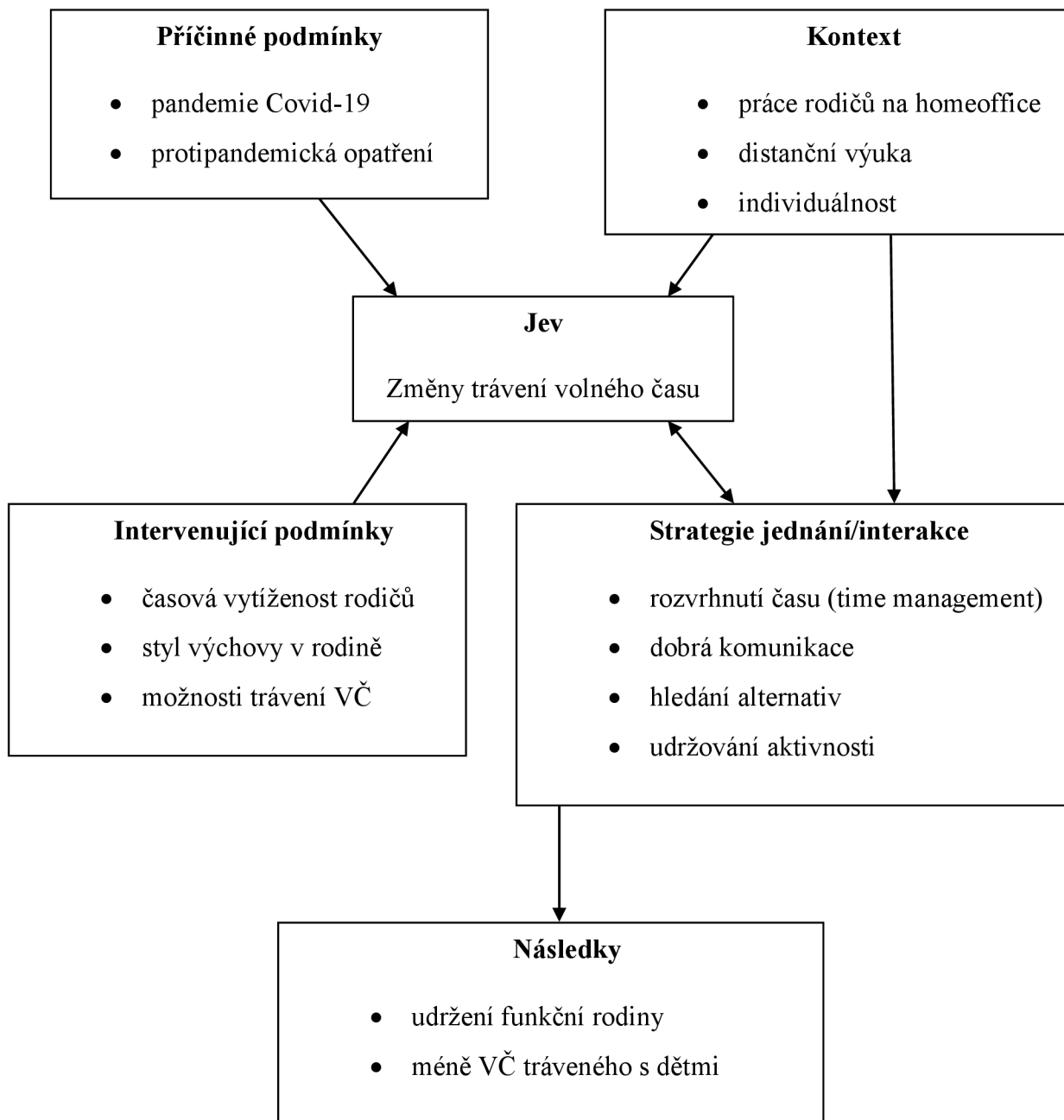
Aby rodiny informantek celkově zvládaly svůj chod a měly i prostor na volnočasové aktivity bylo zde zásadní si umět (nebo se aspoň snažit) dobře rozvrhnout čas (time management) se všemi věcmi a povinnostmi, které bylo potřeba v průběhu pandemie vykonávat. K tomu často přispěla dobrá komunikace mezi jejími členy, kdy byly schopny se spolu domluvit, na různých změnách a potřebách. Komunikace byla také významným prvkem k udržení dobrých vztahů v rodině, ať už šlo o běžné povídání, pomoc se školou nebo v rámci volného času.

Volnočasové aktivity musely být často poupraveny nebo rodiny musely hledat různé alternativy k tomu, co dříve dělaly, jelikož mnoho aktivit bylo kvůli covidu zakázáno. Avšak i přes tyto obtíže se rodiny snažily o udržení aktivnosti.

Následky

Jde o následky nebo výsledky jednání a interakce (Strauss, Corbin, 1999, s. 70). Pozitivním následkem bylo to, že i přes všechny překážky zůstala rodina informantek i nadále funkční. Z negativní strany zde byl však ten fakt, že i přes všechnu snahu trávili informantky během pandemie méně volného času se svými dětmi.

Schéma č. 1 – Paradigmatický model axiálního kódování

5.12 Selektivní kódování

Selektivní kódování je posledním krkem zakotvené teorie, pro které jsme si položili základy již v kódování axiálním. Tento ty kódování je „*Proces, kdy si vybereme jednu centrální kategorii, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vtahy se dále ověřují a kategorie u níž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí.*“ Centrální kategorie je „*ústřední jev, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie.*“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 86).

Postup selektivního kódování je následující: 1. vyložení kostry příběhu (centrální kategorie), 2. uvedení pomocných kategorií do vztahu k centrální kategorii podle paradigmatu a 3. ověřování vztahů podle údajů. Je důležité pochopit a uvědomit si „*že tyto kroky za sebou nemusejí následovat přesně v tomto pořadí a že v praxi nejsou tak přesně vymezeny či ohraničeny*“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 87).

Centrální kategorie

Postupným opětovným prostudováním otevřeného a axiálního kódování jsem si sepsala poznámky k základní linii příběhu, kdy jsem se poté snažila nalézt kategorii, která je nějakým způsobem provázána se všemi ostatními v postupném procesu identifikace příběhu. V závěrečném vyhodnocení jsme zvolili jako centrální kategorii – Protipandemická opatření.

Po určení centrální kategorie jsem sepsala kostru příběhu a následně vytvořila paradigmatický model, nyní však v kódování selektivním.

Kostra příběhu

Na počátku byl Covid. Ano on byl prvopočátkem všeho. Bez něj by nic z následků nenastalo, avšak volit jej jako centrální kategorii nám přišlo poněkud nevhodné, jelikož, jak už z názvu diplomové práce vyplívá, je jedním z hlavních témat této práce a také je očividné, že zde hraje významnou roli. Avšak v rámci covidu zde byla jiná věc, která nebyla otevřeně viditelně v rozhovorech pojmenována, ale od které se vše zmíněné odvíjí a měla na hodně faktorů vliv.

To že se virus neřízeně šířil mezi obyvatelstvem, způsoboval u některých vážné zdravotní potíže a nikdo pořádně nevěděl, co od této nákazy očekávat, nezůstalo dlouho bez odezvy a to konkrétně bez odezvy vlády. Ta začala v průběhu (viz. kapitola 4.2 Vývoj pandemie v České republice) vydávat různá protipandemická opatření, která zasáhla do životů, dovolujeme si říci, všech občanů České republiky.

Jedním z největších zásahů protipandemických opatření bylo uzavření škol. Musel se však najít způsob, jak pokračovat ve vyučování a školních povinnostech a tak se přešlo na distanční výuku. Což bylo pro každé z dětí a také jejich rodiče různě obtížnou výzvou. Nicméně to, že děti přešly do této formy výuky, odpadly mnohdy některé předměty jako např. hudební, výtvarná, pracovní, hudební výchova či tělocvik. Zájmová centra se také zavřela a najednou se mohlo stát, že děti měly více volného času než před pandemií, ale teď bylo otázkou jak jej využít. V mnoha případech bylo to, jak děti využily svůj vlastní volný čas pro rodiče překvapením, jak už pozitivním tak i negativním. Např. si dokázaly, najít vlastní zábavu vs. velké množství volného času strávily u médií různého druhu.

Bohužel děti trávily mnohokrát více volného času sami než s rodiči, což bylo způsobeno dalším nařízením, které zakazovalo lidem se fyzicky setkávat ve větším počtu, což vedlo k přesunutí mnoha zaměstnání na homeoffice neboli práci z domu. Obzvláště u pedagogů učitelů to znamenalo velké množství práce navíc, která se přenesla i do času, který by byl normálně volný, trávený s dětmi. Tudíž zde bylo velké časové vytížení rodičů. Do časového vytížení ovšem zasahovala i škola dětí. První si rodič odvedl svou práci a poté šli pomáhat dětem se školou a, nebo jim se školou pomáhali i během jejich práce, tudíž se jim pak roztažila i na celý den.

To, že se rodiče hodně zabývali distanční výukou svých dětí, se promítlo i do komunikace, kdy škola byla často probíraným tématem. Dalším častým tématem komunikace byl covid a vládní opatření s ním spojené, jelikož vše tohle děti vidávaly v televizi, takže přirozeně se jejich vjemy, myšlenky a pocity o téhle situaci promítly i do komunikace. Avšak na množství komunikace to často nemělo výrazný vliv, mnohokrát však nastalo, že se komunikovalo i více, tím, že rodina byla více spolu. Zde nás tato myšlenka navedla k dalšímu propojení – homeoffice + distanční výuka a + další protipandemická opatření a to častý lockdown. Způsobilo to, že členové rodiny spolu byly více pohromadě než před pandemií.

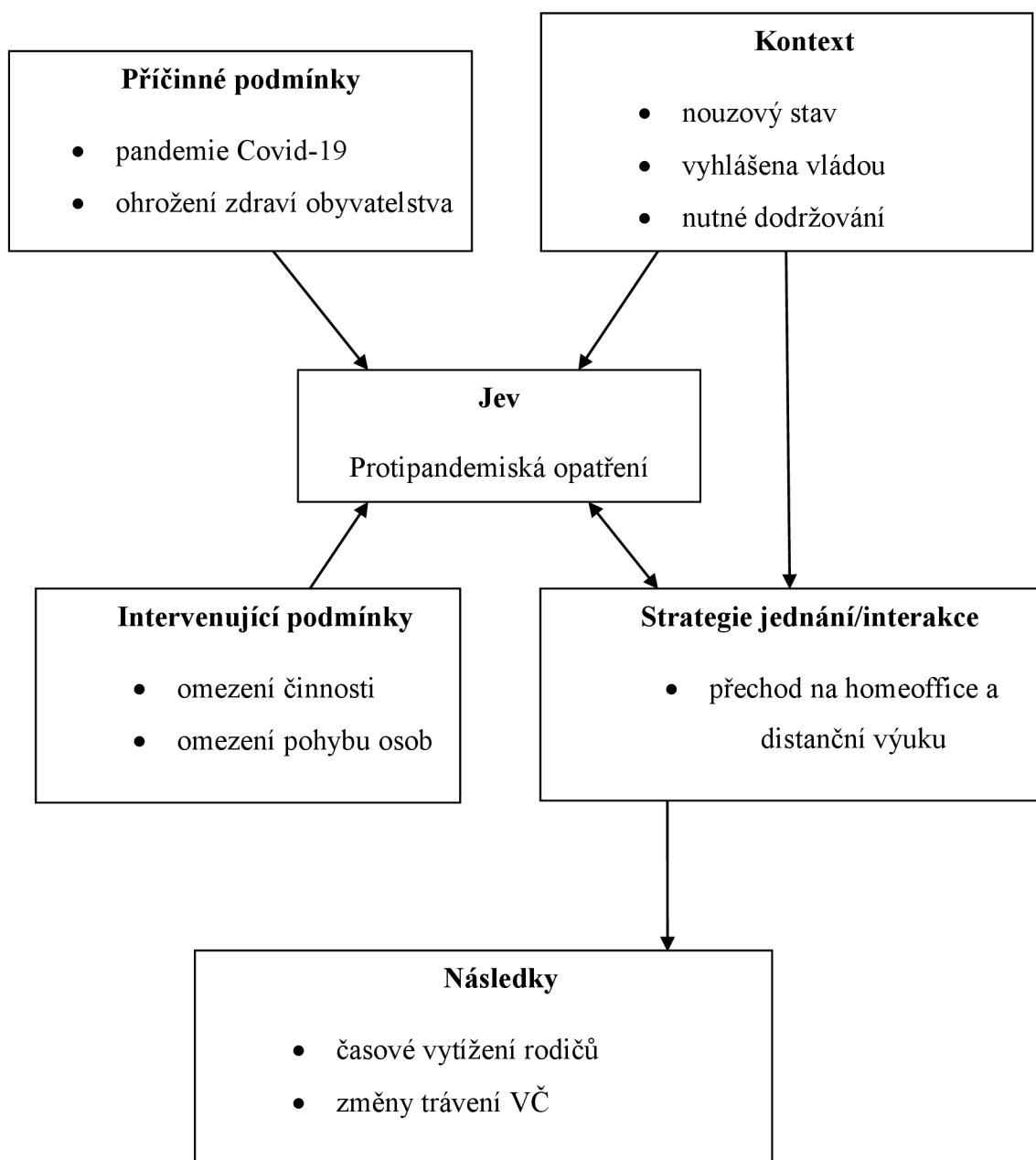
Zmíněný lockdown tedy způsobil, že lidé museli být zavřeni doma a to mělo vliv i na trávení volného času rodičů s dětmi, když už jejich společný volný čas nastal. Zvýšilo se hraní deskových her, děti často tvořily, vyráběly, učily se na hudební nástroj, pomáhaly rodičům. Nicméně i při lockdownech bylo mnohdy povoleno chodit ven (během pandemie to bylo často doporučováno), tam kde nebyli lidé nebo ne taková koncentrace. Chození ven se tedy stalo také jednou z dalších hlavních volnočasových aktivit. Rodiče samotní vycítili potřebu toho, aby děti byly venku při dlouhodobé distanční výuce a i jim na homeoffice tyto aktivity prospěly.

Nicméně to, že rodičům byla zachována práce, nevedlo k finančním potížím jako u jiných rodin, kde rodiče o své zaměstnání přišli. Nedostatek financí (finanční krize) a nemožnost si najít nové zaměstnání často vedlo k různým rodinným krizím, které nabořaly rodinné klima, a poškodilo to vztahy v dané rodině. U našich informantek se však toto nestalo a vztahy v rodině to nějak nepoznamenalo. Ano, nastaly chvilkové situace napětí, při stresu z práce a mála času. Nebo spolu rodina nemohla být tak, jak by chtěla z důvodu karantény nebo u některých zdravotníků jiných pravidel pobytu v práci, což také vycházelo z opatření vlády.

To že byla vydána všechna tato protipandemická opatření je vnímáno obecně ve společnosti negativně. U informantek negativně hlavně z pohledu zlenivění dětí a že pracovaly hodně na úkor dětí, že na ně neměly tolik času, kolik by si přály. Na druhou stranu byly rády, že všemi těmito restrikcemi (opatřeními) byly rodiny donuceny být spolu pohromadě a to tu rodinu stmelilo a, nebo si v něčem vynahradily čas, který s ní neměly dříve. Některým dětem se např. zlepšily i školní výsledky, tím, že se mohli doma více soustředit, neměly kolem sebe tolik rušivých elementů a měly u sebe pomocníky, své rodiče. Zde se nám kruh uzavírá a opět se dostáváme k prvotnímu tématu příběhu – škole.

Od protiepidemických opatření se tedy odvíjí vše ostatní – lockdown vedl k distanční výuce, homeoffice – ten vedl k nedostatku času, a to k vypjatým situacím, ale zároveň i k zachování dobrých vztahů v rodině, kdy bylo zachováno zaměstnání rodičů. Distanční výuka a opatření se často objevovali jako témata v komunikaci. Komunikace mohla vést opět ke zlepšení vztahů. Lockdowny upravily náplň volného času rodičů s dětmi. Všechna tato opatření působila na rodiny jak pozitivně, tak i negativně, záleželo pak na každé rodině, jak se k této situaci postaví a jak se s ní vypořádá.

Schéma č. 2 – Paradigmatický model selektivního kódování

5.13 Diskuze

Ať chceme nebo ne, pandemie Covid-19 se různými směry odrazila na našich životech a na každého zvlášť jinak zapůsobila a měla různé následky. Většinou se mnoho výzkumů zaměřených ať už na mentální zdraví během pandemie, sportovní aktivity nebo množství času stráveném na elektronických zařízeních, specializuje na specifickou kategorii populace např.: děti, pracující, adolescenti apod., kdy zkoumá pouze jejich perspektivu. Již méně existujících výzkumů zkoumá různá pandemická fakta více skupin dohromady, kdy je bere jako celek, jak je tomu u této práce, kdy zkoumáme změny volného času rodičů s jejich dětmi. Avšak vyhnout se ve výzkumu jakémukoliv oddělování těchto skupin je obtížné, jelikož si často jeli svou linku dnem bez toho druhého. Např. když rodiče pracovali, nebo něco do práce dodělávali, děti už měly od svých povinností volno, tudíž volný čas dětí samotných zde hrál prim. Nicméně pojďme se podívat na jiné výzkumy či průzkumy v této oblasti, i když nebyly zaměřeny na 100% na stejné téma, a zkusit je porovnat s tímto.

V roce 2021 podnikla Národní knihovna ČR s Agenturou Nielsen atmosphere výzkum zaměřený na dopady pandemie na dětskou populaci a mládež (Čtenářství dětí v době koronavirové pandemie, 2021). Tak jako v tomto výzkumu byli informanty rodiče, tak zde měli rodiče hodnotit své dítě. Z pohledu spíše negativních dopadů můžeme vidět hlavně shody s informantkou č. 5, kde vnímala určitou ztrátu motivace a běžných návyků dětí, jejich nesoustředěnost při výuce a určité mezery v učivu, které vedly k tomu, že sama musela doplňovat svým dětem učivo, aby jim neuteklo. U informantky č. 4 byl také přímo zmíněný chybějící sociální kontakt s kamarády, který normálně dítě prožívá ve škole. Další schodu můžeme vidět v tom, že se zejména mladší děti naučily lépe zacházet s digitálními technologiemi. Jak bylo zmíněno ve více výpovědích, některé děti byly více méně do období pandemie nepolíbeny nějakou složitější prací na digitálních zařízeních a často s pomocí rodičů se je musely naučit nějak ovládat. U informantky č. 3 je viditelná shoda v odbourání ostychu dětí, u informantky č. 4 dítěti více vyhovovala distanční výuka z důvodu většího individuálního přístupu a tím došlo ke zlepšení ve škole. Co vyplývá nejen z tohoto výzkumu a i z ostatních, zvýšil se celkový pobyt dětí v online prostředí, ať už to bylo distanční výukou, plněním úkolů nebo tím, že tyto technologie vyplňovaly jejich volný čas. Když se přesuneme do neonline prostředí, tak došlo ke stejným výsledkům i v oblasti hraní společenských her a četbě, kdy se zvýšil jejich podíl ve volném čase, v této práci i v rámci času stráveném rodiči s dětmi dohromady.

Z Česka se přesuneme do zahraničí. Kanadská nezisková organizace ParticipACTION provedla průzkum (Impact of the COVID-19 virus outbreak on movement..., 2020), který

hodnotil změny v pohybu a herním chování během Covidu – 19, kdy respondenty zde byli rodiče dětí v rozmezí 5 – 11 let nebo 12 – 17, a jak můžeme spatřit již je tento výzkum více zaměřen na dvě skupiny dohromady. Podle tohoto průzkumu hrála podpora dítěte ze strany rodičů aktivně trávit volný čas významnou roli. Tento přístup bychom mohli srovnat s našim zjištěním, že styl výchovy a to, jak rodina celkově funguje, ovlivnilo jejich společný volný čas. V tomto průzkumu bylo zjištěno, že povzbuzování rodičů a jejich spoluúčast na aktivitě vedla k větší fyzické aktivitě dětí, jejich hraní venku a i např. podílení se na domácích pracích. Také zde byly zjištěny nové koníčky, které rodiny začaly provozovat. Nejčastějšími byly puzzle, deskové hry, tvoření, malování a fyzická aktivita. Tudiž i když se jedná o jinou zemi, zjišťujeme zde určité podobnosti.

Co se však volnočasových aktivit a jejich časového rozmezí týče, najdeme zde podobnost s průzkumem z Německa, který uskutečnila agentura FORSA, která se zabývá průzkumy veřejného mínění a panelovým výzkumem (*Leisure time sports and exercise...*, 2021). Rodiče s dětmi pracující v době pandemie na plný úvazek zaznamenaly zmenšení času, který volnočasovými aktivitami tráví a to konkrétně ze 132 min týdně na 113 min a čistě jen ženy pracující na plný úvazek ze 118 min týdně na 85 min týdně, u mužů byl rozdíl menší. Jak jsme zmínili, jedná se pouze o podobnost v myšlence toho, že došlo ke snížení množství volného času. U našich informantek tento rozdíl mohl činit i 50% celkového dřívějšího volného času.

Jako poslední si uvedeme výzkum z Velké Británie schválený Univerzitou Buckingham ze stránky *Frontiers*, která je jedním z největších a nejvíce citovaných odborných vydavatelů na světě, který zkoumal kreativitu a volný čas během Covidu-19 (*Creativity and Leisure During COVID-19...*, 2021). Zaměřoval se na populaci starší 16 let, ale i tak zde můžeme spatřovat určité shody. Z pohledu časového, že studenti častěji trávili svůj čas volnočasovými aktivitami, zatímco rodiče, kteří zůstali doma, měli takto tráveného času méně, než před pandemií. Co se týče obsahu, tak mezi top 10 aktivitami, u kterých je největší pravděpodobnost, že během pandemie vzrostlo jejich provozování nebo byly započaty jako úplně nové, můžeme spatřovat např.: sledování TV, filmů dále čtení, vaření, hraní videoher, hraní na hudební nástroj nebo šití. Nastal tedy vzrůst jak pasivně tak i aktivně tráveného volného času.

Jak tedy můžeme spatřovat, změny v trávení volného času mohou být často podobné v různých zemích světa. Pokud by, jsme šli, však více do hloubky mohou se nám výsledky začít rozcházet, už jen z důvodu protipandemických opatření v průběhu času, která si každá země řídila sama. V rámci výzkumu jsem se zaměřila na námi vytyčenou skupinu lidí se specifickými charakteristikami, avšak pokud by, jsme některé z nich pozměnili, domníváme se,

že by mohlo dojít k různým odlišnostem. Např. pokud by daný rodič nebyl na homeoffice, ale o práci přišel a byl s dětmi doma, množství volného času s nimi tráveného by bylo více, jelikož by odpadly pracovní povinnosti. Avšak mohlo by to vést k finančním potížím a to by se mohlo promítnout na jiných rodinných aspektech, jako jsou např. vztahy. Jedním z faktů tohoto výzkumu je shoda profesí u tří informantek, tudíž i to mohlo ovlivnit výpovědi, kdy nastávaly určité podobnosti. Na druhou stranu to přispělo k větší specifičnosti výzkumného souboru.

Čím více se budeme od hlavní doby (jádra) pandemie časově vzdalovat, tím méně mohou být výpovědi detailnější a postupně se bude na to, co se událo zapomínat. Tudíž výzkumy tohoto druhu, můžeme říci, jsou časově omezené, aspoň co se bohatosti výpovědí týče. Avšak neznamená to, že by to ubíralo na jejich hodnotě. Tato doba se na nás jako na lidstvo celosvětově promítla a má a bude mít své následky, ať už pozitivní nebo negativní. Smysl tohoto výzkumu a i celkově výzkumů v tomto duchu můžeme spatřovat ve využití pro budoucnost. Díky nim můžeme vidět, co se změnilo a od toho se odrazit v rámci našeho dalšího konání či činnosti. Kde máme co napravit, s čím je potřeba pracovat, co nového vyvinout nebo naopak co podpořit, v čem pokračovat a na čem stavět.

Závěr

Po představení a předložení výsledků mého výzkumu interpretovaného v této diplomové práci a jejich jednotlivých kapitolách se dostáváme k závěru a shrnutí dosažených výsledků. V této práci bylo hlavním cílem zanalyzovat proměnu společně tráveného volného času rodiče s dítětem na prvním stupni ZŠ během pandemie Covid-19 a to jak z hlediska časového, jeho náplně, komunikace v něm nebo změny vztahů.

Časové rozmezí volného času byla jedna z věcí, do kterých pandemie nejvíce zasáhla. Protipandemická opatření způsobila, že se rodiče se svojí prací museli přesunout na homeoffice (tak tomu bylo v rámci této práce) a dětem nastala distanční výuka, tedy všechny činnosti se přesunuly do prostředí domova. Pro rodiče to ve většině případech znamenalo nárůst množství práce, která byla potřeba vykonat, a tudíž jim poté již nezbývalo mnoho prostoru na volnočasové aktivity s dětmi. Práce mnohdy zabírala během týdne 12 – 13 hodin z celkového dne, kdy čistě volný čas s dětmi jim nastal až večer, předtím, než šly děti spát. Hlavním prostorem pro volnočasové aktivity se tedy stal především víkend, zde však časové rozmezí mohlo být také zkráceno.

Co se týče náplně volného času, objevily se zde aktivity jak nové, tak se i zvýšila frekvence některých aktivit, které rodina provozovala již dříve. Nejčastěji zmiňovaný byl pobyt venku. Mnoho rodičů vycítilo potřebu vést děti k pohybu a pobytu venku po velkém množství hodin strávených u distanční výuky nebo uvnitř v domě z důvodu nařízeného lockdownu. Pro děti to byla jedna z nejlepších forem odreagování se. Když se podíváme na aktivity vnitřní, zvýšil se podíl hraní společenských her, čtení, tvoření, kreslení. Na druhou stranu také pobyt u elektronických zařízení jako např. TV, tablety apod. Jako úplné novinky se některé děti začaly s rodiči učit hrát na hudební nástroj, nebo v jednom případě byla dětem zřízena malá tělocvična. Nicméně jak bylo zmíněno, volného času rodičů bylo méně než před pandemií, tudíž se děti mnohdy staly více samostatnými a svůj volný čas si nějak vyplnily sami tím, co si vymyslely.

Komunikace, můžeme říci, zůstala během pandemie, co se týče jejího množství, stejnou, někdy se její množství zvýšilo, což bylo způsobeno pobytem všech členů rodiny doma nebo nevyprávěním se dětem ve škole. Objevila se i nová témata, o kterých se rodiče s dětmi začali bavit, nejčastějšími byla ta, která přinesla doba. Ať už téma mezilidských vztahů, organizační rozmluvy o chodu domácnosti nebo téma číslo 1 té doby – pandemie covidu-19. Téma, o kterém se více hovořilo, avšak nebylo nové, byla škola. Rodiče pomáhali svým dětem s domácími úkoly, s online výukou, doučováním a celkově s tím, co bylo potřeba. Ano můžeme na-

mítnout, že tyto aktivity se volného času netýkají, ale častokrát jej nahradily. Kvalita komunikace tedy zůstala u těchto rodin stejná. Zhoršení nastalo pouze tehdy, když byl rodič v psychologickém vypětí způsobeném prací nebo vypjatými situacemi.

Nejen během volnočasových aktivit, ale i celkově během pandemie rodiče zaznamenávali u svých dětí různé nové vlastnosti a, nebo u nich vyvolávaly v různých směrech překvapení, ať už v pozitivním (kterých byla přesila) tak i negativním směru. Pozitivními bylo zvýšení nebo schopnost dětí být samostatnými, ať už z hlediska školy, obstarání svých potřeb, vyplnění volného času nebo nalezení si nové zábavy. Spousta dětí si skrze digitální technologie našlo cestu, jak zůstat v kontaktu se svými kamarády a jak si s nimi hrát, i když se nesměly setkávat osobně. Jako další zde bylo zvýšení schopnosti absorpce učiva, zvýšení soustředění se, snížení bázlivosti. Informantky si však v některých případech nebyly jisté, zda za tyto změny může pandemie nebo vývojové vyzrání jejich dětí. Negativa, která se u některých dětí vyskytla, bylo jejich z pohodlnění, ztráta režimu dne, zvýšení pobytu na elektronických zařízeních, nechů k pohybu nebo snížení zájmu o sociální kontakty.

Do rodinných vztahů celkově pandemie nezasáhla, z pohledu toho, že by se po hlavních vlnách pandemie nějak pozměnily, u některých se dokonce zlepšily. Tento fakt bychom přisoudili stylu výchovy v rodině a tomu, jak rodiny fungují – byly zvyklé spolu komunikovat, snažit se věnovat jeden druhému, trávit spolu volný čas apod. Mezi další faktory informantky zařazovaly také zachování zaměstnání, stále finanční zajištění, možnosti, jak trávit volný čas, nebo i bydliště. Pokud nastaly krušné momenty, vždy zde byla snaha informantek najít z této situace cestu ven a navrátit tu správnou rodinnou atmosféru.

Celkový přístup informantek k pandemii byl smíšený. Zde se projevilo, jak je každý člověk a rodina individuální, jak na každého pandemie zapůsobila jinak. Někdo v ní přinesl z velké části nespatřuje a to hlavně kvůli dětem, kdy se u nich začalo vyskytovat mnoho nových negativních vlastností, které pro ně mohou mít následky do budoucna a, nebo stránky té, že rodič neměl na děti tolik času, kolik by chtěl a někdy na jejich úkor musel upřednostnit práci. Na druhé straně zde máme pohled ten, že byl člověk za pandemii vděčný z důvodu stmelení rodiny a celkového zpomalení, kdy si najednou mohl uvědomit, kde má své mezery, naučil se něco sám o sobě. Spousta věcí zde vyplynula na povrch, což nám mohlo dát podnět začít na nich pracovat.

Z výše uvedených závěrů vyplývá, že výzkumný cíl této diplomové práce se podařilo v požadovaném rozpětí splnit, kdy se v určitých momentech mohlo stát, že přesáhl i do témat jiných.

Jak už bylo zmíněno v diskuzi, potenciál této práce spatřuji v jeho využití pro budoucnost a pro práci s následky pandemie. Může posloužit jako odrazový můstek v řešení určitého problému, jako zdroj pro další práci na toto téma nebo i jako pramen o covidové době pro ty, kteří budou chtít vědět, jaká tato doba byla.

Diplomová práce nepostihuje celou problematiku covidové doby a jejích následků ale je aspoň malým dílkem do jejího celkového obrazu, do obrazu, kdy se celý svět pozastavil.

Seznam použité literatury

- BOCAN, Miroslav. *Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 98 s. ISBN 978-80-87449-24-0.
- BORÁKOVÁ, L. *Volný čas dětí mladšího školního věku z pohledu dětí a jejich rodičů*. Diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2012, 96 s. Vedoucí práce: Hana Fialová.
- ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-7178-463-x.
- ČECH, Tomáš. *Kvalitativní výzkum*. výukový text. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, nedatováno (a), 8 s.
- ČECH, Tomáš. *Metody kvalitativního výzkumu*. výukový text. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, nedatováno (b), 7 s.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011, 317 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- HÖHNE, Sylva. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: VÚPSV, 2010, 108 s. ISBN 978-80-7416-059-2.
- HRADILOVÁ, J. *Motivace v práci vedoucích šermířských a středověkých skupin*. Bakalářská práce. Olomouc: Pedagogická fakulta UPOL, 2020, 77 s. Vedoucí práce: Tomáš Čech
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 322 s. ISBN 80-247-1362-4.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 224 s. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- PÍŽOVÁ, K. *Náhled rodičů na volný čas dětí mladšího školního věku*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2017, 112 s. Vedoucí práce: Lenka Gulová.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 128-136 s. ISBN 80-210-1007 - x.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 105 s. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠPIČÁK, Jiří. *Teorie a metodika výchovy mimo vyučování: pro vychovatele v domovech mládeže*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1990, 62 s.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 524 s. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print - Typia, 2001, 175 s. ISBN 80-86384-00-4.
- VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc Pedagogická fakulta UP, 2013, 64 s.
- ZAJÍC, J. *Mládež České republiky: informační publikace o dětech a mládeži v České republice*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008, 29 s. ISBN 978-80-254-5793-1.

Online zdroje:

Advice for the public: Coronavirus disease (COVID-19). World Health Organization [online]. 2021. [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>>.

BOCAN, Miroslav. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let.* [online]. MŠMT. 2011. [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1310479648.pdf>>.

Coronavirus disease (COVID-19). World Health Organization. [online]. 2021. [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-covid-19>>.

COVID-19. Wikipedia The Free Encyklopedia [online]. 2022. [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19>>.

COVID-19: přehled aktuální situace v ČR. Onemocnění aktuálně [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>>.

Creativity and Leisure During COVID-19: Examining the Relationship Between Leisure Activities, Motivations, and Psychological Well-Being. Frontiers [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.609967/full>>.

Čtenářství dětí v době koronavirové pandemie. Knihovna – knihovnická revue [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <<https://knihovnarevue.nkp.cz/archiv/2021-2/knihovny-a-informace/ctenarstvi-deti-v-dobe-koronavirove-pandemie#1>>.

Dopady distanční výuky očima rodičů: děti se toho naučí méně a výpadek školy se negativně projeví i na dalším vzdělávání. Nielsen/Admosphere [online]. 2021. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.nielsen-admosphere.cz/news/dopady-distanzni-vyuky-ocima-rodicu-deti-se-toho-nauci-mene-a-vypadek-skoly-se-negativne-projevi-i-na-dalsim-vzdelavani>>.

Effect of Online Classes on Children's physical health. Narayana Health [online]. 2021. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.narayanahealth.org/blog/effect-of-online-classes-on-childrens-physical-health/#>>.

Epidemic. Wikipedia The Free Encyklopedia [online]. 2021. [cit. 16. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Epidemic>>.

- Epidemic, Endemic, Pandemic: What are the Differences?* Columbia – Mailman school of public health [online]. 2021. [cit. 16. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.publichealth.columbia.edu/public-health-now/news/epidemic-endemic-pandemic-what-are-differences>>.
- Family*. Britannica [online]. 2021. [cit. 4. 1. 2022]. Dostupné z: <<http://botn.info/en-rules-regulations>>.
- Hádky o děti nebo odmítání úkolů, rodiče během nouzového stavu volají častěji o pomoc.* ČT24. [online]. 2021. [cit. 31. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/koronavirus/3256328-hadky-o-deti-nebo-odmitani-ukolu-rodice-behem-nouzoveho-stavu-volaji>>.
- HAMBERGER, Tomáš. *DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ Dopady na psychiku dětí* [online]. 2021. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2021/05/Distan%C4%8Dn%C3%AD-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-Dopady-na-psychiku-d%C4%9Bt%C3%AD-IPPS.pdf>>.
- Impact of the COVID-19 virus outbreak on movement and play behaviours of Canadian children and youth: a national survey.* BMC [online]. 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <<https://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12966-020-00987-8>>.
- Jaký je rozdíl mezi dálkovým a distančním studiem?*. Národní ústav odborného vzdělávání [online]. 2012. [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: <<http://www.nuov.cz/jaky-je-rozdil-mezi-dalkovym-a-vecernim-studiem>>.
- Jakým způsobem se pandemie COVID-19 podepsala na osobní pohodě a wellbeingu dětí ve školách?*. DZS [online]. 2021. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.dzs.cz/clanek/jakym-zpusobem-se-pandemie-covid-19-podepsala-na-osobni-pohode-wellbeingu-deti-ve-skolach>>.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Zájmy, hodnoty, cíle a ideály* [online]. Psychologie v teorii a praxi. 2018. [cit. 16. 1. 2022]. Dostupné z: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1801/klasifikace-zajmu-hodnot-a-idealu>>.
- Kompletní přehled všech platných koronavirových opatření.* Seznam zprávy [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/aktualni-opatreni-covid-145755>>.

- KOPECKÝ, SKÁLA, NEUMANNOVÁ, KOBLÍŽEK. *Post-COVID syndrom/postižení - definice, diagnostika a klasifikace*. [online]. MZČR. 2021. [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://koronavirus.mzcr.cz/wp-content/uploads/2021/10/Postcovidov%C3%BD-syndrom-a-p%C3%A9%C4%8De-v-pneumologick%C3%BDch-ambulanc%C3%ADch-aktualizovan%C3%A1-verze-ze-z%C3%A1%C5%99%C3%AD-2021.pdf>>.
- KOUCUN, Jan. *Negativita vstupu ICT do vzdělávání*. [online]. Praha: Pedagogická fakulta Univerzita Karlova, 2010. [cit. 15. 1. 2022]. Dostupné z: <http://it.pedf.cuni.cz/strstud/edutech/2010_Kocun/>.
- KRBCOVÁ, Lenka. *Pozdě už bylo, situace je vážná. Odborníci o nedostatku pohybu u dětí*. [online]. Vitalia, 2021. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.vitalia.cz/clanky/odbornici-o-nedostatku-pohybu-u-deti/>>.
- Kříže na dlažbě Staroměstského náměstí symbolizují 25 tisíc obětí covidu. Aktuálně [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/krize-na-staromestskem-namesti-symbolizuji-obeti-covidu-cesk/r~7e72a4808aea11ebbfdf0cc47ab5f122/>>.
- LÁNSKÁ, Kateřina. *Online výuka nemá jen negativa. Někteří učitelé díky ní prohloubili vztahy s žáky, introverti rozvinuli potenciál*. [online]. EDUzín, 2020. [cit. 12. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://eduzin.cz/wp/2020/12/29/online-vyuka-nema-jen-negativa-nekteri-ucitele-diky-ni-prohloubili-vztahy-s-zaky-introverti-rozvinuli-potencial/>>.
- Leisure time sports and exercise activities during the COVID-19 pandemic: a survey of working parents*. SpringerLink [online]. 202. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <<https://link.springer.com/article/10.1007/s12662-021-00730-w>>.
- MIOVSKÝ, Michal. *Tráví dítě pět až šest hodin denně na internetu? Pozor na vznik závislosti*. [online]. Šance dětem, 2021. [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://sancedetem.cz/travi-dite-pet-az-sest-hodin-denne-na-internetu-pozor-na-vznik-zavislosti>>.
- Pandemie covidu-19*. Wikipedie – otevřená encyklopedie [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pandemie_covidu-19>.
- Pandemie zasáhla i do rodinných a partnerských vztahů. Co se léta skrývalo, vyplulo na povrch*. Vysočina News [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://vysocina->

news.cz/pandemie-zasahla-i-do-rodinnych-a-partnerskych-vztahu-co-se-leta-skryvalo-vyplulo-na-povrch/>.

Pandemie zhoršila situaci mnoha rodin. Některé děti skončily v krizových zařízeních. ČT24 [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3348626-pandemie-zhorsila-situaci-mnoha-rodin-nektere-deti-skoncily-v-krizovych-zarizenich>>.

Pojem dvoukariérové manželství. Slovník cizích slov [online]. 2021. [cit. 5. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dvoukarierove-manzelstv>>.

Průběh pandemie covidu-19 v Česku. Wikipedie – otevřená encyklopedie [online]. 2022. [cit. 30. 1. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C5%AFb%C4%9Bh_pandemie_covidu-19_v_%C4%8Cesku>.

ŠTĚPANYOVÁ, Gabriela. *Vliv epidemie koronaviru na nárůst duševních onemocnění u Čechů projednala Rada vlády pro duševní zdraví* [online]. MZČR, 2022. [cit. 14. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vliv-epidemie-koronaviru-na-narust-dusevnich-onemocneni-u-cechu-projednala-rada-vlady-pro-dusevni-zdravi/>>.

Téměř pětina českých dětí hraje na počítači přes čtyři hodiny denně, ukázal výzkum. ČT24 [online]. 2019. [cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2973977-temer-petina-ceskych-deti-hraje-na-pocitaci-pres-ctyri-hodiny-denne-ukazal-vyzkum>>.

WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. World Health Organization. [online]. 2022. [cit. 16. 1. 2022]. Dostupné z: <<https://covid19.who.int/>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Hradilová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Proměna společně tráveného volného času rodiče s dítětem na prvním stupni ZŠ během pandemie Covid-19
Název v angličtině:	Transformation of the leisure spent together of a parent with a child at the first grade of primary school during the Covid-19 pandemic
Anotace práce:	<p>Předkládaná práce se zabývá tématem proměny společně tráveného volného času dítěte na 1. stupni základní školy (v rozmezí 1. - 4. třída) a jeho rodiče, který v době distanční výuky svého dítěte pracoval na homeoffice. Zda pandemie Covid-19 nějak ovlivnila tento společně trávený volný čas či samotný vztah mezi rodiči a dětmi.</p> <p>V teoretické části se nalézají kapitoly: Rodina, jaké má znaky, funkce a význam pro dítě; Dítě mladšího školního věku, obecně i to jak jej může ovlivnit distanční výuka; Volný čas; poslední kapitola se zabývá Covidem-19.</p> <p>Empirická část analyzuje získaná data z rozhovorů s jednotlivými informanty. Poskytuje získané informace o tom jak se časově i obsahově změnil společně trávený volný čas, zda došlo k proměně komunikace či vzájemného vztahu a jak rodiče pandemii vůči svým dětem vnímali.</p>

Klíčová slova:	rodiče, rodina, dítě, dítě mladšího školního věku, volný čas, Covid-19, pandemie, homeoffice, distanční výuka, lockdown, vztahy
Anotace v angličtině:	<p>The presented work deals with the topic of the transformation of the leisure spent together by the child at the 1st stage of primary school (in the range of 1st – 4th grade) and its parents, who worked at the home office at the time of their child's distance learning. Whether the Covid-19 pandemic somehow affected their leisure or the relationship between parents and children.</p> <p>In the theoretical part there are chapters: Family, what are the features, functions and meaning for the child; A child of younger school age, in general and how it can be affected by distance learning; Leisure; the last chapter deals with Covid-19.</p> <p>The empirical part analyzes the data obtained from interviews with individual informants. It provides the information obtained about how the leisure time spent together has changed in terms of time and content, whether there has been a change in communication or mutual relationship, and how parents perceived the pandemic towards their children.</p>
Klíčová slova v angličtině:	parents, family, child, child of younger school age, leisure, Covid-19, pandemic, home office, distance learning, lockdown, relationships
Přílohy vázané v práci:	<ul style="list-style-type: none"> - Otázky v rozhovoru - Rozhovory s informanty
Rozsah práce:	84 + 18 stran příloh
Jazyk práce:	Český